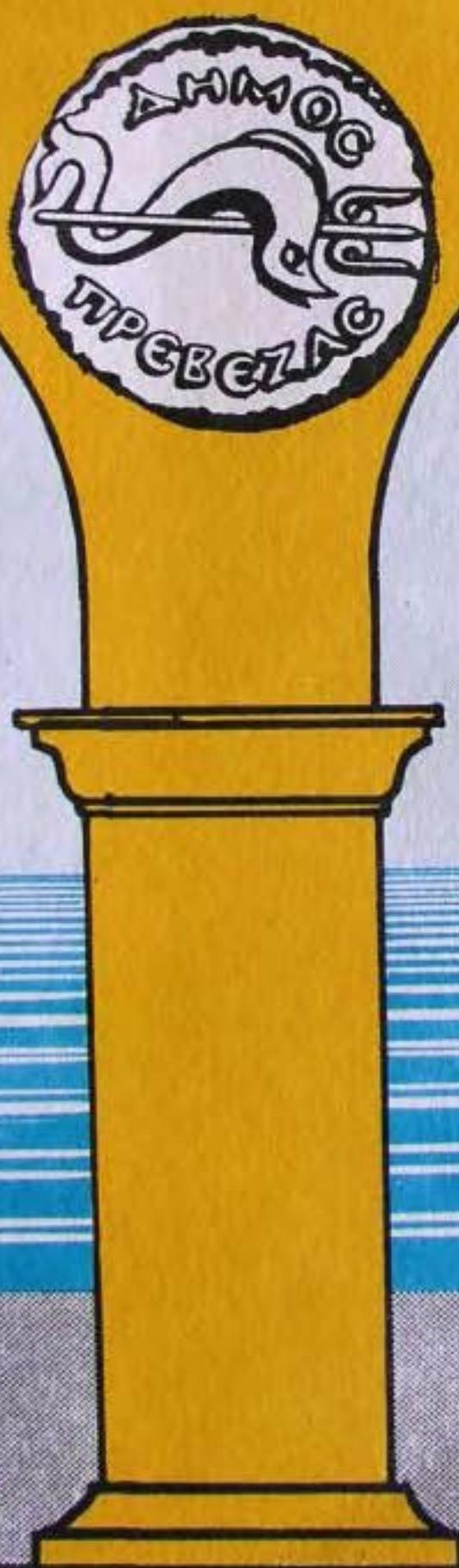


# πρεβεζανικά χρονικά

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΡΕΒΕΖΑΣ



ΤΕΥΧΟΣ 19 - 20

Ιούλιος — Δεκέμβριος 1988

# ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τριμηνιαίο Περιοδικό ποικίλου  
προβληματισμού

Έκδοση ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ  
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ  
ΕΔΡΑ: ΠΡΕΒΕΖΑ

Φιλοθέτεται από Επιρροή

Υπόθυρος Β. ΝΤΟΥΣΙΑΣ  
Ζαλλήγων 33 τ.λ. 26275  
ΠΡΕΒΕΖΑ

## ΧΡΟΝΙΑ Ε

Ιούλιος - Δεκέμβριος 1988

Υπεύθυνος Τυπογραφείον

Γ. ΤΣΟΛΗΣ

Γ. Μηχανλίδης 4

Τηλ. (0651) 22.877 & 26.536

Γιάννενα

«Εμβάσματα - επιταγές:  
Δημοτική Βιβλιοθήκη Πρέβεζας»,  
Τηλ. 23.375

Συνεργασία: Επιστολές Κώστας Τζίμος  
Πάρδος Πεδιάδων

Σημ. Τα ενυπόγραφα άρθρα ήλπ. εμφράζουν  
μόνο τη γνώμη του συγγραφέα τους.

Συνδρομές Ιδιοτόπων δρχ. 1000  
Επιτρόπων, τραπεζών Ν.Π.Δ. Δρχ. 1600  
Εξωτερικού δολ. 20  
Τιμή τεύχους δρχ. 250

## Περιεχόμενα

	Σελ.
Ο Κοβάφης στο Σερέρη, Άγγελου Παλλκίδη αρχαιολόγου	2 - 8
Οι πώρες του ΕΛ ΑΔΑΜΕΙΝ,	9 - 10
Αλέκου Παπαγεωργίου, απ. αξιωματικού	11 - 19
Οι ίδιοι στην Ήπειρο το 1917 (Γεγονότα στην Πρέβεζα),	20 - 27
Γιώργου Μουστάκη	27
Το Μοναστήρι του ΑΒΑΕΟΥ (Α' ΜΕΡΟΣ),	28
Μπόχη Δυνάτου σχαλ. Σύμβουλος	29 - 47
Χρονικά Χριστούγεννα	47 - 48
Τα παρέξενα της παντρειάς, Μιχάλη Γιώτη σ. δάσκαλου	49 - 53
Εισαγωγή στην αισθητική, Σπύρου Δήμα δικηγόρου	54 - 59
Του τόπου μου και του καιρού μου,	60 - 61
Δημήτρη Παπαδημητρίου δάσκαλου	62 - 70
Η ποιητική κατγενεστική Πρέβεζα, Ανδρέα Καρή	71 - 85
Τα Ελεύθερα αναγνωστα, Σπύρου Νταύσια σ. δάσκαλου	86 - 87
Εποχές που χάθηκαν, Χρίστου Γκέτση, Κτινιατρου	88 - 95
Ο Μικροοστικός χαρακτήρας στην νεοελληνική κοινωνία - αίτια και επιπτώσεις	
Βασιλή Φίλια Καθηγητή Κοινωνιολογίας	
Άγιος Κωνσταντίνος, Οδυσσεού Μπέσιου (συνέχεια και τέλος)	
Δωρητές της Δημοτικής Βιβλιοθήκης	
Πρακτικά, Γραφείου τόπου του Δήμου	

Τα «ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» με την έκδοση του τελευταίου διπλού τεύχους (19 και 20), έκλεισε την πρώτη πενταετία έκδοσής του.

Με την ευκαιρία αυτή, ευχαριστούμε όλους τους συνδρομητές, συνεργάτες και γενικά φίλους βοήθησαν να σταθεί σ' αυτό το χρονικό διάστημα.

Πιστεύουμε πως με τις ιδιες προϋποθέσεις, αλλά με μεγαλύτερη κατανόηση της προσπάθειας που κάνουμε για τη βελτίωση του, θα ανταποκριθούμε στις προσδοκίες όλων και θα γίνει καλύτερο.

Κάνουμε γνωστό σ' όσους ζήτανε, έστω και με τον πιο ευγενικό τρόπο, περισσότερα απ' όσα τους προσφέρουμε με το περιοδικό, πως τους κατανοούμε κι έχουμε κι εμείς την ίδια απαιτηση, να ανέβει σε ψηλότερο πνευματικό επίπεδο και το περιεχόμενο του να καλύπτει όσο είναι δυνατό τα προβλήματα και τις ανησυχίες της σύγχρονης κοινωνίας.

Διαστυχώς όμως, δεν έχουμε την ευχέρεια της επιλογής της ώλης, ξανατονίζουμε διαστυχώς, γιατί οι πνευματικοί άνθρωποι του τόπου μας δε βοηθάνε. Απαιτούν, όσοι απ' αυτούς τα κάνουν, χωρίς να προσφέρουν τίποτε.

Κι εμείς φορτικά διακονεύουμε ύλη, ένοχλούμε τους πάντες. Όμως με ακατανόητη για μας δεν τη λέμε... αδιαφορία και με μια δικαιολογία που εκφράζεται σχεδόν έτσι:

«Δεν ευκαιρώ, δε μου μένει καιρός, με απασχαλούν καθημερινά προβλήματα (και ποιον δεν απασχολούν) στέρούν το περιοδικό από πολύτιμη συγγραφική ύλη, που μπορούν να προσφέρουν αν τα θελήσουν, για ν' ανέβη, πιο ψηλά και να διεκδικήσει ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα πιο καλά περιοδικά απ' όσα εκδίδονται

Ευχόμαστε ο καινούργιος χρόνος 1989 νάναι γομάτος υγεία και αγάπη, χαρούμενος κι ευτυχαμένος, για όλη την ειρηνερένη ανθρωπότητα.

Η.Σ.Ε.



## Ο ΚΑΒΑΦΗΣ ΣΤΟ ΣΕΦΕΡΗ

(ο δρόμος από την αμφισβήτηση στην αποδοχή και την σιωπή).

Αγγελος Παληκίδη  
Αρχαιολόγου

Στόχος της προσπάθειας αυτής δεν είναι η διεξοδική παρουσίαση των κρητικών κειμένων του Γιώργου Σεφέρη για τον Καβάφη. Επιθυμία μας ήταν να επιδιέξουμε και να αποδείξουμε ως αδιαμφισβήτητη την πορεία του Σεφέρη από την άρνηση ως την αποδοχή και την σιωπή για τους ποιητικούς τρόπους του Αλεξανδρινού, επίσης να υπογραμμίσουμε τις αντιφάσεις και να διατυπώσουμε τις ερωτήσεις κατά τρόπο αποκαλυπτικό των μεθόδων κριτικής προέγγισης που χρησιμοποιήθηκαν. Τέλος, γίνεται μια επιγραμματική αναφορά στους κοινούς τόπους των δύο φινομε-

νικά επερόκλητων ποιητικών δημιουργιών.

### ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Βαγενάς = Νάσος Βαγενάς, Ο ποιητής και ο χορευτής ΚΕΔΡΟΣ 1979  
I = Γ. Σεφέρης, Δοκιμές, πρώτος τόμος (1936 - 1947), ΙΚΑΡΟΣ 1981 (δ' εκδοση)  
Έλιοτ = Θ.Σ. Έλιοτ, Η Έρημη Χώρα, ΙΚΑΡΟΣ 1965 (εισαγωγή, σχόλια, μετάφραση Γ. Σεφέρης)  
Μέρες Γ = Γ. Σεφέρης, Μέρες Γ (16 Απρίλιος 1934 - 14 Δεκέμβρη 1940), ΙΚΑΡΟΣ 1977.



«Ανήσουν πιο ηλικιωμένος θα είχα ίσως αγαπήσει περισσότερο τον Καβάφη. Ανήσουν νεώτερος μπορεί να μην διδύμερες λιγότερο. Τον διάβασα όμως και τον πρόσεξα σαν ένα στοιχείο, που βοηθεί να ιδούμε τι είμαστε και που είμαστε».

Κάποιες έτοις αρχίζει ο Γιώργος Σεφέρης την μακριά πορεία της κριτικής του ενασχόλησης με την καβαφική ποίηση, μια ποίηση που θα τον υποχρεώσει σε αντιφατικές κρίσεις, αναθεωρήσεις των παραδομένων. Με δυο λόγια: Θα σημαδέψει και θα διαγραμμίσει τον δρόμο του κριτικού Σεφέρη προς την αριμότητα. Θα τον τυραννήσουν οι

σκιές, οι ακατανόητες σκιές μιας ποίησης, που ο ίδιος αδυνατεί να εντάξει σε ορισμένο λογοτεχνικό πεδίο: κυρίως όμως αδυνατεί να βολέψει αυτή την ποίηση σε μια παράδοση πριν από τον ίδιο.

Στην αρχή ο Σεφέρης προσέχει στον Καβάφη μόνο «ορισμένα παραγγέλματα» ή «στίχους αποφθέγματα» ή ακράσιες της καθημερινής ομιλίας ενός ανθρώπου ακουσμένης σε μέρες παλιές χωρίς να μπορούμε να εξηγήσουμε γιατί αυτή και δχι άλλη.<sup>2</sup>

Αναγκάζεται να παραδεχτεί: «Αντίθετα όμως με το πρόγμα που συμβαίνει όταν πρόκειται για άλλους ποιητές, οι στίχοι που μου απομένουν για

την ποιητική τους άρθρωση είναι πολύ λιγότεροι».

Κι ολ' αυτά ενώ ένα χρόνο πριν εξειχε ότι είχε βρει τη λύση: ο Καβάφης μαζί με τον Κάλβο και τον Σολωμό είναι οι τρεις μεγάλοι ποιητές μας που δεν ήξεραν ελληνικά.<sup>3</sup>

Η ισομοιρία των τριών ποιητών βρίσκεται λοιπόν στο γεγονός ότι δεν ήξεραν «ελληνικά». Είναι η ανεξαρτησία της γλώσσας τους, η δισκολία στην άρθρωση των ηματικών μελών που τους οδηγεί σε μια άλλη σφαίρα φωνητικών χορδών, τόσο απρόσιτων στους «Ελληνες». «Ο Καβάφης είναι ένα όριο όπου η ποίηση πλογυμωνεύεται προσεγγίζοντας την πρόξενη»<sup>4</sup>.

Δεν είναι παράλογο: Αποδέχεται ότι ο Καβάφης είναι όριο στην ποίηση. Και θεωρεί τόσο συμβατικά αυτό το όριο! Σα να θέλει να δείξει ότι η ανάγκη θεωρεί τον ίδιο, τον Έλληνα Σεφέρη, να οριοθετήσει μια ποίηση τόσο ακατανόητη, τόσο απόμακρη από τις γνώριμες μορφές της γλωσσικής έκφρασης. Δεν είναι δύσκολο να φανταστούμε το αποτέλεσμα της μελέτης ενός «ξένου» ποιητή - όπως θεωρεί τον Καβάφη ο Σεφέρης - από έναν Έλληνα που επιμένει να χρησιμοποιεί τα δικά του, ελληνικά, μέτρα ανάλυσης για να τον προσεγγίσει. Πιστεύει ότι αυτό ακριβώς κάνει αρχικά ο Σεφέρης για την περίπτωση του Καβάφη: τον εξελληνίζει. Το ερώτημα είναι αν ήταν πραγματικά «αθώα», χωρίς πρόθεση τα πρώτα του λόθι.

Σημῆσε πάντως ότι και στις πρώτες ακόμα κριτικές του αναφορές στο καβαφικό έργο υπάρχουν ξεκομμένες φράσεις - κλειδιά με γενικό λόγο νόημα και είναι εντελώς αντίθετες με τις επίσημες εκτιμήσεις του. Σα να γνώριζε ο Σεφέρης ότι θα άλλαζε αργότερα

στάση και θέλει να μας υποψιάσει.

«Ένας ποιητής έχω από τη ρήμα δεν είναι παράλογο; Δεν έρει. Η χάρη της τέχνης είναι να μας οδηγεί σ' ένα σημείο που δεν έφερουμε πια»,<sup>5</sup> γράφει αναφερόμενος στον Κάλβο, αλλά είναι φανερό ότι δεν στέρει και από τον Καβάφη αυτόν το ρόλο.

Τα προβλήματα που θέτει ο Σεφέρης είναι πολλά. Του είναι αρκετά δύσκολο ακόμα και να χαρακτηρίσει ως ποίηση τα έργα του Καβάφη.

καπογυμνώνεται προσεγγίζοντας την πρόξενη

Η φράση αυτή, τόσο απροσδόκητη σε σχέση με την συνολική του θεώρηση της καβαφικής ποίησης εκείνη την εποχή, έρχεται ανακάνταχα να φανερώσει την κρούμδηνη ανησυχία που αισθάνεται ο Σεφέρης κάθε φορά που βρίσκεται αντιμέτωπος με την ιδιόμορφη αυτή φυσιογνωμία. Αρκετά αργότερα, στην δοκιμή του για τους Καβάφη και Έλιοτ, θα σημειώσει αναφερόμενος στον Αλεξανδρινό:

«Δεν έρει ποιητική δημιουργία περισσότερο απομονωμένη από την δική του. Έχω από την μεγάλη δημοσιά της Ελληνικής ποιητικής παράδοσης μοιάζει συνάρμα χωρίς συγγένεια με οποιαδήποτε ευρωπαϊκή φυσιογνωμία είτε της εποχής του, είτε προηγούμενης εποχής».<sup>6</sup>

Την εποχή αυτή, όμως, ο Σεφέρης προσπαθεί επίμονα να εντάξει τον Καβάφη στην ποιητική Παράδοση.

Σωστά παρατηρεί ο Βαγενάς<sup>7</sup> ότι το έργο του Καβάφη, που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά συγκεντρωμένο το 1935, δεν ανήκε στο κύριο όμως της νέας ελληνικής ποίησης και έκανε δύσκολη την κατάταξη του στην παράδοση. Το γεγονός αυτό όμως δημιουργήσει

μια νέα κατάσταση, αντιγυμναιούμενη· ίσως, για τον ίδιο τον Σεφέρη: έκανε ξεφυγικά τον Καβάφη συγχρόνο του.

Καλώς ήταν, πιστεύω, πρέπει να προσεγγίσουμε και να ερμηνεύσουμε την ενέργεια του Σεφέρη να συνδέεται τον Καβάφη με τους Κάλβο και Σολομό. Και να υπογραιμίσουμε στην φράση «οι τρεις κεθαμένοι ποιητές μας»<sup>9</sup> τον προσδιορισμό «τεθαμένοι».

Πέρα δώμας από τις εκλάμψεις αυτές ο Σεφέρης παρουσιάζει τον Καβάφη ως ποιητή με ανημφίβολες γλωσσικές αδυναμίες, που ειπυρώνεις τις συνεδρητικούς και δεν τις παρουσίασε,<sup>10</sup> ως κοινηγού χωρίς σκέψη, που κινείται στην φωτισμένη ζώνη της συνείδησης.<sup>11</sup> Παραβάλλοντας τον Montaigne με τον Καβάφη γράφει με έκδηλη αποστροφή για τον δεύτερο:

«Ο Γάλλος είναι μακριά από τα Βοξεντινά τεχνώματα και τα ψηλά ονόματα του Αλεξανδρινού»<sup>12</sup>.

Ολ' αυτά δια χρόνια πριν από τον πόλεμο. Και ο Σεφέρης να προσποθεί επίμονα να τιθεσθεί την σωστή του χρόνου, μόνος στην Κορυταύ, ανακνέοντας μια βροχερή απόσφιμη διάλυσης - τόσο διαφορετική πάλι εκπλήνη της Αλεξανδρείας - που φέρνει στη μνήμη κάτι από πελαγίστους τάφους:

«Κράτησα τη ζωή μου υιδρυιστά μέσω στην απέραντη σωστή

Δεν ξέρω πια να μιλήσω μήτε να αυλλογίστω»<sup>13</sup>.

Νομίζω πως είναι η απέραντη σωστή, το επίμονο κράτησμα της ζωής που τον κάνει ν' αποστραφεί τον Καβάφη ή καλύτερα τον σύγχρονο του Αλεξανδρινό, τον στεγνό, «πεζόν» ποιητή για τον οποίο γράφει:

«Ο, τι συνδέει συναίσθιματικά τον άνθρωπο, το διαλέκτο, ή το δείχνει ανά-

ποδα, παρουσιάζοντας τις ραφές του»<sup>14</sup>.

Η μεταστροφή πρήγξει την 'Ανοιξη του 41, όταν ο Σεφέρης, εξόριστος πια από την κατακτημένη Ελλάδα, επισκέπτεται την Αλεξανδρεία. Έπρεπε να βρεθεί στην Αλεξανδρεία για να νιώσει το «ποίθημα της λιμνάζουσας διάλυσης», ν' ονοίξει τους πόρους του στα ερεθίσματα μιας αποτελματικής γαυμήλης γης - χωρίς βουνά. Πιο συγκεκριμένα: να προσεγγίσει την απόσφιμη του Καβάφη, «έναν ελληνικό λαό που τίχε τον ποιητή του»<sup>15</sup>.

Σημειωνώ σχετικά με το «Υπέρ της Αχαικής Συμπολιτείας πολεμήσαντες» επίγραμμα του Καβάφη, βράδυ στην συκοτισμένη Αλεξανδρεία:

«Τότε πρώτη φορά, συλλογίστηκα πες το ποίημα πίχε γραφεί στα 1922, στις παραμονές της μικρασιατικής καταστροφής και σχεδόν ασυνείδητα μετάφρασα:

«Εγράφη εν Αλεξανδρείᾳ υπό Αχαιού το έτος που το Έθνος κατεστράφη»<sup>16</sup>.

Λίγους μήνες πριν (14 Δεκεμβρίου 1940) σημείευνε στο ημερολόγιο του: «Ο κόσμος ο δικός μας δεν έχει αλλάξει: πολὺς συνήθεμες παλιοί τρόποι, οι ανταποκρίσεις από το μέτωπο θυμίζουν ανταποκρίσεις των πολέμων του '12. Ενεργε κόσμος χαλαρωμένος»<sup>17</sup>.

Μ' αυτόν το τρόπο αποκρυπτογράφησε για πρώτη φορά ο Σεφέρης την ιστορική διάσταση της καμφικής ποίησης, άγγει την συαία του συγκεκριμένου και του γενικού στον χρόνο αυτής της ποιησής. Τώρα πια πιάνε να θεωρεί τον Καβάφη «τεχνουργό ψυχρών και τυχαίων παρνασσικών πορτραϊτών»<sup>18</sup>, τον εγγέσσος στην λοίηση του πικοστού σικάνα.

Διδόσκει χρόνια αργότερα, όταν ο

Σεφέρης πέρασε πάλι από την Αλεξανδρεία, διαπίστωσε ότι η γοητεία και η συγκίνηση που ένισσε τις μέρες εκείνες του πολέμου, είχε στεγνώσει:

«Πλάι στον αριθμό 10 της Rue Lepsius μια μεγάλη στοιβά σκουπίδια η πόλης του Καβάφη είχε ψύγισι»<sup>19</sup>. Δεν πρέπει να μας προξενεί εντύπωση. Χωρίς αμφιβολία τίναι οι καιροί, οι ιστορικές συκιρίες, που κάνουν τα παλιά σύγχρονα, που συνδέουν ποιητές πεθαμένους με «ανήσυχους» ζωντανούς. Είναι ο καθηρέφτης του χρόνου, θα ανακαλύψει ο Σεφέρης μελετώντας Eliot, είναι το αίσθημα του χρόνου, που βοηθάει τους θαρραλέους να βρουν σημεία χρονικού συνταυτισμού:

«Time present and time past  
Are both perhaps present in time future  
And time future continued in time past»<sup>20</sup>.

Από 'δε και πέρα πρήγξει το σημαντικότερο ίσως κεφάλαιο - πιναγή του προβλήματος αυτούς: η διάλεξη «Καβάφης - Έλιοτ παράλληλοι». Αρχίζει να παραδέχεται ο Σεφέρης ότι εκείνο που διακρίνει τον ποιητή Καβάφη από τον ιστορικό Καβάφη, αν επιτρέπεται να προχωρήσουμε σ' α' αυτόν το διαδρασμό, είναι το νοητικό αμάλγαμα ιστορικής αισθησης και ανθρώπινης ευαισθησίας. Πάνω ακριβώς σ' αυτή την προβληματική θα υπερασπιστεί τον Καβάφη απέναντι στον Τίμο Μαλένο:

Η ευαισθησία κάνει τον ποιητή. Η διάνοια, η λογική οξύτητα, η μάθηση, είναι γι' αυτόν πράγματα πολύ σπουδαία, αλλά το θεμέλιο είναι η ευαισθησία»<sup>21</sup>.

Η ευαισθησία που δημιουργείται από την δάνοια κι εδώ ακριβώς βρίσκεται ο κοινός τόπος με τον Έλιοτ, είναι αυτή που θα μας αποτρέψει από τους λάθος δρόμους, ή καλύτερα διαδρό-

μους, δηλαδή από τον άλογο ενθουσιασμό ή από την πλήρη αποστροφή για τα διαλεκτικά τεχνώματα του Αλεξανδρινού.

Δεν είχε άδικο ο Σεφέρης να παρομιώσει τον Καβάφη με τον αμηρικό Προτέρα, «τον απατηλό γέρο της αλεξανδρινής θάλασσας που ολόκληρη ζέφερε γειλάζοντας μορφές»<sup>22</sup>. Και να υιοθετήσει φτάνοντας στην Αλεξανδρεία:

«Κοιδί θέλει τώρα να λουστεί στα νερά του Πρωτέα»<sup>23</sup>.

Το σημαντικότερο σημείο της προσπόθεμας του Σεφέρη ν' αποδείξει διά τη Καβάφης και Έλιοτ ταυτίζονται - κι αυτό παραβλέποντας όχι ασήμαντες διαφορές τους - είναι η ιστορικότητα των διο ποιητών, η τεχνική του πλαστού μέσα στο οποίο τοποθετούν την ποιησή τους, αυτό που ο Έλιοτ ονομάζει «αντικειμενική συστοιχία» δηλαδή «ένα σύνολο αντικειμένων, μια κατάσταση, μια αλληλουχία περιστατικών»<sup>24</sup> με σκοπό τον ερεθισμό των αισθήσεων της νόησης, την γνήσια συγκίνηση. Είναι το στοιχείο αυτό που θα αναδείξει μέσω από τον στεγνό αποητικό Καβάφη, τον δραματικό ποιητή, τον ανιχνευτή της ανθρώπινης δράσης»<sup>25</sup>.

«Κάτοκος της Έρημης Χώρας είμαστε όλοι μας, και σας και σγώ και δοσι έχουν κάποια συνείδηση του κακού και της συμφοράς. Ο νεκρός θεός δεν είναι ένα ζεχασμένο παραμόθι, ταυτίζεται μέσω μας, με την παρούσα στηγή μας, μ' εμάς»<sup>26</sup>.

Η Έρημη χώρα, λοιπόν είναι ο κοινός τόπος όπου συζύγου και αναλέννονται ο αδύναμος «Ψαρές - Βασιλίας», το σύμβολο του Έλιοτ, και ο νεκρός Άδονις με τον εξαντλημένο Πρωτέα που δεν μπορεί πια να μεταμορφωθεί, τα σύκ-

βολα του Καβάφη.<sup>25</sup>

Η αποψη αυτή, ότι δηλ., το κύριο θέμα του Καβάφη είναι ο νεκρός Άδεινος δεν είναι οριστική. Αργότερα ως την ανατρέψει ο Σεφέρης υποστηρίζοντας ότι η καβαφική ποίηση διακατέχεται από την απάτη και τον εμπανγμό<sup>26</sup> για να καταλήξει και πάλι στην εικόνα του νέου σώματος.<sup>27</sup>

Η σκέψη του Βαγενώ ότι ο Σεφέρης χρησιμοποιεί σαν άλλοθι τον Καβάφη για να αποδειξει την σχέση του με τον Έλιοτ είναι η πετυχημένη σαν σύλληψη. Νομίζω όμως ότι εδώ ισχύει το αντιστροφό: ότι δηλαδή ο Σεφέρης χρησιμοποιεί τον Έλιοτ σαν άλλοθι για να φανερώσει την μεταστροφή των θέσεών του για τον Καβάφη. Άλλωστε την σχέση του με τον Έλιοτ σώνεται ότι θεωρούσε δεδουλένη, αν πάρουμε υπ' όψη μας δύο έγραφε στην εισαγωγή της μετάφρασης της «Έρημης Χώρας»: «υπάρχουν κριτικοί στον τόπο μας που λέντε πως στα λίγα πιστήματα που έχω γράψει, διακρίνουν την επίδραση του Έλιοτ, πρέγμα που δεν με παραξενεύει πολύ γιατί δεν πιστεύω να υπάρχει παρθενογέννηση στην τέχνη. Ο κάθε άνθρωκος είναι φτιαγμένος από τα πράγματα που έχει αφομοώσει»<sup>28</sup>. Εκτός απ' αυτό πώς θα μπορούσε ο Σεφέρης να επιλέξει σαν άλλοθι τον Καβάφη, έναν ποιητή που μέχρι πριν από λίγο περιέγραφε με τα μελανότερα χρώματα;

Τελευταία στη σειρά των κριτικών εργασιών του Σεφέρη είναι η δοκιμή «Ακόμη λίγα για τον Άλεξανδρινόν» εκδόθηκε το '63 -. Η μελέτη αυτή παρουσιάζει, για πρώτη φορά με μεγάλη λεπτομέρεια και γνώση της εξέλιξης τα έργα του Καβάφη. Έχει όμως πολὺ μεγαλύτερα μειονεκτήματα: περιορίζεται στην περιγραφή της πορείας του Καβάφη προς

την αριμότητα, ελιμένοντας στα πρώτα του ποιήματα: τα Αλοκυρηγμένα· αποφέρεται να γενικεύσει και να διατυπώσει καθαρά την θέση του απέναντι στην οριστική μορφή του καβαφικού έργου. Κάπως έτσι σκιαγραφεί ο Σεφέρης τον δρόμο του Καβάφη προς την αριμότητα: «Με την Ιθάκη τελεώνει ο πρώτος περίπλους του Πρωτέα· ώρχισε στα 1886· εικοσιπέντε χρόνια. Με το «Απολείπειν» μπαίνει στην Αλεξανδρεια· με τα «Επικίνδυνα» διατυπώνει το κλίμα του - το κλίμα του «κεν μέρει» ή των κραμάτων»<sup>29</sup>.

Κατό τ' άλλα όμως, ο Σεφέρης θα παρουσιάσει τον εαυτό του ανίκανο να καταλάβει όχι τους ποιητικούς τρόπους του Καβάφη, αλλά την ιδιοσυγχρασία του, την διαμόρφωση «του κορμιού» του και θα αφορίσει:

«Βρίσκω πως μπροστά του είμαι ένας πελαγίστος που πάει να μαλήσει μ' έναν πολύ γραμματισμένο κόριο, μέσα σε μια μισοφερτισμένη βιβλιοθήκη με πολύτιμα χαλιά»<sup>30</sup>. Θα επιμείνει ότι ο ίδιος δημιοτικός, γαλουχημένος με Πάλλη και Ψυχάρη, δεν έχει σημεία επιφής μ' έναν Φαναριώτη, όπως ήταν ο Καβάφης.<sup>31</sup>

Η απόληξη αυτής της τόσο δυσδιάκριτης και αντιφατικής εξέλιξης της κριτικής νομίζω ότι αποκαλύπτει ένα παιχνίδισμα του Σεφέρη με το «Φαινόμενο Καβάφης» ένα παιχνίδισμα με διαστάσεις τραγικές και συνάμα θελκτικές, που θυμίζει κάτι από το πεισματικό εκείνο στοιχήμα που έβαλε ο Σεφέρης συγκαταλείποντας την Αλεξανδρεια (Οκτώβρης του '41). Ισως να ήταν η «νεύρωση του εξδριστου»<sup>32</sup> που προκάλεσε αυτού του είδους την σχέση ανάμεσα στους δύο ποιητές.<sup>33</sup>

1. Μέρες Γ σελ. 85.

2. Μέρες Γ σελ. 86.

3. ΔΙ σελ. 63

4. ΔΙ, σελ. 63

5. ΔΙ, σελ. 63

6. ΔΙ, σελ. 325

7. Βαγενώς, σελ. 217.

8. ΔΙ, σελ. 63.

9. ΔΙ, σελ. 89

10. ΔΙ, σελ. 90

11. ΔΙ, σελ. 91

12. «Επιφάναι», 1937.

13. ΔΙ, σελ. 92.

14. ΔΙ, σελ. 307.

15. ΔΙ, σελ. 330.

16. Μέρες Γ σελ. 265.

17. ΔΙ, σελ. 330.

18. ΔΙ, σελ. 367.

19. T. Eliot, "Buried Noises".

«Ο χρόνος περνά και ο χρόνος περιέλθεν  
Είναι μόνο ίδιας παρόντες στο μέλλον  
Και το μέλλον παρείχεται στο περιέλθεν»

20. ΔΙ, σελ. 367.

21. ΔΙ, σελ. 327.

22. T. Σεφέρης «Μέρες του Ιουνίου '41»

στιχ. 5.

23. ΔΙ, σελ. 347.

24. ΔΙ, σελ. 339.

25. «ΔΙ, σελ. 359.

26. ΔΙ, 429.

27. ΔΙ, σελ. 377.

28. «Γράμμα π. των ξενών.

29. ΔΙ, σελ. 429.

30. ΔΙ, σελ. 364.

31. ΔΙ, σελ. 365.

32. ΔΙ, σελ. 368.

33. Η ελέτηση δινει ότι φοβερού είδουν διπλόθεν οριστικοφυντικά «κρίσις καθε' φορά ποτέκομενά πάνω στα μετέβο αυτά του πεντάποτος». Αρνούμενο να δεχτού την διάσωση της παρουσίας ενός άλλου προνούπου του Σεφέρη με τεκλώντα ποτέροτης και πιθανή ειδούση. Επιδέ δεν θα μπορούσε θέματα να τεκμηριώνονται πόσο μεγάλο φύνον νικεῖ η Σ. στην τα πρώτα πορεία συκεδοντούσι έπειο «μακρός Ελληνός» ενώ μπροστά σ' έναν ποιητή τελευταίου και μεταλλούντο στην «Ξορία Εναντίοντος» και κατέφερε να σταθεί αντλιανούντος δύναμη από την ίδια του το δεσμό για να μπορέσει να ποι. δι έναν ελληνός.

Ενδεικτικές ποιητικές αναφορές ή επιρροές από την δημιουργία του Κ.

#### A) Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΑΣΙΝΗΣ

Είναι ο τρόπος της σιλληψης (ομηρική μνεία) το μεγάλο χρονικό διάστημα που χρειάστηκε για να γραψει («Καλοκαίρι '38 - Γενάρης '40»), που μοιάζει με τους τρόπους του Καβάφη. Είναι ακόμη η ταλαιπωρία του Σ. πάνω στην ιστορική ανυφορά «Ασίνη τε...» Ο στιχος:

«Ο βασιλιάς της Ασίνης ένα κενό κάτω απ' την προσωπίδα»

Θυμίζει την κρίση του ποιητή για τον Κ, ότι δίνει «διά του κενού» τους διανοητικούς του ερεθισμούς. Στις δοκιμές γράφει για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η ευαισθησία του Κ. «Ο Καισαριόν, που είναι ένα κλειδί για τον τρόπο που

αισθάνεται η σκέψη του Καβάφη βγαίνει ενορκωμένος από «μια μνεία μακρή κι ασήμαντη» ενός ιστορικού βιβλίου» (ΔΙ, 342). Η ομοιότητα στη σύλληψη των δύο ποιημάτων είναι φανερή.

#### B) Ο ΣΤΡΑΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΓΑΠΑΝΘΟΥΣ

«Το πρώτο πρόγυμα που έκανε ο Θεός είναι το μακρινό ταξίδι  
εκείνο το σπίτι περιμένει  
μ' ένα γαλάζιο καπνό  
μ' ένα σκυλί γερασμένο  
περιμένοντας για να ζεψυχήσει το γυρισμό»  
(στιχ. 36 - 40)

Η αισθησιακή παρουσία της «Ιθάκης» είναι διάχυτη. Είναι ακριβώς η εποχή που ο Σεφέρης ανακαλύπτει τον Καβάφη (Τράναθαλ, Γενάρη '42).

## Γ) ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ (Οκτώβριος '44)

Ερχόμαστε απ' την Αραπίδ, την Αίγυπτο  
την Παλαιστίνη τη Συρία  
το κρατήδιο  
της Κομιαγηνής που σήσσε σαν το μικρό λυχνάρι  
πολλές φορές γυρίζει στο μυαλό μας,  
και πολιτείες μεγάλες που έχουν χιλιάδες χρόνια  
κι έπειτα απόμειναν τόπος βωσκής για  
τις γκαμούδες  
χωρία για ζαχαροκάλαμα και καλαμπόκια.  
Ερχόμαστε απ' την άμμο της έρημος απ'  
τις δάλασσες του Πρωτεά,  
ψυχές μαραγκιασμένες από δημόσιες αμαρτίες.

Οι πρώτοι στίχοι πηγαίνουν φανερά προς το «είμεθα ένα κράμα εδώ» ως και οι συγκεκριμένες γεωγραφικές αναφορές ταιριάζουν. Οι μεγάλες πολιτείες που πέθαναν και η παρουσία του

Πρωτέα προσεγγίζουν το θεματολόγιο και την ιδιοσυγχρασία του Καβάφη.

## Δ) ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑΤΟΣ Γ'

Η συμπαράταξη του Σεφέρη με τον κυπρακό λαό στον αγώνα του για την ανεξαρτησία οδήγησε σε ποιο ιστορικές μορφές την ποίηση του. Διάλεξε - όπως ο Καβάφης - να μιλήσου μέσα από μια δική του αντικτυμενική συστοιχία πραγμάτων, κατασκευασμένη από αρχαίες πηγές και μεσαιωνικές διηγήσεις. Τέτοια ποιήματα είναι:

«Αγιάναπα, β',» «ο δαίμονας της πορνείας», «Τρεις μούλες» «Νεόφυτος ο έγκλειστος μιλά», «Σαλαμίνα της Κόπρος» «Οι γάτες τ' Αί - Νικόλα».

Από την άλλη πλευρά ο «Πραματευτής από την Σιδώνα» και ο «Ευριπίδης Αθηναϊός» θυμίζουν έντονα τις καβαφικές προσωπογραφίες.



## ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΑΜΕΙΝ

(Αναμνήσεις του Πρεβεζανικού  
απ. αξιορρητικού  
ΑΛΕΚΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ)

Βρέθηκα στην Ιταλία ως όμηρος από 10 Ιούνη 1942 μέχρι 19 Ιούλη 1944,

Το πώς και γιατί πιάστηκα από τους Ιταλούς είναι άλλο ζήτημα.

Τον Ιούλη 1944 μαζί με άλλους ομηρούς Έλληνες πολίτες και στρατιωτικούς και αιχμαλέστους Άγγλους, Γάλλους, Πολωνούς, Γιουγκοσλάβους κ.λ.π φύγαμε από τον Τάραντα της Ιταλίας με Πολωνέζικο καράβι και στις 22 Ιούλη αποβιβαστήκαμε στην Αλεξανδρεία της Αιγύπτου. Ανισχυροί Πυροβολικού ρακετάρης ο μετέπειτα περιβότος διοικητής Μακρονήσου εκεί στην αποβάθρα βρισκόταν απεσταλμένος του Γ.Ε.Σ Καΐρου (Αντι/ρχης Πυροβολικού Μπαράκταρης ο μετέπειτα περιβότος διοικητής της Μακρονήσου) ο Επίκαρχος Χούτρας Αθανάσιος ο οποίος έκανε επιλογή των Ελλήνων αξιωματικών.

Από αυτούς, άλλους έστειλε στο Ελληνικό Στρατόπεδο Ισμαήλιας άλλους δε παρέδιδε σε Αγγλους που περιμεναν με αυτοκίνητα. Εμένα, το λοχαγός Νεζκού Καρμή Γιάννη και τους άλλους κατώτερους αξιωματικούς μας παρέδωσε στους Αγγλους οι οποίοι μας μετέφεραν στην Εγγλεζικό στρατόπεδο κοντά στα σύνορα Αιγύπτου - Σουδάν.

Υστερα από 3 - 4 ημέρες πήρανε για την Ισμαήλια το λοχαγό Καρμή και τους άλλους 10 μικρούς αξιωματικούς.

Εμένα με κρατήσανε 25 ημέρες και δε ξέρω με ποιανού ενέργειες μεταφέρθηκα στην Ισμαήλια όπου κάθησα αρκετές ημέρες αλογονούμενος ταξίδιος. Κατόπιν ήρθε διαταγή να μεταβώ στο Κάιρο.

Πήγα και παρουσιάστηκα στο Γ.Ε.Σ. του ΒΕΣΜΑ. Με τοποθέτησαν στο 7ο τάγμα φρουράς Καΐρου η οποία ομος ήταν Κέντρο Διερχομένων.

Επανειλημμένα ζητάσα να σταλώ στην Ελλάδα για να πολεμήσω και με κρατούμενες σε κατάσταση αναμονής. Παραδόθως και ενώ είχε απελευθερωθεί η Ελλάδα στις 4 Απρίλιου 1945 με στέλλων στο στρατόπεδο Γκεμπσίτ του Σουδάν όπου κρατούνται κλειστοί και με φρούριο Σουδανοί στρατώτες αρτοκόσιοι (700) πριν των μαζών του Ελλαμένιν, 5 δοσιλογιοί σε χωριστό κλωβό και 5 - 6 κακοποιοί και χωικλίδες πάλι σε χωριστό κλωβό. Ανάμεσα στους πρώτους πριν των βροκόταν σε συμπλοκές μου στη Μακεδονία, Θράκη, Μικρά Ασία, Ήπειρο και Αλβανία. Είδα τους αγαπητούς μου Γιάννη Σώτη Αντι/ρχη τεθωρακισμένων, Γιάννη Αιγαλούδη Ταγματάρχη Πυροβολικού, Πλαρχο Ταβουλάρη και άλλους.

Οι συνθήκες διαβίωσης διατροφής καθαρότητας, υγιεινής και περιβόλις ήταν άθικες.

Ζήτησα από τον κ. Σώτη να μου ε-

τουμέσι: κατάσταση όλων των αναγκών τους και να μού τη δέσουν το προϊ στο γραφείο.

Ζόσσανε υπό θερμοκρασία 55 - 60 βαθμών, οι σωλήνες του νερού πάνω από την άμμο. Λοιπότερο ήταν αδύνατο να κάνουν και γενικά η κατάσταση ήταν άθλια σαν να επρόκειτο για κατάδικους σε καταναγκαστικά έργα.

Την επομένη μου έφερε ο κ. Σώτης την κατάσταση ελλείψεων και ανεγκών τους και αφού συνεννόηθηκα με τον Αγγλό διοικητή της περιοχής Ταγματάρχη Τζέν Φοξ Σλείτερ του παρέδωσα κατάσταση εις διπλούν και εις την αγγλική γλώσσα και τον παρακάλεσα να σταλούν γρήγορα τα ζητούμενα υλικά.

Ο Αγγλός ταγματάρχης συνέταξε την κατάσταση για ειδή ψυχαγωγίας και αθλητισμού.

Υστέρα από τέσσερις ημέρες όλα τα ζητούμενα στάλθηκαν από το Χαρτούμ και παραδόθηκαν στους Σώτη και Αμπατζόγλου και διανεμήθηκαν στους κρατούμενους αγωνιστές του Ελ. Αλαμένιν.

Οι ίδιοι κρατούμενοι σκέπασαν ολοκληρη τη σωλήνωση του νερού με χόμα και ύμινο οργάνωσαν καντίνα καλθητισμό μέσα στο στρατόπεδο και κάθε μέρα το πρωί έβγαναν έξω από το στρατόπεδο και γυμνάζονταν άσπλα με τραγούδια και χορούς, προκαλώντας το θαυμασμό του Αγγλου ταγματάρχη.

Κατάργησα τη φρουρά των Σουδανών και έβαλα Έλληνες στρατιώτες. Την ημέρα της νίκης των Συμμάχων ήλθαν στο Γκεμπέιτ ο Στρατηγός Διοικητής του Σουδάν και αφού επιθεώρησε το στατόπεδο οι κρατούμενοι παρέλασαν μπροστά στο Στρατηγό και στους άλλους ξένους αξιωματικούς με τις σημαίες όλων των Συμμάχων κρατών προκαλώντας το θαυμασμό όλων.

Τον Οκτώβριο του 1945 αντικαθιστάθηκα από τον ταγματάρχη Λασπιάν Γεωργίου και αναχώρησα για το Κάιρο με την ελπίδα επαναπατρισμού. Διυτυχώς αυτό έγινε τα τέλη Νοεμβρίου το 1945 ενώ η Ελλάδα είχε απελευθερωθεί ένα χρόνο πριν. Διυτυχώς δε μπόρεσα να συναντήσω κανέναν από τους κρατούμενους.

Στους ήρωες του Γκεμπέιτ στην Ελλάδα εύχομαι σε δous ζουν να είναι υγείες με τις οικογένειές τους.

Η αποστολή μου στο Σουδάν σαν διοικητή του στατόπεδου των κρατούμενων ηρώων του ΕΛ ΑΛΑΜΕΙΝ ήταν τη τρίτη ομπρία από το 1942.

Αλέκος Παπαγεωργίου  
Απόστρατος αξιωματικός  
Πρέβεζα  
26 Χαρ. Μούσου τηλ. 22334.



## ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΤΟ ΕΤΟΣ 1917

Τρεχούσα στην Πρέβεζα  
Γιώργου Μουστακή.

νήσεις μέχρι τον 2ον Παγκόσμιο πόλεμο.

Με τον Ιταλοτουρκικό πόλεμο του 1911 η Ιταλία κατέλαβε τη Λιβύη και τα Δωδεκάνησα. Οι Έλληνες κάτοικοι της Ρόδου υποδέχτηκαν τους Ιταλούς στρατιώτες σαν ελευθερωτές και τους βοήθησαν στην διεξαγωγή των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων.

Με υθισμα του Εθνικού Πανδεκαντικού Συνεδρίου τον Ιούνο του 1912: «Ευχαριστούν κατέ πρώτον τους Ιταλούς διότι πιστεύουν ότι η επέμβασή τους ήταν ευρετική και οι υποχέσεις των ειλικρίνεις».

Η διάθεση της Ελληνικής Κυβερνησης για στενή συνεργασία με τους Ιταλούς, είχε εκδηλωθεί με σερά τολμηρών ψυλικών χειρονομιών, όπως ήταν η παράδοση των στατιστικών σχεδίων της Πρόβεζας στη Πρεσβεία των Αθηνών, μετά από παράκληση του Ιταλού Προθυπουργού προς τον Ελ. Βενιζέλο.

Οι Ιταλοί όμως αρνήθηκαν ανεπιφύλακτα κοινή δράση στο Τοσκοκρατούμενο ανατολικό Αιγαίο, επιχείρηση για την οποία το επιτελείο τους είχε κατρήσει σχέδιο.

Οι Έλληνες δεν είχαν αντιληφθεί ότι η παρουσία των Ιταλών στη Δωδεκάνησο, ήταν η αρχή ενός εκτεταμένου ωπεριαλιστικού Ιταλικού σχεδίου, η εκτέλεση του οποίου θα ανεδίκνυε την Ιταλία σε μεγάλο αντίπαλο της Ελλάδας, στη προσπάθεια της για απελευθερωση των υποδούλων Ελλήνων.

Στη Βελκανική μετά τον πόλεμο του 1912 και την καταρρευσή της Τουρκίας, της δόθηκε η ευκαιρία να επιδιώξει την ίδρυση Αλβανικού κράτους, για να το κάνει προτεκτοράτο της και έτσι να ελέγχει το στενό. Εργα της Ιταλικής πολιτικής είναι η υπογραφή της συμφωνίας της Φλωρεντίας με την οποία πάρθηκε η οπόρτυση να ιδρυθεί το Αλβανικό κράτος.

Οι Αλβανοί από πολλά χρόνια ήταν τιμητισμένοι με τους Τούρκους, θρησκευτικά και στρατιωτικά μέχρι και το 1912 που πολέμησαν στο πελλαρό τους.

Η Ιταλική προπαγάνδα τους καλλιέργησε την ιδέα της ίδρυσης του Αλβανικού κράτους. Η Ιταλία ήθελε το νέο Αλβανικό κράτος να φτάνει μέχρι την Πρέβεζα, γιατί έτσι θα υπερφαλάγγιζε την Κέρκυρη για την οποία είχε βλέψει από την εποχή του Καβούρ, (δόγμα Φλωρεντίας) και την ήθελε για ναυτική βάση. Αδιαφορούσε για τους Αλβανούς του βορρά, εκτός 1.500.000 Αλβανοί του Καστοριάδης ήταν εξο από τη σύνορα, η μεσονότητα αυτή τίνει ακτών φορές μεγαλύτερη από τους άλλους κατοίκους της περιοχής αυτής, στην Ελλάδα ήταν μερικοί Τσάμηδες στην περιοχή της Θεσπρωτίας, ενώ 400.000 Ελλήνες της Βορείου Ήπειρου έγιναν υποχρεωτικοί Αλβανοί υπήκοοι ώστερα από πάρα πολλές ενέργειες και παρενέργειες της Ιταλικής πολιτικής στην προσπέβεια τους να υπερφαλαγγίσουν από τη στρατιά της Κέρκυρας.

Κατάλογο της Ιταλικής Προπαγάνδας της εποχής εκείνης είναι το Αλβανικό τραγούδι που τραγουδήθηκε πρόπερα στην Ελλάδα και έλεγε «Πρέβεζα, Πρέβεζα, πότε θα γυρίσως στη μάνι Αλβανία».

Η πολιτική αυτή της Ιταλίας ήταν πλέον γνωστή στους κατοίκους της Ηγείρου το 1917. Οι Πρέβεζανοι είχαν μπροστά τους την παρουσία του Ιταλικού κράτους στην πόλη τους. Εντόπωση έκανε η ίδρυση σχολείων στην Πρέβεζα ακόμη και νηπιαγωγείου, με αφορμή τα κλάχιστα παιδιά της Ιταλικής παροικίας που την αποτελούσαν κυρίως φτωχοί εργάτες γης. Ο Ι.Φ. Δημάρατος γράφει σχετικά:

«Το παρθεναγωγείον επημεζήθη κατόπιν, υπό του προσαρτήματος του νηπιαγωγείου. Τόσο υπήρξεν, υποτυπώδες τι ίδρυμα δημιουργήθηκε εκ της ανάγκης πν επροκάλεσεν η υπό του Ιταλικού κράτους εν Πρέβεζη ίδρυσις Ιταλικών Σχολείων και δη νηπιαγωγείου και ο μεν σκοπός επετεύχθη, μαραθέντων μετ' ολίγων των Ιταλικών σχολείων, εις α εφοίτησαν μόνον Εβραιόπαιδες και τινές εξαγορασθέντες Μουσουλμάνοι, ουδεὶς δε Έλληνη».

Η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στη χώρα μας το 1917, έδωσε την ευκαιρία στη Ιταλία να αποβιβάσει στρατό αρχικά στη περιοχή Αργυροκάστρου και αργότερα κατέλαβε και την υπόλοιπη Ήπειρο. Η ιστορία του Ελληνικού Έθνους της Εκδοτικής γράφει σχετικά: «Φοβούμενοι οι Ιταλοί πως η συμμαχική κατοχή της Θεσσαλίας θα οδηγούσε γρήγορα σε προκόπηση των Βενιζελικών δυνάμεων και στην Ήπειρο, με τη συγκατάθεση και ενθάρρυνση του Κων/νου και της Κυβερνήσεως του, προωθήθησαν αμέσως στην Ήπειρο και κατέλαβαν τα Γιάννενα στις 26 Μαΐου. Κύριος σκοπός της Ιταλίας ήταν να βελτιώσει τη διαπραγματευτική της θέση για να μπορέσει αργότερα να αρνηθεί την επέκταση της Ελλάδος στη Βόρειο Ήπει-

ρο. Η Ρώμη ήθελε ακόμη να αναχαιτίσει την προώθηση Γαλλικών δυνάμεων μέσω στην Αλβανία, για να προλάβει Γαλλική ανάμειξη στο μέλλον σε ζητήματα σχετικά με τη χώρα αυτή. Ταυτόχρονα η Ιταλία έφερε τους Συμμάχους προ τετελεσμένου γεγονότος κηρύσσοντας μονομερώς την Αλβανία αυτόνομο κράτος, κάτω από Ιταλική προστασία. Όλα αυτά βέβαια συνδέονται άμεσα με τα γεγονότα στην Ελλάδα».

Οι Ιταλοί από το Προξενείο της Πρέβεζας είχαν ακριβείς πληροφορίες για την καθολική αντίδραση των κατοίκων και την πιθανή επέμβαση των Γάλλων που ήταν στην κοντινή Λευκάδα.

Γι' αυτό εστιέλαν στην Πρέβεζα μια μικρή δύναμη για να δουν τις αντιδράσεις και ανάλογα να πράξουν.

Η μικρή αυτή δύναμη με την ανοχή των τοπικών αρχών, θύμισε την Ιταλική σημαία στο κάστρο του Αγίου Ανδρέα, πάνω από το μνημείο του Αγνωστου.

Η αντίδραση από το λαό της Πρέβεζας ήταν άμεση και καθολική.

Όταν είδε την Ιταλική σημαία στην Χρήστος Μακρής, που κάθονταν απέναντι, εκεί που τώρα είναι η οικοδομή Δημούλιτσα, άρχισε τους πυροβολισμούς με το πολεμικό του όπλο και έτσι μαθεύτηκε αμέσως το γεγονός. Πολλοί άνδρες πήγαν στο Χάνι Πουλίση, μετέπειτα Νίκα και Χαλβατζή, και με βαριές, που πήγαν από τα καροποια, που ήταν εκεί κοντά, ήσπασαν το αυτ/το με το οποίο είχαν έλθει οι Ιταλοί.

Οι Ιταλοί βλέποντας την καθολική αντίδραση, που εκδηλώθηκε, έφυγαν κακήν κακώς.

Υπήρχε όμως κίνδυνος να επανέβουν πολλοί Ιταλοί, γιατίδι, συνεκροτήθη επιτροπή αγώνος με πρόδροπο τον Δεσπότη και μέλη προερχόμενα από όλα

τακόμια. Η επιτροπή με την παρακάτω προκήρυξη κάλεσε τους πολίτες να προσέλθουν εθελοντές και να οργανωθούν για να αντιμετωπίσουν δυναμικά πιθανή επιστροφή πολλών Ιταλών.

## ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΟΝ ΔΑΟΝ

Η Ήπειρος η πατρίς των Ηρώων και των μεγάλων του Έθνους επεργετάν, η χώρα εν η εκαλλιεργήθη και ανττύχθη η Ελληνική Παιδία κατά τους σκοτεινούς χρόνους της δουλείας, μέλις απλεσιθεραύεστα Τυραννικό και Βαρβαρός Σώμα, κινδυνεύει και πάλι να υποταχθεί υπό νέαν και στυγεροτέραν δουλείαν.

Η Ιταλία, ήπις την ελευθερίαν αυτής αφείλει εις τους υπέρ των δικαιών των εθνών και της ελευθερίας των λαών αγώνας, παρά τα διεθνή νόμιμα και το δίκαιον, παραβιβίζουσα τας συνθήκας και υπό το πρόσχημα μεν στατιωτικών λόγων, πράγματι δε με προφανή σκοπόν, την Αλβανοποίησην της Ήπειρου και την παράδοσιν της χώρας εις την σφραγήν και θηριωδίαν των αγρίων αυτής δημίων Τουρκοαλβανών, μετά την κατάληψη της βορείου και Μέσης, Ήπειρου προέβη ηδη και εις την κατάληψη των θρολλικών μας Ιωαννίνων, με την κατάφορον πρόδεσιν όπως ικανοποιούσα τας κατακτητικάς αυτής βλέψεις καταλάβη και την Πρέβεζαν επεκτείνουσα ουτας την κατοχήν της εφ' ολοκλήρου της Ήπειρου.

Η ληστρική αύτη επιδρομή λαού φίλου και συμμάχου των μεγάλων μας προστατών, ταυματίζει καιρίως πάσαν εθνικήν ψυχήν και υποθάλλει τον Ηπειρωτικόν Δαόν εις την σκληροτέραν των δοκιμασών. Ενωπίον ημών δενούγεται νέα περίδος εθνικής περιπέτειας, την ο-

ποίαν ο Ελληνικός Λαός με πρωτοπορείον το γενναιό της Ηπείρου τέκνα κυλεῖται ύπο αντιμετωπίση.

Ο Ηπειρωτικός Λαός μνήμων των Ιστορικών και Εθνικών αυτού παραδόσεων δεν θα επιστρέψῃ ποτέ, ούτε τον σφαγιασμόν των ελληνοβριών του, ούτε την παραγγελίσιν των δίκαιων του, στερράν έχων την απόφασιν όπως αποδύθη τις τον υπέρ εστιών και βρυμών αγώνα, με την πιστή επί την ερθότητα αυτού και τα δίκαια των Εθνικοτήτων, υπέρ αν αγωνίζεται σήμερον η Φιλέλευθέρα Οικουμένη.

Δια την επιτυχή και αισιάν έκβασιν του ιερού τούτου αγώνος, η Ήπειρος επικελείται την προσελπικήν, αιματοχήν των δυνάμεων να φέρουσιν όπλα τέκνων αυτής και της Μεγάλης Ελλάδος, όπως προσέλθουσιν ήτις αναλαβόσσα ήδη την περιφρούρησιν και προστασίαν των Εθνικών πραγμάτων, αναλαμβάνει και την συντήρησιν και διατροφήν των οικογενειών των υπερασπιστών της εθνικής τιμῆς και των Εθνικών συμφρόντων.

#### ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ

Από των υρών του Σουλίου και Ζαλόγγου Βράχων αντηχεί η φενή των ενδόξων αυτών προμάχων, κρύουσα το Σάλπισμα του Εθνικού συναργερμού και κυλούσα ήμας εις την επιτέλεσιν του ιερού καθηκοντος της αμύνης των ελευθεριών μας.

Εις την φωνήν ταύτην σκέδωσαν πάντες και εν ζηλευτή ομονία αποδώσουμεν από τας πατριά πησιν εδάφη τους επιδρομείς, ΧΑΡΑΣΣΟΝΤΕΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΗΜΩΝ ΗΡΩΟΥ ΜΙΑΝ ΕΤΙ ΕΝΔΟΞΩΝ ΣΕΛΙΔΑ, ΤΗΝ ΣΕΛΙΔΑ ΤΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΑΓΩΝΩΝ. Εν πρεβέζῃ τη 13 Ιουνίου 1917

#### Η επί της Αμύνης Επιτροπή

Τα μέλη

- 1) Βασιλείος Μπάλκος
- 2) Ιαν. Καρυτσινός
- 3) Γ. Μ. Γκάλκος
- 4) Ι. Πισπιρής
- 5) Γ. Κιαγιάς
- 6) Γ. Ποταμιάνος
- 7) Θ. Μακρής
- 8) Ν. Λάζαρος
- 9) Ευκ. Τσακαλώτος
- 10) Δ. Μουστάκης
- 11) Σ. Π. Τσούτσουρας

Ο Προέδρος

ο Νικοπόλεως Ιωακείμ

Σύγχρονα με την πάρα πάντα προκήρυξη η επιτροπή έστειλε στη Λευκάδα το μέλος της Βασιλείο Μπάλκο,<sup>1</sup> για να αναφέρει τα συμβάντα στην προσωρινή Κυβέρνηση της θεοσαλονίκης και να ζητήσει να έλθουν οι Γάλλοι στην Πρέβεζα, που στήριζαν τη Κυβέρνηση εκείνη και ήταν αντιθέτοι στην επικτική της Ιταλίας.

Από την ημέρα που ήλθαν οι Ιταλοί στην Πρέβεζα τα πνεύματα ήταν εξημένα και πορκλήθηκαν πολλά μικροεπειδομάτια.

Σημαντικά επεισόδεια έγιναν σταν περίου Ιοο Βοηθητικοί στρατιώτες, ζεκίνησαν από τα παλιοσάραγα να πάνε στο Κάστρο του Αγίου Ανδρέα. Στη κεντρική αγορά, εκεί που τώρα είναι το κατάστημα Μπάλου - κατεψυγμένα, έγινε ένα επεισόδιο με πολίτες. Τότε κτύπησαν οι καμπάνες μαζεύτηκαν δύλοι οι άνδρες και γενικεύτηκαν οι συγκλοκές. Οι στρατιώτες δεν μπόρεσαν να φτάσουν στο κάστρο, κατειλύθηκαν προς το λοτάρι, εκεί που τώρα είναι η Λ. Ειρήνης, τότε ήταν περιβόλια με πολλά κυλάμια, εκεί τους περίμενε

με πυροβολισμούς, που ήταν και οι μαδιμοί που ρίχτηκαν την ημέρα εκείνη, ο μακαρίτης Πελοπίδας Φέρος.

Τα επεισόδια εκείνα, ήταν προϊόντα την εκνευρισμό των ημερών εκείνων. Πολλοί έλεγαν ότι τα υποκίνησε ο Δ/της των στρατιωτών. Αυτό διμερά δεν ανταλοκρίνεται στα πράγματα, γιατί δεν ήταν ο στρατός θέλησε να αντιμετωπίσει τους Γάλλους αργότερα ούτε οι Γάλλοι ενήργησαν, ούτε οι πολίτες, ήταν απόλυτα κύριοι του χώρου.

Μεία τα επεισόδια αυτά έγινε συγκέντρωση των κατοίκων και μίλησε από τον εξώστη της οικίας Σκέψερη, ο Γιάννης Κοκινάτος. Τότε ήλθε στην Πρέβεζα ένα Γαλλικό αντιτορπιλικό. Ο Κυβερνήτης του πλοίου από παρατηρήσεις και συνομιλίες που είχε διαπιστώσει αυτό, που ο απεσταλμένος της επιτροπής Βασ. Μπάλκος, τους είχε αναφέρει.

Η επιτροπή και όλοι οι πολίτες ζήτησαν από τον κυβερνήτη του πλοίου να μπινά στην Πρέβεζα λίγες ημέρες έως δύο ήλισθι Γαλλικός στρατός. Αυτό διμερά δεν μπορούσε να γίνει και το πλοίο έφυγε.

Την άλλη μέρα κατέπλευσε ένα μικρό Γαλλικό πολεμικό πλοίο, που προέρχονταν από τη Λευκάδα, και είχε δεμένες στα πλάγια, δυο μασώνες, χωρίς κουφέρτα, από αυτές που χρησιμοποιούσαν στις αλυκές της Λευκάδας, με ένα λόχο στρατού στο οποίο Δ/της ήταν ο λοχαγός Μπαλουά. Όταν το πλοίο πλησιάστηκε για να αποβιβάση τον στρατό ο Πρεβέζανος Νικόλαος Νικλάμπας, παρέταξε το λόχο του στη παραλία και τους ειδοποίησε να μη πλησιάσουν γιατί θα τους κτυπήσῃ. Το πλοίο με τις δυο μασώνες και το Γαλλικό στρατό σταμάτησε αρόδο.

Οι πολίτες πλησίασαν στην παραλία και διεμαρτύρόνταν για τη στάση του στρατού, δεν προχώρησαν σε δυνατικές ενέργειες για να βοηθήσουν την αποβίβαση του Γαλλικού στρατού που τόσο την ήθελαν, γιατί γνώριζαν, ότι ο Νικλάμπας που στα νεανικά του χρόνια είχε σκοτώσει Τούρκο στη Πρέβεζα, και στον Μακεδονικό αγώνα και τους πολέμους του 1912 - 13 ήταν απρόμητος αξιωματικός, δεν θα δίσταζε να κάνει πράξη αυτά που έλεγε. Ο Νικλάμπας κύριος της κατάστασης, πήγε στο τηλεφορείο, που ήταν στη παραλία, μπροστά από το σημερινό γραφείο του Γεωργίου Σαρδελή και τηλεφώνησε στη Άρτα στον Παπούλια, μετέλειτο αρχιστράτηγο της Μικρασιατικής εκστρατείας, και του ανέφερε τα συμβάντα, εκείνος του είπε να ζητήσει χρόνο και να φύγουν από τη Πρέβεζα.

Το μήνυμα αυτό ανέλαβε να το μεταφέρει στο πλοίο ο Πέτρος Καρίδης που είχε ζήσει χρόνια στη Γαλλία, τον πήγαν στο πλοίο με βάρκα οι νεαροί τότε Αθανάσιος Μανόπουλος και Ναπολέων Γιαννουλάτος. Ο Αθανάσιος Μανόπουλος θυμάται ότι στο πλοίο ήταν ο Κερκυραίος Συν/χης Κογεβίνας και το μέλος της επιτροπής Β. Μπάλκος, στη δε Λευκάδα είχε έλθει ο Αν. Παναστασίου μετέκειτα Προθυπουργός ως εκπρόσωπος της προσωρινής Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης.

Οι εντός του πλοίου δέχθηκαν να περιμένουν και όταν έφυγε ο στρατός και οι αρχές για την Αμφιλοχία, αποβιβάστηκαν.

Με τον έρχομό των Γάλλων η χαρά των Πρεβεζανών ήταν διπλή, γιατί λόγηκε και ο ναυτικός αποκλεισμός, που είχαν επιβάλει οι ναυτικές δυνάμεις της ΑΝΤΑΤ, στο κράτος των Αθηνών.

Η διάρκεια του αποκλεισμού δεν ήταν μεγάλη, ήταν όμως αποτέλεσματικός γιατί έγινε σε μια εποχή που τα τρόφιμα είχαν τελεώσει και έπειτα, μέχρι την νέα σοδειά, να εισαχθούν αφού η χώρα και περιοχή μας ήταν ελλειμματική.

Οι άνθρωποι πείνασαν μέχρι και θανάτους είχαμε, (από χρόνα πέθανε η γυναίκα και τα δυο παιδιά του λιμενεργάτη Μανώλη Πρόκου).

Οι παλαιώις όταν ήθελαν να αναφέρθουν στην εποχή εκείνη έλεγαν «με τον αποκλεισμό» ή «με τους Σενεγαλέζους» γιατί οι περιοστέροι στρατιώτες του Γαλλικού λόχου ήταν Σενεγαλέζοι και η εμφύγιση και ο τρόπος ζωής τους, τους είχαν εντυπωσιάσει, κυρίως οι χοροί τους.

Οι Ιταλοί στην περιοχή της Ηπείρου, εκτός από τη τακτική τους να κατεβαύνουν όσο μπορούσαν πιο νότια με τετευταίο στόχο την Πρέβεζα, είχαν και άλλη πολιτική θέλησαν να εκμεταλλευτούν τη διγλωσσία των κατοίκων της Πίνδου, όπως είχαν επιχειρήσει προηγούμενα οι Ρουμάνοι. Η προπαγάνδα τους κυκλοφόρησε την άποψη ότι οι κάτοικοι της περιοχής είναι απόγονοι των Ρωμαίων.

Στην αρχή η ύποψη αυτή έγινε ευνοϊκή δεχτή γιατί αντέκροιε τη Ρουμανική, πολύ σύντομα όμως απεκαλύφθηκε ο δόλιος στόχος της Ιταλικής Πολιτικής και οι κάτοικοι σύσσωμοι απέκρουνταν την Ιταλική προστασία.

Οι Ιταλοί δεν έλαβαν καθόλου υπόψιν τους τη θέληση των κατοίκων της περιοχής και από τα Γιάννενα έστειλαν ένα τάγμα στρατού με σώμα καραυγιλιέρων και κατέλαβε την περιοχή. Το τάγμα αυτό είχε από ένα λόχο, στο Μέ-

τσοβό, στο Κηφουργήδο και στο Δεμάτι. Ο Μετσοβίτης Γιώργος Μέρανος γράφει σχετικά:

«Μαΐου 27 Ιταλικόν Ιππικόν εκ δύο ίλων, επελθόν κατέλαβε το Μέτσοβον περί ώραν δημι στήσαν την τρίχρονη Ιταλικήν σημαίαν εν συνδριτι του Βασιλεώς της Ιταλίας Βίκτωρος Εμμονού. Ευθός κατέλαβον όλα τα δημόσια γραφεία, ωρισεν προθεσμία μιας ώρας προς αναχώρησιν όλων των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών.

Συγκοινωνία τηλ/κή και ταχ/κή διεκόπη ἐκτοτε πανταχόθεν. Αποκλεισμένοι ολοτελώς. Το Μέτσοβον εκπρόχθει υπό Ιταλικόν στρατιωτικόν νόμον».

Παρ' όλες τις υποσχέσεις και παροχές των Ιταλών, σ' αυτούς που θα συνεργάζοντο μαζί τους, σύσσωμοι οι κάτοικοι είναι χαρακτηριστική για την δόλια συμπεριφορά τους. Ήλθαν, γράφει, ως φίλοι και δι' αυτό θα υπερασπίσουν με απόλυτη ευλάβεια τη θρησκεία, τα έθιμα, την γλώσσαν και τη λειτουργεία των σχολείων.

### ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ 16ου ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Ημείς ο ΦΕΡΡΕΡΟ ΤΖΙΑΤΣΙΝΟ, υποστράτηγος, Διοικητής του 16ου Σώματος Στρατού, φέρομεν εἰς γνώσιν των κατοίκων της περιοχής Πίνδου και Ζαγορίου, κατεχομένης υπό Ιταλικών Στρατιωτικών Σώματων, τα ακόλουθα.

Δια καθαρώς στρατιωτικούς λόγους διατάξαμε τα στρατιωτικά μας Σώματα να καταλάβουν την περιοχήν Πίνδου και Ζαγοριού.

Τα στρατιωτικά μας Σώματα ήλθον μεταξύ σας ως φίλοι και δι' αυτό θα

υπερασπίσουν με απόλυτη ευλάβεια, τη θρησκεία, σας, τα έθιμα σας την γλώσσα σας και την λειτουργίαν των σχολείων σας.

Τα Στρατιωτικά μας Σώματα θα προστατεύσουν την ασφάλεια σας και την εισωτερική τάξιν της περιοχής σας, εναντίον ουδήποτε αποπειραθεί ν' απελλήσῃ την ευζωία, τα συμφέροντά και την ιδιοκτησίαν σας. Το πολίτευμα μας είναι εμνευσμένο δια να διατηρήσῃ ευζωίαν εις τον πληθυσμόν και αμερόληπτον δικαιοισύνην δι' όλους.

Εμπιστευόμεθα εἰς την συνεργασίαν όλων των πολιτών δια να μην ταραχθῇ η κανονική ανάπτυξις της δημόσιας ζωής, όπως και εἰς το περελθόν, όλλως με λόγη μας, θα αναγκασθούμε να καταστείλωμεν με αμερόληπτον δικαιοισύνην αλλά και με άκαμπτη αυτηρότητα, οποιαδήποτε αταξίαν, οποιαδήποτε ανυπακοή ατομική ή ομαδική και οποιαδήποτε κίνησι ή απλογιά δι' ανταρσίαν.

6/20 Ιουνίου 1917

Υποστράτηγος  
Δικηγόρης του 16ου Σώματος Στρατού  
ΤΖ. ΦΕΡΡΕΡΟ

Ηδη στις 21 Μαΐου 3 Ιουνίου 1917, ο Ιταλός στατηγός Φερέρο, είχε ανακηρύξη στο Αργυρόκαστρο την ανεξαρτησία της Αλβανίας, υπό Ιταλική προστασία και η Ιταλική προπαγάνδα διέδιδε την ιδέα μιας «Μεγάλης Αλβανίας» που θα έφθανε μέχρι την Πρέβεζα. Επίσης η Ιταλική Κυβέρνηση διώρισε προξένους σε κωμοπόλεις της Πίνδου όπου κατοικούσαν Βλαχόφωνοι, Ελληνικής Εθνικής συνείδησης, όπως στο Μέτσοβο, στη Σημαρίνα και άλλοι.

Στα προξενία αυτά ο μορφωτικός σύλλογος της Ρώμης «DANDE ALICHIERI», οργάνων διαλέξεις με θέμα

τους» θρησκείας δεσμούς των Βλάχων με τη μεγάλη Αλβανική πατρίδα δηλ. την Ιταλία.

Η αντίδραση των κατοίκων της περιοχής, που τελούσε υπό την στατιωτική κατοχή των Ιταλών και είχε επιβληθεί ο στρατιωτικός νόμος, επικεντρώθηκε στα Τρίκαλα, όπου είχαν καταφύγει πολλοί και μεγάλο μέρος του πληθυσμού της πόλης προέρχεται από την εδία περιοχή.

Την 5η Ιουνίου «Ἐν τη Πλατείᾳ Χατζηγάκη συνεκροτήθη Πάνδημο σύλλογοτριον, στο οποίο ο λαός της περιοχῆς εξεδήλωσε την θέλησή του και ζήτησε να φύγουν από τη Θεσσαλία οι κρατικές αρχές του κράτους των Αθηνών και να έλθουν της προσωρινής Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης.

Το συλλαλητήριο αυτό ήλθε στην κατάλληλη ώρα, γιατί οι σύμμαχοι της ΑΝΤΑΝΤ, είχαν συμφωνήσει «να δοθεί άδεια για την προώθηση της εζουσίας της προσωρινής Κυβέρνησης στη Θεσσαλία, αλλά μόνο σε περίπτωση ενός αυθορμήτου λαϊκού κινήματος υπέρ του Βενιζέλου».

Ο Γάλλος αρχιστράτηγος είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την επικείμενη σοδειά της Θεσσαλίας, γιατί ο Θαλάσσιος μεταφορές, για τον εφοδιασμό του στρατού του, αντιμετώπιζαν μεγάλες δυσκολίες από τον υποβρυχιακό κόλλο των Γερμανών.

Γι' αυτό μετά το συλλαλητήριο - σπουδασ ο ίδιος στα Τρίκαλα την 12 Ιουνίου «εις τον ελθόντα εις Τρίκαλα Γάλλον σταπηγόν Σαραγγή, έγινε υποδοχή ένθερμος και πάνδημος, παρέμεινε εις Τρίκαλα μόνον μια ώρα καταλύουσα εις τον Χατζηγάκη. Όλη η κόλια είχε σημασιοτομούσει με σημαίες Γαλλικές και Ελληνικές».

Ο Σαράγι μετά την συνάντηση που είχε με τον Ήλαχο Δήμαρχο των Τρικάλων Χατζηγάκη (παππούς του Εισαγ. Αβέρωφ), εκτίμησε την κατάσταση και πήρε την απόφαση να κατεβούν Γαλλικά στρατεύματα στη Θεσσαλία και σε περίπτωση, που το κράτος των Αθηνών, θα προβάλει ένοπλη αντίσταση κατά των συμμάχων θα καταλάβουν τον 1-οφρό της Κορίνθου.

Μετά την συνάντηση που είχε ο Χατζηγάκης με τον Γάλλο στρατηγό, «Την 18 Ιουνίου συνεκροτήθη Πανηγερικό συλλαλητήριον εν τη Πλατείᾳ Χατζηγάκη υπέρ της εκκενώσεως της Ηπείρου υπό των Ιταλών.»

Τον Ιούλιο πάρθηκε στο Παρίσι, η απόφαση, η Ιταλία να εκκενώσει την νότιο Ήπειρο και την περιοχή της Πίνδου. Αυτή ίδιας διαστροφούσε να το πράξει. Ύστερα από διαμαρτυρίες, της μητρὸς πλέον Κυβερνήσεως του Ελ. Βενιζέλου, έφυγαν οι Ιταλικές δυνάμεις στα τέλη Αυγούστου.

Μετά από αλλεπαλλήλη, Ελληνικό διαβήματα τα Ιταλικά Προξενεία της Πίνδου έπαψαν να λειτουργούν τον Δεκέμβριο, αλλά το πολυάριθμο προσωπικό του Ιταλικού προξενείου των Ιωαννίνων, συνέχισε τις περιοδίες στην περιοχή, καλλιεργώντας ανεπιτυχώς μια πολιτική, που εκδηλώθηκε πιο έντονα το 1941.

Η επίσκεψη του Αρχιστρατήγου στα Τρίκαλα και η παρουσία του Αναστ. Παπαναστασίου ως εκπροσώπου της προσωρινής Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης, στη Λευκάδα, για να χαιρισθεί το ζήτημα της Πρέβεζας, όπως και το Τηλ/μα που έστειλε ο Αρχιστράτηγος στο Δήμαρχο της Πρέβεζας, μετά από λίγο χρόνο, για να του αναγγείλει τον θάνατο του Ταγματάρχη Μπαλούά

στο Μεκεδονικό μέτωπο, σημαδέουσα τα γεγονότα της Πρέβεζας και των Τρικάλων, ως γεγονότα που πήραν διεθνείς διαστάσεις και έκαιξαν κυβοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των πραγμάτων της πατρίδις μας.

Στην ιστορία του τόπου μας δεν υπήρχε άλλο προηγούμενο, που η σύσσωμη κινητοποίηση των κατοίκων να επιρρέει πράξεις μεγάλων δυνάμεων, γι' αυτό η αναφορά τούτη στους προγόνους μας εκείνους που δεν ζήτησαν καμία αντιστοιχική αναγνώριση, είναι η ελάχιστη τιμή που έχουμε υποχρέωση να τους κάνουμε. Κλείνουμε:

Τα γεγονότα που προανάφερα είχαν επιπτώσεις στην κοινωνική και οικονομική ζωή του τόπου.

Η Ιταλική προπαγάνδα εκμεταλλεύτηκε την δυσαρέσκεια που είχαν οι Έλληνες αγρότες, για τη διατήρηση του φόρου της δεκάτης στα παραγόμενα προϊόντα. Αλοκορύφωμα της έντασης που δημιουργήθηκε στην περιοχή Φαναρίου ήταν να σκοτώσουν στη Χόχλα τον Συρρακιώτη της Πρέβεζας ενοικιαστή του Φόρου Κεν/νο Κουκότη.

Όταν ήλθαν οι Γάλλοι στην Πρέβεζα πολλοί νέοι πήγαν στη Γαλλία εργάτες, γιατί λόγω της επιστρατεύσεως υπήρχε έλλειψη από εργατικά χέρια. Όταν τέλεωσε ο πόλεμος επανήλθαν στη Πρέβεζα, όλοι δε μιλούσαν λίγα Γαλλικά και έτσι άκουγες σε όλα τα επαγγέλματα να μιλούν Γαλλικά που τότε ήταν και η μοναδική ξένη γλώσσα που εδιδόταν στα σχολεία.

Μερικοί άλλοι πήγαν εθελοντές στη Θεσσαλονίκη στο στρατό της προσωρινής Κυβέρνησης.

Αμέσως μετά ήλθε η επιδημία της γρίπης, από την οποία πέθαναν εκατοντάδες κάτοικοι και στρατιώτες. Στο-

χεία δεν έχουμε για να ξέρουμε πόσοι πέθαναν.

Ο Γεώργος Σακκάς στο βιβλίο του, «Η ιστορία της Καμαρίνας», μας δίνει μια εικόνα, μια μέρα στη Καμαρίνα πέθαναν τρεις, σύνολο τριάντα, οι κάτοικοι έφυγαν και ζούσαν στα χωράφια μέχρι που πέρασε η επιδημία.

Με τον αποκλεισμό άρχισε η περίοδος εκείνη με τη γρίπη τέλεωσε.

Κάτω από τόσο τραγικές συνθήκες

οι πρόγονοι μας αγωνίστηκαν ακόντια να διατηρήσουν το Εθνικό φρόντισμα, να αποκτήσουν τη λευτεριά τους και να στήσουν τούτο το κράτος στο οποίο εμείς ζούμε ελεύθεροι.

(I) Αδελφός του ήταν ο Δημήτριος που ακοτώθηκε στη μάχη της Νικόκολης το 1912 οδελφή του η γνωστή επεργέτης της πόλης μας Αγγελική, ήταν δε δεύτερος εβδόματος του πατέρα του βουλευτή Αναστ. Μπάλκου.

## ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Δε μπορούσα άλλο την άσφαλτο  
και τ' ονειρός της αλαφιασμένης πολιτείας,  
Ήρδα κι' ανέβηκα στην αγκαλιά  
και στα κλωνάρια σου.  
Μου πρόσφερες στη σπημή  
χούφτες το δροσερό νεράκι και την επιδιά  
και μ' εμπιστεύτηκες.  
Ανάσσαν χαρούγελο κι' ανακούφιση  
κι' ευφράνθηκα αητός και χελιδόνι.  
Δικό σου όλο το χάδι των ματιών μου.  
Δικά σου τα φτεροκρύστατα της χαράς μου  
οι ευχές της λευτεριάς και τα πετρολούλουδα.  
Δέσε με κι' εσύ στα βλαστάρια σου  
ψηλοπλάτανες  
κι' αντρείψε με!  
Κάνε με χοντρό κλαδί σου κι' ανταρτοπλαγιά,  
να μάχομαι σωστά  
και να φρουρίω με τ' ανογύμενα μου φτερά  
την αντοχή  
και την ελπίδα των κατατρεγμένων.

Αργιθής Νεούσιας

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΒΑΣΟΥ  
Α' ΜΕΡΟΣ  
ΜΠΟΧΤΗΣ ΔΟΝΑΤΗΣ  
Σχολ. Σύμβουλος Λευκάδας.

Ξεκίνημά μας το χωριό Λούρος.  
Βαδίζουμε προς το βορρά, ακολουθώντας τον αμαζωτό δρόμο Λούρος - Βρασούλα - Σκιαδάς.

Δώδεκα μόλις χιλιόμετρα από το Λούρο βρίσκεται ένα υπέροχο τοπίο.  
Πλούσιο σε βλάστηση, άφταστο σε καλλονή ιδίως τις ώρες, που η φύση βρίσκεται στις δόξες της.

Σε συνεπαίρνει, σου επιβάλλεται, σου αιχμαλωτίζει τις αισθήσεις σου, σε αλλοτριώνει. Γύρω του και ίση περίπου απόσταση βρίσκονται τρία χωριά.  
Το Κωτσανόπουλο (Άνω), η Άνω Ράχη και η Βρασούλα. Από το Βορρά προς το Νότο διασχίζει την περιοχή ένα ξεροπόταμο.

Το χειμώνα συκώνει ανάστημα, φουσκώνει αφρίζει και βογγάει. Το καλοκαίρι προσφέρει την άδεια κοίτη του απολαυστικό κατοικητήρι στα γηδοπράβατα που σταλίζουν κι απολαμβάνουν τη δροσιά του.

Από τα Δυτικά και συγκεκριμένα από το δρόμο που οδηγεί προς την Άνω Ράχη, κατηφορίζει ολόβραστη πηγή, που η κλίση του εδάφους την ανάγκασε να σχηματίσει καταρράκτες και να γεμίσει την Περιοχή με ξεχωριστές χάρες για τα μάτια και τα αυτιά.

Στα ανατολικά ένας γερασμένος ελαιώνας μαρτυράει το πέρασμα των φυτευτών του πριν από πολλούς αιώνες. Κυ-

ριάρχο δέντρο της περιοχής τα πλατάνια βαθύσκωτα πλατόφυλλα στολίδια της ελληνικής ρεματιάς.

Απλώνουν τ' ακροκλάδια τους ζερβοδεξια, αγκαλιάζονται, περιπέσονται, φιλιώνται, μοιράζονται από ίσια το φως και τη ζεστασιά του δημιουργού τους και σε κάνουν να ζηλεύεις την τόση τους ευτυχία.

Σ' αυτή την περιοχή ερχταν να ξεχειμονιάσει με τα κοπάδια του κάποιος ταλαιγικάς ονόματι Βασιώτης. Κοντά στα ογκώδα των κοπαδιών του απόχτησε κι ένα γιο. Χαρά και καμάρι των γονιών του, νόημα και ξεχωριστός τόνος της ζωής τους, κομμάτι της ευτυχίας τους. Ήρεμα και γαλήνια κυλούσε η ζωή τους συντροφευμένη από τα κοπάδια τους και την ομορφιά της φύσης.

Μια όμως αναπάντεχη αρρώστια του παιδιού, ήρθε να ανακοψει αυτή την ευτυχία.

Νυχτόμερα τριγυρνάει ο άμοιρος γονιός σε πόλεις και χωριά, γυρεύοντας γιατρούς και γιατρικά, μα πουθενά δε βρίσκει!!!

Η κατάσταση του γιού πηγαίνει από κακό στο χειρότερο και στα 15 του χρόνια μένει παράλυτος. Μεγάλη η συμφορά των γονιών. Αναπάντεχη η πίκρα τους, αγιάτρευτος ο καύμος τους.

Μελαχόλησε η μάνα, αλλαλούσε ο πατέρας, η θλήψη έκανε μόνιμη κατο-

κία το κονάκι τους.

Έβγαζε ο Ταξιδιώτης τα ζωντανά στη βασκή το πρωΐ και γύριζε το βράδυ τα μισά.

Περπάταγε και μονολογούσε.  
Ζητούσε λυτρωμό, μα δεν ερχόταν, γύρευε το θάνατο, μα δεν τον συναντούσε!!!

Κάποια μέρα, στο γέρμο του πηλού, ακούμπησε την πλάτη του στη ρίζα μιας βελανιδιάς κι αγνατεύοντας κατά τη δύση έπει σε βαθύ συλλογιά.

Χωρίς να καταλάβει πως, ο ύπνος αιχμαλώτισε τις αισθήσεις του. Παραδόθηκε το σώμα του με τις δραστηριότητες για να λυτρωθεί η ψυχή του. Έτσι ξαλαφρωμένη από του σώματος τη συνοδεία περιδιαβαίνει έδω κι εκεί ανάλαφρη και ανάερη και μια γυναικα συναντάει.

Με το μάτι και το στόμα της ψυχής ο πικραμένος γονιός αρχίζει μαζί της κουβεντολόδι. Του φάνηκε ταινγάνα.  
Τα ρούχα και το παρουσιαστικό της κάτι τέτοιο έδειχναν. Μακριά μαύρα και κουρελιασμένα τα ρούχα της.

Τι σημασία όμως είχε:  
Αυτός ήθελε να πει κάτι, ν' ακούσει ένα λόγο, να ξαλαφρώσει η ψυχή του. Έκανε πρώτος την αρχή.

- Καημοί και βάσανα μαραίνουν την καρδιά σου, δύστυχη, μουρμούρισε. Ο Χάρος έχει ψήσει τα σωθικά σου.

Πεινάς:

'Ελα να φας, προσκάλεσε τη γυναίκα.  
Το ψωμί στο σακκούλι μου, είναι όγγιχτο. Η όρεξή μου είναι από καιρό κομμένη, από τότε που ο γιος μου έμεινε ξερό κλαρί πεσμένο στο κονάκι μου.

- Έχει καιρό ο γιος σου δρωστος;  
- Χρόνια κυρά μου!!!

Χρόνια τέσσεα: τώρα πια δεν είναι άνθρωπος παρά ένα κούτσουρο, που κάθε μέρα καίει της μάνας του τα σωθικά και τκραφεί το δύστυχο πατέρα του.  
Και να πεις ότι έχω κι άλλο!

'Ένα και μοναχό μου το δώσει ο Θεός κι αυτό ούτε ζωντανό, ούτε πεθαμένο.

- Μη βαρυγκουμάς ταξιδιώγα και μην κακοκαρδίζεσαι.

Σύντορα θα γιάνει ο γιος σου.

- Θα γιάνει, επανέλαβε εκείνος με τικρό χαμόγελο, σαν κλείσει τα μάτια του και αναπαυτεί μια για πάντα: Ας είναι!

- Θα γιάνει και θα το δεις ξανάπτε στοθερά η γυναίκα και την εμφατική διαβεβαίωση των λόγων της συνόδευσε κίνηση των χεριών της προς το κρεμασμένο σακούλι.

Έβγαλε από μέσα το θιλί του ψιλιού (τέταρτο κουλούρος), έμπιξε βαθιά τα δαχτυλά της μέσα του και κοντράροντάς το στο γάντο της, το χωρίσε στα δύο.

Πέταξε το ένα κομμάτι στο τορβά που άρχισε να κουνταυλέται (κάνει κουνιά) σαν ένικωσ στην άδεια κοιλά του το μασκόμυτο και το άλλο με αργή και χαρακτηριστική κίνηση του χεριού της το ύγριο σε επιδειχτηκά μπροστά στα μάτια του κοιμασμένου έτσι που έται που να να αποτυπωθεί η εικόνα του όσο πιο ζωηρά μπορούσε.

'Εμεινε για λίγο ακίνητη και μετά έβαλε το μισόβιλα παραμόσκαλα και φεύγοντας τον κατήφορο είπε στον κο-

μισμένο. Αυτό που είπα θα γίνει, μονάχα να διμηθείς κι εμένα. Φτωχία και καταρεγμένη είμαι.

Εδώ κοντό μένω, είμαστε γειτόναι.

Δεν με ξέρεις όμως, γιατί δεν είχα σπίτι. Στα στερνά επούτα λόγια ξύπνωσε ο κοιμασμένος, μα γυναίκα δε βλέπει πουθενά.

Την προσοχή του τράβηξε το κρεμασμένο σακούλι, που πηγαίνονταν λες και κάποιος τούδωσε δυνατή σπρωξιά.

Το ξεκρέμασε ανήσυχος και αναγνόντας το πλατύγυρο στόμα του κάρφωσε στο βάθος τη ματιά του.

Διπλασιάστηκαν σε άγκο οι βολβοί των ματιών του, γούρλωσαν και γιο πολλή ώρα έμενε ασύλευτος.

Δε μπορούσε να πιστέψει σε ότι έβλεπε. Από το ψωμί του έλλειπε το μήσο.

Το απομεινάρι έφερε χαρακτηριστικά τα αποτυπώματα των δακτυλιών εκείνου που το χώρισε από το αδερφάκι του.

Βουβός και ατάραχος άφησε τη σκέψη του έρμαιο των παραστάσεων που αστραπαία μα την άλλη σκολουθούσε, έτσι που στο τέλος η σκέψη του σε αινιγμά μεταβλήθηκε.

Σήμερα δεν έφαγα συλλογίστηκε, μα κι αν έτρωγα, μαζί μου κουβαλώ σαμγιό. Ποτέ μέχρι σήμερα με χέρι δεν έκοψα ψωμί.

Δεν υπάρχει άλλη εξήγηση, σκέψη.

Κάποιος με έκλεψε.

Πως όμως πλησίασε και δεν τον πήρε χαμπάρι το σκυλί; Έρριξε γύρω του μια ερευνητική ματιά και φώναξε: κούτ Κοράκ νάσα!

Ταρακουνήθηκαν τα χαρόκλαδα, ακούστηκε ένας μικρός βάρυμβος και στη στιγμή βρέθηκε κοντά του ένα πελώριο μαλλιαρό μαντρόσκυλο.

Κύταξε στα μάτια τον αφέντη του, κουνούψε την αυρά του περιμένοντας κάπι. Βλέποντας όμως το αφεντικό του να μένει άπραγο, ακούμπησε στα πισινά του, τεντώθηκε, χαστούρηθηκε και έβγαλε δύο πιθαρές τη γλώσσα έξω.

Τα κρεμασμένα αυτιά του και η θλιψμένη όψη που, πήρε η θωριά του, άφηναν να φανούν σε όλη της την εκτοση, η πίκρα που δοκίμασε αυτό του αφέντη του τα γέλασμα.

Το αφεντικό του μονολογούσε, μουρμούρισε προσπαθούσε να εξηγήσει, μα τίποτε δεν κατάφερε.

Το σακούλι με το απομεινάρι του ψωμιού έμενε ανέπαφο και τού δίνε την εντύπωση, ότι το βάρος του γυνότανε ανυπόφορα από τα μιστήρια της ημέρας.

Με το γέρμα του ηλιού έφτασε στή στάνη με τα ζωντανά του. Μετά το συγύρισμα, έφερε βαριά τα βήματά του στην καλύβα.

Έρριξε μια θλημένη ματιά στο γιό του, κάπι θέλλασε να πεί, τα λόγια του όμως δεν βρήκαν το δρόμο του, πνίγηκαν στο ξεκίνημα τους.

Η γυναίκα του θέλοντας να σπάσει τη σιωπή και να ελαφρύνει το

πόνο του άρχισε να ρωτάει.  
- Πού πήγες σήμερα;  
Τι μας είδες;

Το στόμα του Βασιώτη έμενε κλειστό, η θωριά του θολή και ακαθόριστη, η σκέψη του πέταγε μακριά, έτσι που η γυναίκα του υποπτεύθηκε πως κάπι ασφαρό συμβαίνει.

- Με κλέψανε γυναίκα σήμερα, είμε εκείνος.  
- Σου πήρανε πολλό;

- Όχι δε μου πήρανε ζωντανά, το ψωμί μου κλέψανε.

Και δείχνοντας τα υπολείμματα της κλεψιάς διηγείται όσο παραστατικότερα μπορούσε τα καθέκαστα της ημέρας.

Στη ψυχή της πονεμένης μάνας δεν έμεινε τίποτα άλλο, από τα παρήγορα λόγια της γυναίκας για το γιατρεμό τυ γιού της και τη γειτονιά της.

Προσπαθαύσε να φέρει στο νού της, μήπως εδώ κοντά είδε κανένα ταστήρι, καμιά ταιγγάνα να τριγυρ-

νεί για Ιζητιανιά. Άρχισε κιαυτή να βάζει με το νού της, να μετράει, να υπολογίζει.

Τις σκέψεις τάραξε η προσταγή του Βασιώτη:

- Πάρε αυτό το ψωμί και ρίξτο του σκυλιού να το φάει. Δε θέλω μαγαρισμένα πράγματα σταν τορβά μου και τη στάνη μου.

Πήρε εκείνη το πολυζητημένο κομμάτι, έβγαλε το κεφάλι, της έξι από την καλύβα και φώναξε.

- Κορόκη, νάσα!  
Το σκυλί έφτασε αυτόστιγμής χωρίς δεύτερη κάλεσμα.

Απλωσε το χέρι της και του πρότεινε τα ταΐμι.

Το άρπαξε το σκυλί και εφαζανίστηκε. Δεν πέρασαν όμως παρά λίγα λεπτά και ο Κοράκης παρουσιάστηκε στην πόρτα της καλύβας.

Πήδηξε τ' αναμμένα δαυλιά, και πράγμα ασυνήθιστο για αυτό και τα αφεντικά του, βρέθηκε στο βάθος της καλύβας. Χωρίς χαστούρεια παράτησε το ψωμέ και μ' ένα σάλτο βρέθηκε και πάλι έξω.

Δεν πεινάει συλλογίστηκε το ζευγάρι.

- Πόρτο και μέριαστο, πρόσταξε ο Βασιώτης.

Το πρωΐ που θα του περάσει η πείνα, θα το φέρει και θα τραγουδήσει. Το βράδυ πέρασε χωρίς να δειπνήσουν. Τα δύο ο Βασιώτης είδε κοιμασμένος, τα δύο η γυναίκα σκύωσε στο ξυπνιό της, είχαν κάψει την όρεξή τους.

Τα ξημερώματα επαναλήφθηκε η ίδια σκηνή με το σκυλί. ~

Έφερε, εκείνα τη συνηθισμένη βόλτα του, δοκίμασε να βάψει κάποιο τη ξεροκόμματο αλλά μετανιωμένο το φέρει και πάλι στην καλύβα.

Να σε κάψει η λύσσα, μανολόγησε ο Βασιώτης, τι έπαθες τάχα;

- Πόρτο και βόλτο ψηλό, είπε της γυναίκας του σε αιστηρό τόνο, περισσότερο στενοχωρημένος για την αρρώστια του σκυλιού παρά θυμωμένας.

Αφού ετοίμασε τα ζωα του, τα οδήγησε εκείνος στη βασκή, ενώ η μάν

να καταπλαστηκε με το συγιρίσμα και τη φροντίδα του κατάκοιτου γιού της. Το πεστημέριο ο γιός φωνάζει τη μάνα του και ξητάει να φάει.

- Τι θέλεις γιέ μου  
- Λίγο πυχτόγαλο, αποκρίνεται εκτίνος.

Με λοχτάρα η πονεμένη μάνα, ετοιμάστηκε το φαγητό και δίλησε στο τάσι κρατώντας το κουτάλι, όπως ο παπάς τη λαβίδα, για να ταΐσῃ το παράλυτο παιδί.

- Οχι μόνος μου θα φάω, ακούσθηκε αδύναμη αλλά αποφευστική η φωνή του.

- Χριστός και Παναγιά σταυρόκοπήθηκε εκείνη. Χρόνια τέσσερα σα μικρό σε θρόφο και σήμερα μου λες ότι θα φας μόνος σου;

Τι ήταν και τούτο γιέ μου;

- Μόνος μου είπε το παιδί και κάνοντας μια προσπάθεια παραμέρισε τα σκεπάσματα και ανασκάψθηκε.

Η μάνα τάχασε.

Δίνει μια στο τάσι με το πυχτόγαλο και το αναποδογυρίζει και κρατώντας γερά αλλά ασυναίσθητα το κουτάλι στο χέρι της, βγαίνει από την καλύβα σαν αλλοπαραμένη τρέχει, φωνάζει, μονολογάει και κλαίει.

Τρέχει ασταμάτητα χωρίς να ξέρει που πάει και γιατί. Για μια στιγμή η αχολογία του κουδουνιών του κοπαδιού τους και τα γαυγίσματα του σκυλιού, την συνεφέρουν.

Βέβαια τότε μια μακρόσυρτη φωνή.

- Ωω ω ω ω ρε Βασιώ ω ω ω τη. Ηχολόγησαν οι γύρω λαγκαδίες και ο αντιλιλος επανέλαβε σε βαρύτερο τόνο τη φωνή της.

Σαναφωνάζει δεύτερη και τρίτη φορά ενώ το αυτή της γυρισμένο πάντα προς

του ανέμου τη διεύθυνση γυρεύει απλάντηση.

- Ε ε ε ε ε! ακούσθηκε από μακριά η φωνή του άνδρα της ενισχυμένη από τις γύρει ρευματιές.

- Έλα κάτω τώρα κωφαραγιά, λευτέρωσε η φωνή της γυναίκας.

Το παιδί συλλογίστηκε ο Βασιώτης. Κάτι έπλεθε το παιδί.

Βάζει φτερέ στην πόδια του, κουτρουμάλαιε στην κατηφόρα και δίνει την εντύπωση πως πετάει κι όχι πως περπατάει.

Κι αυτός ακόμα ο Ερμῆς θα ζήλει τη γηγεγόραδα του.

Σε λίγο διάστημα έφτασε τη γυναίκα του που κι εκείνη πιστογρισμένη έτρεχε, και κάθε τόσο έστεκε να πάρει κοντανάσες. Μόλις την πλησίασε του 'κανε κάτι ακαθόριστε χειρονομίες (ήταν κομμένη η αναλυνοή της και δεν μπορούσε να μιλήσει) τού δίεις κατά το κονάκι κι εκείνος χάθηκε σαν αστραπή από τα μάτια της.

Φτάνει στην καλύβα του και μένει σύξυλο και κεραυνολβολημένος από το θέαμα που μπρος του αντικρίζει.

Ο γιός του, ο παράλυτος και κατάκοιτος έστεκε ορθός κι αστήριχτος στου καλυβιού την πόρτα. Κι ενώ η βαθύ έκπληξη του παράδοξου θέαματος εκφράζεται με τις διαδοχικές εκφράσεις του προσώπου, το χέρι του ανυψώθηκε και χάραξε το σημείο του σταυρού.

Πλημμυρισμένος από δάκρυα που τα τροφοδοτούσε της χαράς η πηγή, ρωτάει το γιό του.

- Πώς ήτανε και τούτο γιέ μου;  
- Νιώθω μια ασυγκράτητη δύναμη μέσα μου, αποκρίνεται το μέχρι τώρα παράλυτο παιδί κι αργοσαλεύει το χέρι του.

Το βαρύ φυσομανητό της αργο-

πορημένης Βασιώταινας έκαμε το Βασιώτη να συνέλθει από το λίθαργο και στρέφοντας προς το μέρος της, την είδε να προχωράει ένα δύο βήματα και να σταματάει σκύβοντας και πλάνοντας τα γόνυτά της για να βγάλει τον αέρα που είχε στα πνευμόνια της και πάλι να προχωράει.

Μετά τα πολλά σταυροκοπήματα το ζευγάρι βρέθηκε οφικτοπυκνισμένο κι έμενε έτσι για ώρα πολλή. Η τρέλα που είχε κυριεύσει πριν την γυναίκα μεταδόθηκε των στον άντρα, που χωρίς να πει που πάει και τι κάνει, βρέθηκε στο κολάδι του.

Με αστομάτητη σιφρέγυμα κι απανοιτές φωνές το σαλαγάνει γρήγορα κατά τη στάνη. Στη προσπλιθεύτηκε του τον βοηθάει κι ο σκύλος του, που σαν να κατάλαβε τις προθέσεις και τη θέληση του αφεντικού του, άρχισε κι αυτός τα γαυγίσματα κι υποχρέωντας τα αργοσαλεύμένα κι έστρατισμένα ζωντανά, να ακολουθήσει το κοπάδι.

Χοροληφάνε στο κατέβασμα τα ζωντανά και περισσότερο από αυτά τα άκρα και η καρδιά του ταξέλγυκα.

Σε λίγο τα ζώα βρέθηκαν μαντρισμένα κι άρχισε η ετοιμασία για το βραδυνό δείπνο.

Ευτυχόστερο από τούτο το δείπνο δε δοκίμασε στη ζωή του το ζευγάρι.

- Η γυναίκα, έλεγε, και ξανάλεγε ο Βασιώτης.

Μαν το είπε καθαρά πως θα γινει ο γιός μας Ποιά όμως είναι; Τι να της προσφέρει; και ενώ έλεγε αυτά και σήκωνε τα μάτια του υψηλά για να του έρθει έμπνευση, το βλέμμα του έπεσε στο κομμάτι το ψωμί που από τις χαράματα τη γυναίκα του είχε μεράσσει.

Μερή γυναικά, τι κάνουμε, το σκυλί νηστικό, Μαύλα το!

Πρωτού όμως προλέβει εκπίνη, πια σπένος από τη θιεσύη, απτέζει το ψωμί και φωνάζει τρανταχτά Χάιτε ωρέ.

Αυτοστιγμής ζεπρόβαλλε τη χοντροκεφάλη του Κοράκη.

Του πρόσφερε το μερασμένο ξεροκόμματο. Σα μετανιωμένος το πάρε εκείνος έκαμε την συνηθισμένη βόλτα και πάλι το απόθεσε στο βάθος της καλύβας.

Δεν περάζει σαν σου ρέει η όρεζη τροφής είπε ο Βασιώτης.

Η χαρά της βραδιάς δεν άφηνε περιθώρια για όλες σκέψεις και σύλλησης. Κοιμήθηκαν τον μακάριο ώντο, τον γλυκότερο της ζωής τους.

Τα ξημερώματα, ζυντάει ο γάος και φωνάζει.

- Πατέρα, μάνα, ζυντάει.  
- Τι θέλεις γιέ μου; ρωτά η γυναίκα.  
- Ήρθε η μαυροφόρα λέει εκείνο.

Στο άκουσμα της λέξεις, (μαυροφόρα) πετάζεται αλαφιασμένος ο Βασιώτης, τινάζει μακριά τα σκεπάσματα και ανυπόμονα ρωτάει:

- Ποιά μαυροφόρα μαρέ; που την είδες; τι σου είπε;  
- Εκείνη η ορφανή και η κατατρευμένη, που είπε να της φτιέσαι σπίτι.  
- Σε ποιά μεριά το θέλει γιέ μου;  
- Το σκύλο μας ζέρει το μέρος, έτσι μοι είπε.

Το πρόσωπο του πατέρα αλλάζει έκφραση τη στιγμή που νόμιζε πως βρήκε του μιστηρίου τη λύση, τα πράγματα μπερδεύονται περισσότερο.

Από τότε τα σκύλα, ζυντάν το πογκράφοι και μπλανικοί!!

Άλλο μυστήριο και έτουτο πάλι. Το φίας της ημέρας άρρενος απόλιτο να ροδίζει και σκόρπιζε πάντοι το γλυκό του χαμόγελο.

Ο κοράκης σιωμένος και λυγάμενος πικρουσιάστηκε στην πόρτα της καλύβας κι ανήσυχος κουνόδεις την ουρά του. Κατάλεψε τον καημό του τ' αφεντικού του.

Σ' έκους βίο του διαβόλου, σιγομουρδούρισε και του πρόσφερε και πάλι το ίδιο εκείνο κομμάτι των άλλων ημέρων.

Τ' άρπαξε το μαντράσκυλο και κατηφόρησε βιαστικά.

Ο Βασιώτης το παρακολούθησε για λίγο με το βλέμμα του, μια γρήγορα υπορροφήθηκε από τις φροντίδες και τις γεννιότητις της ημέρας, έστρεψε αλλού την προσοχή του.

Δεν είχαν πέρασε παρόλια μόλις λεπτά κι ακούει απανωτά γαυγιόματα και πάτυγο μεγάλο εκεί κοντά στη σηματιά.

- Ποιος είναι εκεί Ωρές!! φωνάζει και σημάνει κατά το ποτάμι.

Για απόκριση έρχονται τα συνεχόμενα ουρλιάσματα του σκυλιού του.

Σημιώνει όλο και πιο λού πασκίζοντας να δει.

Ένα μεγάλο βάτο, μ' απλωτά τ' ακροκλάδια του σαν πλοκάμια, δεν τον αφήνει να δει.

Ο κοράκης σαν κατάλαβε κοντά τ' αφεντικό του, πολλαπλασίασε τα γαυγιόματα και τα ουρλιάχτα του, τι το διάβολο είναι μονολογάτι εκείνος κι όλο σκύψει για να δει κι όλο και παρακινεί το σκύλο του στη γλώσσα που αρισταγωρίζει.

Ω μπούρα ωρέ!!!  
Μπάς Ωρέ κοράκη!

Τα προστάγματα δυναρόνουν, τα ξεφωνητά του σκυλιού χελάνε κόσμο, τα βάτα αναδειουν τίποτε άμας δεν φαινεται.

Τσακάλι θάναι συλλογίζεται ο Βασιώτης και μηχανικύται χίλιους μπριους τρόκους, για να το ξεκάνει.

Θα σε σιάξω με τα χεράκια μου του λέει κι όλο ενθαρρύνει το σκυλί,  
Πάρτο Ωρέ Κοράκη!

Μέσα μερέ!!

Βλέποντας όμως πως μόνος δεν καταφέρνει τίλοτα, φωνάζει στη γυναικα του Βεσπιτεναβασα, έλλι κάτιο γρηγορα. Με οδηγού τα γαυγίσματα τρέχει εκείνη κατά το μέρος του.

- Τι έίναι; ταν ροτάσι  
- Πάρε μια στράβη στο χέρι και το νου που μη μας φύγει, της λέι.  
Μέσα σίναι.

Αρκάζει εκείνη ένα κοντόζυλο και τ' ανεμίζει απειλιτικά.

Το σκυλί στο ίδιο πάντα μέρος κάνει πάτυγο.

Τα αυτοσχέδια όπλα της στιγμής περιμένουν ανυπόμονα τ' αγρίμι να φανεί, για να το αφανίσουν.  
Περνάει όμως αρκετή ώρα χωρίς κάτι να φανεί.

Η υπομονή τους εξαντλείται κι αργίζουν με μανία τις λόγχιμες να χτυπούν, για να αναγκάσουν το ζουλάπι να προγκίσει.

Κι αυτή τους όμως η προσπάθεια βγαίνει άκαρπη. Απελπισμένος ο Βασιώτης πηγαίνει από το μέρος τους σκυλιού.

Καθώς εκείνο τον ένιωσε κοντά του. Το συνεχόμενο γαύγισμά του μετατρέπεται σε παρύπονο.

Δρονγίζει απανάτητα την τουφωτή ουρά του, τρίβει τη μούρη του από

χόμα, και με κάθε του κίνηση, προσπαθεί να κάνει το αφεντικό του να κυττάζει στο βάθος της κουμρολογγάπας που ο βάτος σχεματίζει.

Γονατίζει εκκίνος, παραμερίζει μι το ζύλο που κρατούσε μερικά βάτα, προσέχει μήπως διακρίνει κάτι κι όλο παρακινεί το συντροφό του να ορμήσει.

Στην ίδια πάντα θέση ο καράκης κλαψαρίζει παραπονάρικα. Εκεί που ο Βασιώτης προσπαθεί με το ραβδί στον δρόμο ν' ανοίξει, βλέπει τούτο το παραδοξό και ανεξήγητο!

Μέσα σ' αυτή τη σκοτεινή στοιχία βάτου βρίσκονται τα δύο κορμάτια του ψαμιού.



## ΧΑΡΟΥΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

«Τά Σύμπαντα σήμερον χαράς  
πληρούνται  
Χριστοῦ τακθέντος ἐκ τῆς Παρθένου!»



«Η Παρθένος σήμερον  
τῶν Υπερούσιον τίκτει  
καὶ ἡ Γῆ τὸ Σπήλαιον  
τῷ Ἀπροσίτῳ προσάγει.  
Ἄγγελοι μετὰ Ποιμέναν  
δοξολογοῦσι:  
Μάγοι δὲ μετὰ Ἀστέρας  
δόσις πορεύονται  
δι' ἡμᾶς γέρα ξεννήση  
ΠΑΙΔΙΟΝ ΝΕΟΝ,  
ὁ πρὸ αἰώνων ΘΕΟΣ.»

(Κοντάκιο Χριστουγ.)

«Μιστήριον ζένον  
δρῶ καὶ παράδοξον  
Οὐρανὸν τὸ Σεβλιανὸν  
Θρόνον Χερουβικὸν  
τὴν Παρθένον  
τὴν Φάγενη Χωρίον,  
ἐν φινεκλίθῃ ὁ Ἀχέροντος.  
Χριστὸς δὲ θεός.  
Οὐ ἀνυπούντες μεγαλένομεν.»

(Είρημος Θ' Ωδῆς Χριστουγ.)

## ΤΑ ΠΑΡΑΞΕΝΑ ΤΗΣ ΠΑΝΤΡΙΑΣ

Μιχάλη Γρύτη  
σ. δασκάλου

Εκεί είναι η νύφη μυτή θε πάρεις για γυναίκα σου. Έται είπε ο πεθερός στον υπουργό του που περιμένει με αγωνία να δει τη γυναίκα του να έρχεται στην εκκλησία για να στεφανωθούν. Μήνες πηγαίνονταν ο προξενητής στο σπίτι του γαμπρού για να κλείσει το συνοικέσιο που με τόσο κόπο είχε αρχίσει να πάρει κι αυτός ο φιλογός και γύδα για τον κόπο του, ή ότι άλλο είχαν συμφωνήσει. Δεν γίνεται τίποτε έλεγε και ξανάλεγε καπηγορηματικά το αμοιβάτακο παλικάρι. Αν δεν γραφτεί στη νύτα και η γαλάδα με το συρτό εγώ δεν την παίρνω δυο μέτρα να τους βγει η γλώσσα. Στεναχωρέθηκε ο πατέρας της νύφης πολύ και ύπνος δεν τονέπαιρε. Πώς θα ζήσω τα άλλα οκτώ κουτσούβελα χωρίς λίγο γάλα; Κι εκεί που μόνος του καθόταν στη γωνιά και ρούφαγε αχόρταγα τον καπνό που έβγαζε από την πέτσινη σακκούλα του, του ήλθε μια πρωτοφανής για τα ήθη της εποχής εκείνης ιδέα. Θα του δείξω γύω

του κιαρατά. Θα τον κάνω μεζέλι σ' όλο το χωρό. Εστειλε λοιπόν με τον προξενητή χαμπέρι στους συμπρέθρους πως συμφωνεί με την απαίτησή τους για τη γιαλάδα, αλλά ο γάμος θέλει να γίνει την Κυριακή που έρχεται. Αρχισαν οι προστομασίες από τις δυο μεριές και την Κυριακή το κολατσιό έφθασε πρώτο στην εκκλησία το συμπλεθεριακό του γαμπρού. Πέρασε μια ώρα, πέρασαν δύο, τρεις και όμως η νύφη με τους δίκους της δεν φυίνονταν. Με την εμφάνιση όμως του πατέρα της, ο οποίος κάθε άλλο παρά χαρούμενος ήταν, δύοι ανακουφίστηκαν και με μια φωνή ρώτησαν. Πού είναι η νύφη; τι συμβαίνει; Τότε ο μεσόκοπος εκείνος σοφός χωρικός είπε και έδωσε ένα καλό μαθήμα σ' όλο το συμπλεθεριακό. «Να η νύφη που ήθελε ο γαμπρός σας» και έδειξε την αγιάδα με το μοσχάρι που είχε δέσει από την προγούμενη ημέρα έξω από την εκκλησία.



## ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΤΙΚΗ

Σπύρος Δημητρίου  
δικηγόρου

Β.

Η απάντηση του αισθητικού στο ισθητικό φαινόμενο είναι πολύ διαφορετικό πράγμα από την απάντηση που ήντει από το φιλόσοφο στα θέματα που περικλείσονται στο λόγο, αναλυνόντας τον σέρα της λογικής. Ο φιλόσοφος «καταλαμβάνει» το θέμα ενώ ο αισθητικός «καταλαμβάνεται» απ' αυτό. Η σκέψη για το φιλόσοφο το χωνευτήρι οπου συνθλίβονται κι εξομαλύνονται οι προεξοχές των θεμάτων. Για τον αισθητικό οι προεξοχές πρέπει να μένουν δίχις αλλοιώση, χωρίς εξομαλύνσεις που μεταβάλλουν τη «μορφή» των αντικειμένου. Κάθε φιλόσοφία συνήθως προποθέτει μια υπερηφήνηση των πραγμάτων, για την κατάχτηση των άγνωστων πτυχών τους. Αντιθέτα κάθε Αισθητική φέρει όλο και κιο κοντά τα πράγματα, για να ξεχωρίσει δι τι συνιστά την ομορφιά του πράγματος. Εκείνο που αποτελεί το μεγαλείο, σύγχρονα και τον κίνδυνο για το φιλόσοφο είναι η αναγκαστική «υπέρβαση», φορές για την υπερηφήνηση των δυσκολιών, που προβροχούνται από την αδυναμία της «εμπειρίας». Για τον αισθητικό τέτοιου τίδους υπερβάσεις αποκαλύπτουν τη δύναμη της, αδυναμίας του. Στο φιλόσοφο δοτεί ευρύτητα κι αν έχει η εμπειρία που καλείται να του αποκαλύψει τις πλευρές του θεμάτος, όσο πλούσια κι αξιόλογη και άν εμφανίζεται - με την άποψη των επαλληθεύσαν - δείχνεται πάντοι ανεπαρκής. (Κατά τον Πλάτωνα η εμπειρία δεν επιβάλλει ιδανικά, διαπιστώνει τις πραγματικότητες). Η απόσταση λοιπόν, σ' αυτό που βγαίνει από την εμπειρία και

σ' αυτό που θέλει να καταλήξει ο Φιλόσοφος μεγαλώνει όσο πλησιάζει το τέρμα. Και, υπροστά στην αγωνία της απέλλησης πορείας, καλούνται σε βοήθεια οι «οπερβιατικές θεωρίες», σταθμός και τέρμη της πορείας...

Για τους σύγχρονους αισθητικούς η ανάλυση του αισθητικού φαινόμενου δεν παρουσιάζει τις ίδιες διασκολίες όπως στους πρώτους διανοητές που αφήνουν αποκλειστικό να πετάξουν στη σφαίρα του «ιδεώδους» για να γκρεμιστούν μόλις τους τέλειωνε η προμήθεια τους σε καύσιμα. Η διερεύνηση γενικά του επιστητού από περισσότερες πλευρές (όχι μονάχα η δεσμοτική) πλάτυνε τα όρια αναζήτησης και του αντικειμένου της Αισθητικής. Όμως και για τους σύγχρονους που κρατάνε τόσο φιλόδονο μερικές «εκ περάματος» αλήθειες, το πρόβλημα του αισθητικού φαινόμενου προβάλλει φορές, την ίδια έκταση, όπως και στους παλιούς διανοητές, που ξεκινούν με οδηγό την εσωτερη τους «πλαρόμηση» ένα κάποιο «δαιμόνιο» ακριβώς γιατί η φιλόσοφηκή αναζήτηση του ωριού ξεκινάει με βάση τις «εσωτερικές δυνάμεις» του ανθρώπου, τόσο ατομικές και τόσο «προσεποποιηγέις», που χαλαρώνουν κι δοσ ξανούγονται, διαπολόν και προσυνθέτουν τις επιτεύξεις του πειράματος. Ό, τι γνωρίζουμε συνδέεται στενά με την πρωτοποιητική αντίληψη, κι η κεφολικότητα ξεπτίζει όσο αυξανίνει το μάκρος της. Ωστόσο, το δίχις άλλο, όταν ξεπέρασουμε τον αποκλειστικό δρόμο του «ιδεώδους» είναι σα να κοντοχωρώνουμε στην

ανακάλυψη καινούργιες ορίζοντων προορισμένων να μας φέρουν πιο κοντά στο αντικείμενο της έρευνής μας. Πιο κοντά, λέσθι! Γιατί το μεγαλείο της έρευνας βρίσκεται ακριβής στην απόσταση που δέντα μας χωρίζει από το αντικείμενο της έρευνας!

Στην εξέταση του αισθητικού φαινομένου προβάλλεται αναγκαιοτικά το σερότημα. Το «ώραιο» είναι αντικείμενο ή αποτέλεσμα υποκειμενικής αντιληφθείς; (Και, κατά συνέπεια, η Αισθητική είναι αντικειμενική ή υποκειμενική;) Μήπως η υποκειμενικότητα δρίσκεται σε αλληλεξάρτηση με την αντικειμενικότητα;

Κατά την πρώτη εκδοχή - της «υποκειμενικότητας» η ομορφιά κάθε έργου τέχνης θυάγινται μέσω από το έργο («κάθε υπαρξη έχει μια ομορφιά συγκινητική, κάθε ανθρώπινο όν είναι ένας καθεδρικός ναός» (Μπορτντέλ), σημαδείει στον πυρήνη του τα πρώτα βήματα της, το πλημμυρίζει με την παρουσία της κι από την έκδηλη αυτή πλημμύρα μετέχουμε με τις αισθήσεις μας - κυρίως ακοή και άρση (παραλείπω, φυσικά τον «τακτίλισμό» (απτική τέχνη), που τον μνημονεύει ο Μαρινέττι) - και αποκτάμε αντίληψη της ομορφιάς των αγνοώντας τις υποκειμενικές ψυχολογικές λεπτότητες και παραμελάντας τις υποχρέσιες του πτώμου που έρχονται να γεμίσουν με πυκνότητα το αντικείμενο. Όμως με τη θεωρία αυτή, που αποκλείει την προσωπική προσφορά στην εκτίμηση της αξίας του αντικειμένου, θα πρέπει, αναντίρρητα, (κι εφόσον ο υποκειμενικός παράγοντας εκτοπίζεται) η ομορφιά ενός καλλιτεχνήματος να γίνεται αντιληπτή από κάθε λογής άτομο, ανεξάρτητη από την παρεισαγωγή του ποιητικού στοιχείου, από την

προκαλλιέργεια για την παραγωγή συγκινήσεων ανώτερης υφής, από τις γενικές γνώσεις των ατόμων για το άραιο, την πνευματικότητά τους και την αισθητική τέλος, προπατεία και μύηση τους. Φανέρω γίνεται ευθύς αμέσως πως μια τέτοια παραδοχή έρχεται να προσκρούει κι αντιταχθεί στην εμπειρία μας, παντως στις περιπτώσεις που συνάνταμε από τη ζωή, προβάλλοντας έντονα την αντίθεσή της με ο,τι πραγματικά συμβαίνει. Θα χρειαζόταν πολὺ αναδρομή στην πείρα μας για να δεχτούμε πως ο Παρθενώνας ή η θή Συμφωνία του Μπετόβεν οφίνουν ασυγκίνητο τον απλοϊκό πουμένα;

Δείχνεται λοιπόν, ειδύς αμέσως πως η θεωρία της απόλυτης αντικειμενικότητας είναι καταδίκασμένη από τη γέννηση της. (Κι αωτόσο δεν έλειψαν οι οπαδοί του απόλυτου άραιου, από τον Πλάτωνα, που συνταύτιζε το άραιο με το Αγαθό και το Τέλος, ως τους πιο σύγχρονους ιδεαλιστές να θεωρούν την ομορφιά υφιστάμενη ανεξάρτησία από τη υποκειμενού που καλείται να την αντιληφθεί να τη θαυμάσει, σα μια απόλυτη έννοια, «ιδανικό εκ των άνω»).

Αντίθετα, η θεωρία της «υποκειμενικότητας» για το άραιο θέτει για βάση πως η ομορφιά εξαρτύεται κύρια κι αποκλειστικά από μας από το υποκειμένο που προβαίνει στο διαχωρισμό του όμορφου από το άσκημο, σύμφωνα με τα υποκειμενικά του κριτήρια. (Στέκει το άτομο μπροστά στον πίνακα ζεχνίσται στη θάλασσα που απλώνει πέρα στον ορίζοντα δρασκελάπια τα βουνά και ξανοίγεται σ' ένα ταξίδι σε ζωτικές χώρες κι ώστερα υποκλίνεται μπροστά στον πίνακα, η ομορφιά του γονατίζει την προσκυνήσια σκέψη του...)

Κι η θεωρία αυτή - της υποκειμενι-

κότητας - δύσις λογικοράνεια κι αν έχει από πράτη όψη, και παρά την υποστήριξη της από γίγαντες διανοητές σαν τον Κάντ, που δέχτηκε πως η ομορφιά του πράγματος δεν ενυπάρχει σ' αυτό, αλλά προέρχεται από το λαχνίδι, τόσο απλόχερο κι από το λεύτερο της φαντασίας και της νόησης του υποκειμένου (Θεατή, ακροατή), αωτόσο μας αναγκάζει να κάνουμε τους ίδιους, τους παραπάνω συλλογισμούς και να πούμε. Είναι επιτρεπτό ν' αφήσουμε τον Παρθενώνα, αναγνωρισμένης ομορφιάς, στην κρίση του ακαλλιέργητου θεατή; Κι αν αυτός ο ακαλλιέργητος αισθητικό - το υποκειμένο - δεν βρει καμιά ομορφιά στο αριστούργημα τούτο, αναλεβαίνετε και σας την ειδύνη να το αποκτήσετε μαζί τους;

Από τα λίγα ταῦτα γίνεται κατανοητό πως το πρόβλημα, που θέσαμε δεν είναι τόσο εύκολο, όσο ότι βιαζόταν ο επιπλόλαιος να το ανοίξει μ' ένα σπαθόμο. (Κινδυνεύουμε να πνίξουμε την άφρα της ψυχής με τα δάχτυλα που την αδράγουν. Κι αντίθετα, καίμε τα χέρια μας απ' αφορμή τον ακαλλιέργητο εισιτό μας...) Τα παρακάτω που εκτίθενται ανοίγουν το δρόμο για την απάντηση στα αρχικά ερωτήματα. Όμως από τώρα μπορεί να ειπωθεί πως η συνύπαρξη υποκειμενικότητας και αντικειμενικότητας πρόβαλε την αναγκαιότητα της.

Μετέχουμε σταν γύρω μας κόσμο με τρεις εκδηλώσεις με την νόηση, την ενέργεια και τη θεώρηση. Ο άνθρωπος, παραμερίζοντας τους διαταγμούς και τις αμφιβολίες που τις χαλκεύει ένα κάποιο δέος, προβάλλει την «ένθεση» για να αναλύει και ανασυνθέτει προσλαθώντας να βρίσκει τις επώτερες σχέσεις και ιδιότητες των πραγμάτων,

με μια λογική σύνδεση τουτιών ακόμα και με μια αξιολόγηση ώστε, με την ερμηνεία τους, να πλησιάζει κοινά κοινά α' αυτά. Η «ενέργεια» αφίνει να εκδηλώθει η αισθητική βούληση - αυτός ο εσωτερός δυναμισμός που συντηρεί τη ζωή - του ανθρώπου και αποβλέπει στη σύνθηση της καταπιεστικής επιρροής του εξωτερικού περιβάλλοντος, με την αλλαγή ιαρούς, το μετασχηματισμό των αντικειμένων. Η «θεώρηση» αύτης ζεγανχίζει ώστε ν' αποκαλύψει τις κριβεσσιές, των πραγμάτων, με αυστηρές λογικές συνέσεις, αύτες ανατρέχει σε κεναρά ορθολογιστικές βάσεις, απ' αυτές που υποτάσσουν την ψυχή και την αναγκάζουν να βαδίζει με σκοπούς εφελματικούς.

Περιορίζεται στην εντένση, στην αισθητική εποχεία με την επακόλουθη ψυχολογική αντίδραση που αποτυπώνεται στο έπομε εξαιτίας της. Η τελευταία τούτη, η αισθητική εποχεία των πραγμάτων συνδέεται με την Αισθητική και εμπίπτει αποκλειστικά στη σφείρα επιρροής της. (Είστι το καλλιαριθμικό συναίσθημα, κατά τον Κάντ, ενώ «τέρην δίχως συμφέρον»). Όμως ο λόγος που ζεχνίσται τη θεώρηση από τις άλλες εκδηλώσεις και λεπτουργίες κατά την ανήγαγε σε ιδιαίτερη αιτοτελή και ανθυπόστατη μορφή σχέσης του υποκειμένου προς τα πράγματα, ακόμα και η δικαιοιλόγηση της λειτουργίες αυτής δεν είναι ζητήματα που μπορούν να εξετασθούν σαν αιτοτελή αιτοφύη, ακόμα προσίντα αιτούματα, γέννησης, για το λόγο που συνδέονται πολὺ στενά με την ψυχολογική και κοινωνική παραγοντα σε πλατύτερη έννοια. Το δημιουργημα του καλλιτέχνη όπως εξάλλου το «στατικόπεμπ» απ' το φιλότεχνο μπροστά στα

πράγματα για την «καλαισθητική απόλυτη» δεν είναι τυχαίο, μη αντανακλαστική ίσως κίνηση (ακινησία κυριολεκτικών προκειμένου για το φιλότεχνο), αλλά το προϊόν - αδειάφορα από την ένταση που δημιουργεί η στιγμή - μιας σειράς γεγονότων που προστομάτικαν από ψυχολογικά και κοινωνικά δεδουμένα (με απομάκρυνση, νοείται της μεταφυσικής που, λόγω της ρεατότητας και της αυθημένης σημασίας της, δεν μπορεί να αποτελεσεί ένα τέτοιο δεδουμένο). Με την ατομική και ομαδική ψυχολογία, με την κοινωνιολογία και τις κοινωνικές - οικονομικές γενικότερα επιστήμες, θα βρεθεί ο μύτος για να προχειρίσουμε σε συμπεράσματα που ερμηνεύουν το δημιουργημα ή το «σταμάτημα» (αισθητική θεωρηση). Ως προς το ιδιαίτερο του εραίου (επώδηκε ως τώρα) υπάρχει η ίδια πηγή παραγωγής του, όμοια σ' έκταση και βάθος με την πηγή που έβγαλε όλα τα ιδεώδη από τα πιο απλά κι ευκαλονόητα (ιδεώδη βίου) ή τα πιο δύσληπτα (ηθικά και θρησκευτικά ιδεώδη)! «Απριορισμός» για τους ιδεαλιστές «αποστεριορισμός» για τους κοινωνικο - οικονομικούς.

Η αυτοτέλεια του αισθητικού πεδίου δεν προϋποθέτει φυσικά, ότι τούτο απομονώνεται τελείως από τις δύο άλλες, εκδηλώσεις της πνευματικότητας (νόηση, ενέργεια) από λόγους απόλυτου διαχωρισμού ή αντιδρασης ή το λιγότερο αγωνίας, που δημιουργούν συνήθως το αναλφευκτό και μοιραίο σχίσμα, αλλά ότι «προσεκτείνεται τούτο, συγκριτικά με τις δύο άλλες εκδηλώσεις και μέσω στην αλληλεπίδραση των εκδηλώσεων τούτων». Ετσι η «αντικειμενική» αξία ενός καλαισθητικού αντικειμένου βρίσκεται ανεξάρτητα από τις υποκε-

μενικές τυχαίες διαθέσεις όπουλης και στηματιαίας αναισθητικότητας που προβάλλουν απ' αιφρούμη γεγονότα και συνθήκες ξένες και ανεξάρτητες από το ατομικό καθαυτό συναίσθημα τόσο, ασύρματος ευπαθές σε καλλιτεχνικές αντιδράσεις. Βέβαια, τ' αντικείμενα δε θάχαν λόγο δημιουργίας σε μας καλαισθητικής επίδρασης αυτά καθαυτά, αν δεν υπήρχε μια αρμονική συνδεσή τους με την αντίληψή μας. Όμως από την παραδοχή τούτη ως τη στενή εκδοχή (τη δέχεται κι ο Κάντιος) να υπολογίζουμε μόνο στην αρμονική σύνδεση αντίληψης με αντικείμενα, για τη δημιουργία αισθητικής εντύπωσης, χωρίς να αναγνωρίζουμε κάποια αυτοτελή αισθητική αξία στ' αντικείμενα υπάρχουν απόσταση. Κι η στενή αυτή παραδοχή υπερτιμά τον «υποκειμενικό» παράγοντα εξαφανίζοντας, έτσι, ολότερα την «αντικειμενική» αξία των πραγμάτων.

(Η προβολή αυτής της «υποκειμενικότητας» στο αισθηματικό φαινόμενο απ' τον Κάντιον, είναι απόροια της δλης Καντιανής κριτικής που δίνει φτερά για να πετάξουν δλες οι πολυπρόσωπες φιλοδοξίες του ιδεαλισμού. Στην «Κριτική του καθαρού λόγου» αποκαλύπτεται πως για να αντιληφθούμε τα «αντικείμενα» θα πρέπει αυτά τα αντικείμενα να υποταχθούν στην αρχή της αιτιότητας και στους όρους κάθε επιστημονικής γνώσης. Το «αντικείμενο» είναι απρόσιτο και τα φαινόμενα ερμηνεύονται από την ενοποιητική δράση του πνεύματός μας. Από την ιδιαίτερη του χώρου και του χρόνου συνάγεται πως η γνώση μας δεν έχει για αντικείμενο το πράγμα αυτό καθαυτό, αλλά τα φαινόμενα. Για τον Κάντιον ακόμα ο κόσμος υπάρχει ωφέλιμος καλότερεται από τη σκέψη!

«Τ' αντικείμενα ρημαίζονται με βάση τη γνώση μας». Όλες οι προσπάθειες τους τείνουν στην αναζήτηση της «αξίας» του πνεύματος στον κόσμο. Με την «Κριτική του πρακτικού λόγου» προβάλλει την ηθική προσωπικότητα σε μια πάλη με τον εαυτό της και τα πρόγραμμα. Όμως ο Κάντιον δεν περιορίζεται στην εξήγηση που δίνει το «εγώ» με μια υπερβατική ανύψωση, στην πλοκή των φαινόμενών που συνιστούν τον κόσμο, αλλά θέλει το «εγώ» ν' ανυψωθεί πάνω απ' τα φαινόμενα, αναπτύσσοντας δόλη τη δραστηριότητά του, ώστε να τη φτάσει στο απόλυτο στην τελείωση. Επόμενο είναι πως μια τέτοια απολυτότητα καταλήγει σε τελευταία ανάλυση - στην εκστασιακή βεβαίωση της ζωής.)

Η προσπάθεια της φιλοσοφίας να θέσει αντικειμενικά κριτήρια, μ' άλλα λόγια, να καθορίσει «ποιες ιδιότητες πρέπει νάχουν τα αντικείμενα για να μας πρέσουν» είναι αλήθευτα πολλές φορές σκάταψε στον καθορισμό των αντικειμενικών όρων κι έτσι σημειώσεις βήματα οπισθοχώρησης για να φτάσει στην αφετηρία, στην υποκειμενική αισθητική ενέργεια, για το λόγο που έλλειπε η πειστικότητα μ' ένα κάποιο καθολικό κύρος. Έτσι, το αισθητικό φαινόμενο θα πρέπει να αποτελεσται απότομα αισθητικής ηδονής, λογικής οντότητας (με υπαρξη αναγκαίας σκοπιμότητας) και φορές ακόμα ταυτίζονται η εξεμονόνταν με το ηθικό και θρησκευτικό διμος παρατηρούντας τις θεωρίες αυτές βρίσκουμε ν' αφίνουν την πικρήν εντόπωση της σύγχυσης, γιατί η αισθητική ταυρέσκει διαφέρει - είναι ολοφάνερο - από το αισθητικά εραίο. Η διαφορά αυτή έγινε κατανοητή από τη νιώτερη Αισθητική κι η θεωρία της αισθησι-

προβάλλει ενέργεια το «υποκείμενο». Οι μορφές αυτές καθαυτές παραμένουν αδρανή στοιχεία αν δεν έλθουν σ' επαφή με το υποκείμενο - το άτομο - να το δονήσουν ψυχικά, δημιουργώντας διεγέρση συναισθημάτων. Η φρονοία<sup>6</sup> ο ρυθμός στη μουσική, όπως το μέγεθος, η συμμετρία στην αρχιτεκτονική - για να περιοριστούμε στις δύο αυτές τέχνες - θάταν μια αδιάφορη προβολή «μορφών» μια «φωνή βοώντος εν ερήμω» αν δεν έρχονταν σ' επαφή με το υποκείμενο, ώστε να του διεγέρουν ανάλογα συναισθήματα.

Σ' αντίθεση με την αισθητικοκρατική και την ειδολογική θεωρία προβλήθηκε η «λογική» θεωρία. Με την τελευταία τούτη το ωραίο θεωρείται σα λογική οντότητα περιβλημένη αισθητική εποπτική μορφή, μ' άλλα λόγια, τα λογικά προϊόντα καλύπτονται από την αισθηση και παρουσιάζουν μια κάποια ασυντίθητη υπόσταση οι λογικές θεωρίες που αναπληρώνουν αλ' τον Έγελο έφεσαν εις τον Baumgarten που ώρισε το ωραίο σαν ιτελεότητα αντίληψη με την αισθηση». Όμως η λογική θεωρία κλείνει μέσα της μια αντίφαση. Με το να δέχεται το ωραίο σα μια μορφή του λόγου που σκετάζεται από την αισθηση, θα κρέπει να δεχτεί σύγχρονα πως η ασημένη μορφή του ωραίου είναι που συγκινεί το άτομο. Όμως καθέως αντιπαρατηρούν (Schelling, Schopenhauer<sup>7</sup>) το καλαισθητικό φαινόμενο, η καλαισθητική επίδροση δεν δημιουργείται από αφηρέμενες έννοιες, αλλ' απ' αυτήν την ίδια, τη ζωντανή πραγματικότητα. Κι είναι, βέβαια, αλήθευτα ότι η πραγματικότητα αυτή καθαυτή προσφέρεται για να εκπλήσσει από μέση της μια εξωτερική ίδεα, αλλ' ωστόσο δίχως την πραγματικότητα σύτε ίδεα γεννιέται ούτε, τέλος,

αισθητική εποπτεία, με αποτέλεσμα την καλαισθητική επίδραση του ωραίου, πραγματοποιείται.

Η αισθητική εποπτεία δεν στέρειται ολότερα λογικού περιεχομένου που βρίσκεται αναπόσπαστα συνδεμένο μ' αυτήν. Μια αντίθετη εκδοχή θα δημιουργούσε πολλές δισκολίες κατανόησης των καλλιτεχνημάτων. Κι ο φιλότεχνος θα παραμέριζε αβοήθητος κι ανίκανος να επαληφθεί τη διεπίστωση του για το ωραίο. Κι όμως, εκείνο που παρέχει αυτή την κατανόηση είναι ακριβώς, η αισθημένη νόηση, που ταυτίζεται με την αισθητική εποπτεία ανεξάρτητα από το είδος της. Γιατί, είτε με ασυνείδητη υπόσταση ενυπάρχει, είτε με συγκαλυμμένη ή κατώτερη μορφή, είτε τέλος, σε λανθάνουσα κατάσταση βρίσκεται, γεγονός είναι ότι το υποκείμενο του ωραίου (καλλιτέχνης, φιλότεχνος) χρησιμοποιεί την αισθημένη τούτη νόηση, για τη συμπλήρωση και κατανόηση των έργων της τέχνης, για την αισθητική πληρότητα δίχως ψηλαφήσεις, σ' έναν αβέβαιο δρόμο, που θα μεγαλώνει τις απορίες του. Γι' αυτό τόσο οι επιστημονικές έννοιες, όσο κι οι φιλοσοφικές γενικά ίδες (μ' όλη την υποδιάρεση τους: θρησκευτικές ηθικές, κοινωνικές πολιτικές κ.λ.π.) παρεπόμενα ή αφανεῖς παρέγοντες του αισθητικού φαινομένου έρχονται να υποβοηθήσουν την κατανόηση του έργου τέχνης από τον φιλότεχνο κι επιδρούν στην πλαστική φαντασία του δημιουργού. Η μεγαλοφύΐα του καλλιτέχνη - δημιουργού έρχεται να φυσήσει στην ξηρή «απεικόνιση» δημιουργική πνοή, σύμφωνα με τις ίδες του (αδιάφορα ποις δημιουργούνται οι ίδες στο άτομο) προβάλλοντας μια «ζωηρή πραγματικότητα» ξένη από τις ασημαντότητες της ζωής που προορίζονται, φε-

τέλο το πολύ, να βαραίνουν με το φορτίο τους, δίχως να προσφέρουν κάτι το δημιουργικό. («Οι Έλληνες με το δυνατό και λογικό πνεύμα τους τονίζανε το «νοούμενός»), έδιναν μιαν έξαρση στα κυριαρχούντα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου τύπου. Ποτέ δεν παραλείψαντε τη λεπτομέρεια. Προσκαθούσαν όμως να την περιτύλιξουν και να την λειώσουν μεδί στο σύνολο. Η προτίμηση τους για τους ήμερους ρυθμούς τους έκανε να χαμηλώνουν την κλίμακα απ' τις δευτερεύσισες λεπτομέρειες, που μπορούσαν να ταράξουν τη γαλήνη μιας κίνησης. Πρόσχαν όμως πολύ να μην τις εξαφανίσουν εντελώς. Ποτέ δεν έκαμπαν με το ψέμα μια μέθοδο» (Αυγούστος Ρούτεν<sup>8</sup>)

Η «ιδεατή» πραγματικότητα δεν είναι ξένη προς το ρεαλισμό, διαφέροντας μόνο και μόνο από το βαθμό της «ανύψωσης» της ίδεας. Το «ιδεατό» διατην καλοπροσεχτεί απαντίσται σ' όλες τις Σχολές (ιδειαστικές, ρεαλιστικές) μια αποκομή της ίδεας, μια σύνθλιψη ένας απραγγαλισμός της «δεσπόζουσας» ίδεας του καλλιτεχνημάτος για λόγους πλέριου ρεαλισμού, σημείνα, το δίχως άλλο, μια δίχως λόγο ανιώσα προβολή της αναισθητικής πραγματικότητας, δίχως συγκινήσεις και παλμούς από τα συναισθήματα μια ξηρή απεικόνιση εργασίας νεροκουβαλητή με το καλάθι....

Όμως τη μετρημένη τούτη τοποθέτηση της ίδεας έρχονται, κάθε τόσο, να υπερβάλουν όσοι επιχειρούν να καλλιστορίζουν τη μεταφυσική στην τέχνη, παρεισάγοντας «υπερβατικές θεωρίες» για την αισθητή των ιδεών και ιδεών κώνων (συνεκώς και του ωραίου) ανεξάρτητα από την αισθηση της αντίληψης πραγματικότητας. Έτοι, αντί να θέ-

λούν την ίδεα, βγαλμένη από την πραγματικότητα προσπλούσουν να την επιβάλλουν στην πραγματικότητα. Όμως η αισθητική εποπτεία έχει μ' αντικείμενο την πραγματικότητα. Κι η ίδεα μναπτύνει απ' τα πράγματα και δεν προκαλλάται ούτε τον ίδεα σ' αυτά.

Αντικείμενο λοιπόν, της αισθητικής εποπτείας, αίνιτο το «πρόβοχον της ζωής που συνδέεται με τη γενική ιδεολογική θεώρηση της ζωής. Η μουσική είναι γνωστό δημιουργικό συναισθηματικός κίνησης, που δίνουν γένεση, με τη βοήθεια έμμεσα των παραστάσεων, στη δημιουργία, ιδιών, ανάλογα με την υποκειμενική διάθεση του ατόμου και τον τρόπο αναγωγής του. Το ίδιο κι η αρχιτεκτονική διεγίρει συναισθήματα για την αναγνώση με τον ίδιο τρόπο στη σφρίρη της διανόησης. Αντίθετα στις τικεστικές τέχνες από τις παραστάσεις αναγγίζει σε συναισθήματα.

Ως τώρα απ' τους αισθητικούς αξετάζεται κυρίως το αισθητικό φαινόμενο, σα στάση μπροστά στο ωραίο. Όμως για την πραγματοποίηση αυτής της στάσης, εγκός της αιθόρμητης έλξης, επί το πολύ, μκούλαβούν, χωρίς καλά καλά να το πολυεκτάξουν κι αριστερά, ας τα πόδη, παρεπόμενα, αφανίζουνται - γνωσταργά του αισθητικού φαινομένου που πραγματοποιούν την «ανθρώπινη αγκοή» μπροστά στο έργο. Θα δοθεί πιο πάνω ακαρία να σκιαγραφηθούν αυτοί οι αφανείς παράγοντες, για την σύρση, ακριβώς, της αισθητικής μελέτης που επιχειρείται στον ίππο αποκαλυψθούν (έστια και σε γενικές τραπές) περισσότερες πλευρές του αισθητικού φαινομένου. Θα χρειαστεί, αστόρο προηγουμένως ένα περισσόμενα από τον καλλιτέχνη - δημιουργό και το

τους πραγματοποιεῖται ευθύς αμέσως το  
εξήντα

#### IV

Είναι αδιαμφισβήτητο πως από δημιουργό σε δημιουργό βρίσκεται πάντοτε διαφορά. Φορές η απόσταση που τους χωρίζει είναι τόση, ώστε η καριτιτσή στην αναζήτηση των ομοιότητων προβάλλει σε μια ανάγκη που επιβιβλεῖται στ' απ' τα πρόμυγματα, από τη φύση και την προβολή δεσπόζουσας προσωπικότητας που επικινέψει την υποδεστηρή. Ακόμα, το έργο του δημιουργού δεν μπορεί να υποταχτεί σε κανόνες από πιο μπορετά δοσμένους, («Στην τέχνη δεν υπάρχουν κανόνες και συστήματα. Κάθε σύστημα είναι ένα σταμάτημα, γιατί η τέχνη είναι μια αστερευτή ανανέωση» (Μπουρντέλ). Όμως, γιατί πολλά κοινά γνωρίσματα ανάμεσα σε δημιουργούς διαφορετικής περιόδους δένουν αφορμή σε μια γενική εναπέντισή τους, γι' αυτά καρά τα ψηλασθήματα και τ' αφέματα βήματα, προβαίνουμε σε μερικές διαλιστώσεις.

Σαν πρώτη τέτοια διαλιστώση προβάλλει η παρατήρηση πως ο καλλιτέχνης - δημιουργός είναι σύγχρονα και κριτής του δημιουργήματος του, ο μουσικούντες, που στο γραφείο του «κομπινάρει» τα θέματα του σε θεληματικές συνηχίσεις, δεν αργεί ευθύς αμέσως να καθήσει στο πάνω, ώστε «ν' ακούσει» τους συνδιασμούς που πραγματοποίησε λόγω πριν στο γραφείο με οδηγό τη «λογική εξέλιξη» των θεμάτων του κάνοντας έτσι τις πρεπούμενες τροποποιήσεις για την πραγματοποίηση του επιβαλλόμενου από τη «ροή της συνέχειας» ακούσματος.

Το ίδιος ο «ενορχηστρωτής» που επιδίδεται στην «ενορχηστρωση» μ' άλλα λόγιο στη «διάθεση» (*désposition*) των μερών ενός συμφωνικού κομματιού στη διάφορη όργανα της ορχήστρας πολὺ θέθει «ννα ακούσει» πιο πριν από την «εκτέλεση» το «χρόμα» (*nuance*) που έδεσε ο συνδυασμός που χρησιμοποίησε ή το «ειρφέ» που δίνει το ορχηστρικό στέμμα, με τις οικογένειες, οργάνων που μπάζει διαδοχικά, ώστε να δυναμώσει η ορχήστρα του. Ο ζωγράφος απομακρίνεται απ' τον λίνακα του να δει από μακριά και να προβεί στις δύσουσες αυπληρώσεις με το «κρετονούστρισμα». Ο γλύπτης, με τον ίδιο τρόπο ελέγχει. Κι ο συγγραφέας ξαναδιαβάζει τα χειρόγραφα του, κρίνοντας και συμπληρώνοντας όπου χρειάζονται για να καταστήσει νοητότερο τον τρόπο της παρατήρησης, του και να κυρώσει την αξία του έργου του, με την αφαίρεση κάτι περίσσιου ή κάτι που προσκρούει στη λογική σύνδεση του έργου («Το έργο της τέχνης είναι ελληνικό είναι, είτε κινέζικο ή καιτων Εσκιώνων ακόμη, τότε μόνον είναι ωραίο, όταν έχει ρυθμό και λογική» (Ροντέν).

Και σαν κριτικός του έργου του ο δημιουργός πραγματοποιεί, χωρίς να το καλονιώθει, μια μετάθεση του εαυτού του στη θέση του φιλότεχνου, για την αξιολόγηση του έργου του αναπούλαμβάνοντας το ωραίο που κλείνεται σ' αυτό (νοείται όχι μονάχα του φιλότεχνου της εποχής του, αλλά και εποχών που αναφέρονται στο μέλλον, ιδίως όταν ο δημιουργός προβιδίζοντας ξεπερνάει την εποχή του).

Μια επίσης διαλιστώση, που αφορά το πρόσωπο του καλλιτέχνη - δημιουργό, είναι η απαραίτητη έκφραση

της προσωπικότητας του δημιουργού στο έργο, που την αποτυπώνει με τη σφραγίδα της ατομικότητας του. Το έργο, έτσι, κερδίζει σε ομοριφά. Ακόμα και στα έργα που κυριαρχεί η έκφραση του γένους, μιας εποχής ή μιας τεχνικής, η προσωπικότητα του δημιουργού έστω και λανθάνουσα, πρέπει να διακρίνεται, γιατί προβάλλει το έργο μέση από το γένος σαν είδος, («Στο πορτραίτο, το σκαλισμένο, το ζωγραφισμένο ή το γραμμένο, βάζει ο καλλιτέχνης την ατομικότητα του και μαζί μ' αυτήν την αιωνιότητα (Μπουρντέλ).

Τρίτη διαπίστωση, που ξεχωρίζει το έργο του πραγματικού δημιουργού, είναι η «αλήθεια», με την έννοια της αλομάκρυνσης από την επιτήδευση και την ψευτιά.

(«Όταν μου ποζάρει ένα γυμνό, εργάζομαι με τόση θέληση ν' αποδώσω την αλήθεια, σα να επρόκειται να κάμω ένα πορτραίτο. Δεν διορθώνω τη φύση απεναντίας, την αφήνω να με οδηγεί αυτή» (Ροντέν)

«Ν' αγτιγράφετε τη φύση μ'» είναι τρόπος αυστηρά οργανωμένο όπως το δικαίωμα ο Ροντέν στον αιώνα Χολκόν, του, που έφθασε να το νομίσουν για εκμαγείο χυμένο απ' το «φωσικό» τόσο ήταν πιστά αποδομένο το μοντέλο του» (Μπουρντέλ).

Ας παρακολουθήσουμε, ως τόσο, για λίγο την καλλιτεχνική δημιουργία από την παιδική ηλικία. Κάθε εκδήλωση του παιδιού είναι προϊόν έντονων εντυπώσεων του. Το παιδί στα «μουτζουρώματα» του γράφει στο χαρτί ότι του έτεσε έντονα στις αισθήσεις (κυρίως άρσης) αποτυπώνοντας το με χονδρές γραμμές. Τα «γερμανάτα» (οι λεπτομέριες) μ' ένα λόγιο το «κρετονούστρισμα», δρχονται, αφού προχωρήσει η ηλικία

και αναπτυχθεί η παρατηρητικότητα των λεπτομερειών και γενικά η πνευματικότητα του παιδιού. Όμως, όταν το παιδί καθήσει στο πάνω, η διαδοχική κρόβηση των πλήκτρων, ώστε να δημιουργείται μια κάποια μελλοντική γραμμή, απαντήσει σε κάπως προχωρημένη ηλικία (εξαιρώ, βέβαια, τις περιπτώσεις των παιδών που έδειξαν πολύ πρόσφατα τη μεγαλοφωνία τους) Αρχικά, λοιπόν (ο συνήθης τύπος παιδιού) χτυπάει ευηγέρσης, ιδίως στο «βάρος» του πάνου, που δίνουν «υπεισαγόντες», γιατί έτσι τυχαριστικά, δημιουργώντας το θόρυβο.

Και στα έργα της χειροτεχνίας ό, τι ξεχωρίζει στην αρχή είναι η προβολή του όγκου (σπιτιού δέγχως λεπτομέρειες (στα παράθυρα κ.λ.π.).

Από τα λίγα τούτα βγαίνει πως το «φαράο στην ποντιλίσ» (με τις λεπτομέρειες που το στοχειοθετούν), ακόμα και για την οφική ηλικία του καλλιτέχνη, αποτεί μια πνευματικότητα, ικανή να δίνει τον τρόπο για τις δευτολέξεις, ίσως ακόμα μια «μύηση» μ' άλλα λόγια τη συνδρομή ψυχολογικών και κοινωνικών δεδουλένων, που επισοργάζονται στον καλλιτέχνη, ανάλογα με την κοινωνική πίεση στη διαδρομή του απόμεσα σε συμμέτοχου της κοινωνικής εταιρίας, με τις αντιδράσεις και φορές, τις συνθήσεις, που υφίσσονται ο καλλιτέχνης μετέχοντας της ομαδικής ζωής. Το τελευταίο τούτο θα το εξετάσουμε και πιο κάτω. Εάκι του περόντος ας δούμε πώς ενεργεί η έμπνευση στον οφικό δημιουργό (που άνησε τα «μουνζουρώματα» και τα πρωτότυπα της πρώτης καλλιτεχνικής επίδοσης).

Είναι αδύνατο ή σχεδόν αδύνατο να καθοριστούν γενικές θρησκούλες, που να εξηγούν το μηχανισμό της έμπνευσης

(μετάβαση από το δυναμικό σχήμα στην εκόνων» (Μικρέζαν). Οι περιπτώσεις είναι τόσες δύο κι οι δημιουργοί. Αν εξτάζουνταν ένας - ένας χωριστά καλλιτέχνης για το «πώς δημιουργεί», ώστε, με τη στατιστική, να διατυπωθούν κανόνες, οι στατιστικές αυτές θα δινούν την είκονα του απεριόριστου αρεβιού, θ' απέκλειαν τις ομοιότητες και θα οδηγούσαν σε μια... διάλυση των στατιστικών υπηρεσιών. Φανερό είναι πως η «αναγνωριση» δεν έχει πέραση, προκειμένου για τη δημιουργία, γιατί προβάλλει έκδηλη την παντελή αδυναμία της. Θα περιοριστούμε λοιπόν, σε πολύ μεγάλες γενικότητες, που αστόσο - το ξαναλέμε - αποκλείουν ολότελα τη φόρμουλα και πολύ περισσότερο τον κανόνα με καθολική εφαρμογή.

Ότι διακρίνει την έμπνευση είναι κυρίως η συνδρομή της μετάπτωσης από την κατάσταση της πρεμίας σ' έναν δριπτό καλλιτεύμα. Η προσλήψια του καλλιτέχνη τότε τείνει σε μια δυναμική εκμετάλλευση των αρχικών μερικών αγνοητικών σχημάτων, που προσλαμβάνουν την πρώτη μορφή ολότελα γενικά, ξεθωριασμένα και σε νεφελώδη κατάσταση. Ετοιμάζονται, συνήθως, ο πρώτος οκλετός σε χοντρές γραμμές για το τι επιδιώκει ο καλλιτέχνης. Πρόδηλο γίνεται πολές γ' αυτή τη συλλογική οκλετοποίηση, αυτή την αρχική κρυσταλλοποίηση της πρώτης μορφής χρειάζεται κάποιο γεγονός, που η προσπάθεια του δημιουργού τείνει στη διατήρηση ολόκερου του οπτικού λεβιού την ψυχής και ποιο προκάλεσε μια κάτιον αύριστη - ως επί το πολύ - ψυχική κατάσταση, αναμοχλεύοντας, σύγχρονα το αυστηρότερο της ψυχής κι αφέντας να αναπτήσουν μερικά «αποδημένα» (σύμφωνοι οι ψυχαναλυτές)

που τα σκέπαζε ως τα τέρα η πλάκα με το βάρος των ενέργων εντυπώσεων και παραστάσεων. Αργότερα θα πάρουν τόστια συνειδητή υπόσταση κι αξιολόγηση. Λίγο - λίγο κι όσο πετυχαίνεται η αποκρυστάλλωση της γενικής και περιληπτικής μορφής, σημειώνοντας το πρώτο βήματα που οδηγούν στην κατάκτηση των πρώτων «στοιχείων» ο καλλιτέχνης βαδίζει ολοταχώς, με ολάνοιχτα μάτια και με τον εσωτερικό του άνθρωπο σε επεδιέγερση. Τα στοιχεία ενέργουνται, ώστε η ανομοιότητά τους να πάρει μια λογική σύνδεση, με τη «σύνθεση» σε μια ολοκλήρωση μορφής («Composer c'est ordonner des éléments intégraux», ή κατό τον Μπουρνέλ «η τέλεια ισορροπία των τμημάτων»).

Το δημιουργήμα είναι πιο τελειώνει, μόνο που το θέμα δεν ... τελειώνει, με τα λίγα τούτα σχετικά με την έμπνευση και τη δημιουργία.

Ίσως η γενικότητα της διατύπωσης να άφησε πολλά κενά. Όμως ο συμβατικός λόγος είναι πάντα ανηλικρινής στη διατύπωση της σύλληψης της ιδέας, του «σπινθήρα που διαχέεται στο υπέροχο»

Ας αναχτούμε λοιπόν, για λόγο, πάρινοντας μερικά παραδείγματα από τους δημιουργούς πλησιάζοντας τους πιο κοντά. Ο δημιουργός ζει (είναι αληθινό να πούμε πως διατηρεί τις αισθήσεις;) το τοπίο που θέαται και απολαμβάνει, πνίγεται από τη θλίψη της πρόσκαιρης, ή διαρκέστερης στιγμής γενεται το βιβλίο που διαβάζει, αναπλάθει την κοσμοθεωρία του κλλ. κλλ. Όλα τούτα είναι τα «προεχον γεγονός». Σκηφτεται σε χοντρές γραμμές την είκονα. Τα πρότυ «στοιχεία» εκδηλώνονται με το «cellule» στο μουσικοσυνθέτη το χρώμα, κι η απρόσφαιρα του έργου, για τον «ακαλορίστα» το χρώμα,

νεση στην «période génératrice» κι υστερα στην «ιδέα» («L'idée est étincelle isolée a l'infini»), προκειμένου για ένα συμφωνικό κομμάτι, ή τη «suite» (για μουσική βασισμένη σε «τονικές αιώρες») κ.ο.κ., με τη γραμμή στο τεχνή των εικαστικών τεχνών, που θα δώσει το γενικό οκλετό.

Ας αρήσουμε να μας μιλήσουν λίγο οι καλλιτέχνες, που αν και τα λόγια τους αποτελούνται μέλλον συμβουλές για την τέχνη - θέλετε οικόμα «μαθήματα τέχνης - ωστόσο σκιτυγραφούν λίγο - πολύ τον τρόπο που ενεργεί η έμπνευση τοποθετούμενη σε καλούπια για να πάρει μορφή και αξιοποιηθεί.

«Πρότα - πρότα την εργασία σας πρέπει να την οργανώσει στο κεφάλι σας, να καταστρώντες ένα «σαχέδιο», γιατί αν μια εργασία δεν είναι οργανωμένη δεν είναι μια καλή εργασία. Όταν καταστρώντε το «σαχέδιο» σας, αρχίζετε το έργο και το υρχίζετε από παντού ταυτόχρονα. Πρέπει να κάμετε γρήγορα, να δήτε το σύνολο, να τοποθετήσετε τα προφίλ στη θέση τους, σε τρόπο που ν' ανταποκρίνονται γεωμετρικά γιατί τα προφίλ είναι αναρίθμητα απ' όλες τις μεριές» (Μπουρντέλ)

«Την είκονα που θέλεις να παραστήσεις, πρέπει να την έχεις χωνεύει καλά με τα μάτια και με το πνεύμα. Η εκτέλεση δεν είναι παρά η συμπλήρωση της είκονας που έχεις συλλάβει και την κετέχεις πιο ολόκληρη πριν μπούνε τα χρώματα» (Ingres).

Τα πυρακάνω, φυτικά, αφορούν κυρίως την συνήθως αποκαλούμενη «κλασική» σχολή, με τους προβρόμους και τους πλησιέστερους απογόνους, της. Για τον «εμπρεσσιονιστή» προέρχεται το χρώμα, κι η απρόσφαιρα του έργου, για τον «ακαλορίστα» το χρώμα,

και για τον «φρουτούριατή» ή τον «κυπερρεαλιστή» άλλα στοιχεία κ.ο.κ.

Φορές παραφουσκώνεται ο ρόλος του έρωτα σαν κίνητρο για τη δημιουργία. Χωρίς να παραβλέπεται η σημασία του, που ιδιαίτερα σε δημιουργήματα «λιαρικών» - ή τα πούε - περιχωμένου πλεινει, συνήθως, πρωτεύουσα θέση σαν δύναμη, που οδεύει στην καλλιτέχνη παριγωγή, ιστόσιο σε δημιουργήματα που ξεχωρίζουν περισσότερο από την προβολή της «πνευματικότητας» του στογασμού, προέρχεται όχι ξένα από μια βαθύτερη διείσδυση του δημιουργού - καλλιτέχνη στο νόημα της ζωής, ο έρωτας δεν υπορει γενικότερα σαν το αποκλιστικά «εθεόν κίνητρον». Πιθανόν, όστερα από μια αναμάχηση του υποσυνείδητου (καθώς δέχονται οι ψυχαναλυτές) ώστε να ελευτερεύει κάθε «απόθηση» να φινερεθεί ο έρωτας ανοίγοντας δειλά τα υπέρ του για να πετάξει και να πάρει μέρος στο συνειδητό. Οι μιας από μια τέτοια εκδοχή μέχρι να θεωρήσουμε τον έρωτα σαν κανόνα, αποκλιστικό κίνητρο για δημιουργία βρίσκεται μεγάλη απόσταση. Μια τέτοια αποκλιστική εκδοχή θέφηνε πολλές αντιρρήσεις απόμερους των δημιουργών που θα έσπειδαν να εναντικούσουν.

Ο Ντέρβιν με τη «φυσική επίλογή», που μπορεί να αναγκήσει σε μια «γενετήσια επίλογή» κι ο Φρόιντ με ένα είδος «πλανεζουλισμού» ίσως να στήριζαν το ρόλο του έρωτα σαν αποκλιστικού κίνητρου για τη δημιουργία. Όμως, νομίζω πως μια Messa Solemnis του Βεενούν δεν θέχει τίποτα να κερδίσει από μια τέτοια «στενή» παραδοχή, για να μην ποι ποις το δημιουργημα τούτο - δηλας και κάθε «εξωερωτικό» - έρχεται να αναρέσει την αποκλιστική παραδοχή του έρωτα, παρ' όλες τις «ανηνη-

χλεύσεις του υποδυνειδήτου του γίγαντα της Μπόνη, απ' τις οποίες θε αναπτύσσουν βέβαια ένας έρωτας, όμως έρωτας για τη ζωή. Και το έργο του τούτο δεν θάτων άλλο από μια επίκληση του Θεού θέλετε ακόμα, ένας κατευνασμός για το μετριασμα των εναντιοτήτων που προβάλλουν οι υπέρτερες δυνάμεις...

Δυο λέξεις για το «δέκτη» - το κοινό - , αντίστοιχα του «πομπού» - καλλιτέχνη - δε θάτων αυθόφελες, εφ' όσον θα συντελούνται στο διαχωρισμό του «κοινού» ώστε με τη λέξη τούτη να μη θεωρούμε όλους μαζί τους φιλότεχνους μιας κι υπάρχουν κι οι απρότεχνοι (από άποψη φαντρέων τουλάχιστον εκδηλώσεων μπροστά στην τέχνη, γιατί κατάβαθμος κανείς δεν είναι αφιλότεχνος. Το ωραίο το αναζητάει καθένας και το αγαπάει με τον τρόπο του).

Το «κοινόν» αυτή η άμορφη μάζα που διαφοροποιείται με την καλαισθητική καλλιέργεια και μόνη, ταλαντεύεται ολοένα, διαγράφοντας ωρισμένες υποδιαιρέσεις και απικρυσταλλώσεις, που μπορούν να το ξεχωρίσουν στις παρακάτω κύριες κατηγορίες. Στους «ειδήμοντες» μ' άλλα λόγια στο ποσοστό κοινού (συνήθεσις μικρό) που παρουσιάζει μια αναπτυγμένη καλαισθητική αντίληψη. Είναι οι άνθρωποι των συναυλιών (αφαρόμενος το ποσοστό που το αιθεί ένας κάποιος συνομιλισμός), των εκθέσιων και των βιβλίων, δοι ισθάνονται αναγκαία την καλαισθητική τροφή, υπορόντας έτσι να εκφράζονται με κάκια βαρύτητα στα αισθητικά ζητήματα. Επόμενο είναι πως στην ομάδα τούτη τα κοινωνικά γνωρίσματα (τάξη, επάγγελμα, τίτλοι κ.λ.π) δεν έχουν καθόλου ή σχεδόν καθόλου πέραστ και προσφέρονται μόνο και μόνο (τα τελευταία τούτα) στην παροχή των οικονομι-

κών δινοτοτήτων για μια άνετη παρακολούθηση των έργων, της τέχνης.

Μια άλλη κατηγορία (μεσαία, με πιο μεγάλο ποσοστό) αποτελούν δοι θρίσκοι τα τυχαία στο χώρο της τέχνης, υφίστανται τις αντιδράσεις της απιγμής όμως η παρονοία τους δεν πρέπει από μια εσώτερη ανάγκη, αλλ' εκπληρώνουν ένα κοινωνικό καθήκον (να πάνε λ.χ. στο θέατρο, να ψελλίσουν μερικούς στίχους η καμπιά φρέσι βιβλίου, για να μην τους θεωρούν «απόρφετους») Στην κατηγορία τούτη βρίσκεται η μεγαλύτερη ελαστικότητα ανάλογα με τη συχνότητα επαφής με την τέχνη. Εύκολα και με κάποιες προσπάθειες μπορούν να μεταληφθούν στους «ειδήμονες - επίλεκτους» και περισσότερο έγκολα και με δίχως καμπιά προσάθεσια κατεβαίνουν στην τρίτη κατηγορία, τους «αδιάφορους» για την τέχνη. Η τελευταία τούτη κατηγορία (ποι αποτελεί και το πιο μεγάλο ποσοστό) είναι το μέτρο πολιτισμού κάθε οργανώματος καινοτομίας....Απ' το μεγαλύτερο ή μικρότερο ποσοστό της εξαρτίεται η βαθμολόγηση της κοινωνικής επίτευξης, ακόμα και η αξιολόγηση της οργάνωσης της κοινωνίας.

## V

Ως τα τώρα σκιαγραφήθηκαν - είναι η κυριολεξία - μ' έναν τρόπο γενικό και πολύ σύντομον τα πιο κύρια θέματα της Αισθητικής όπως τα χάραξε, με μικρές παραλλαγές διατύπωσεις ή των φιλοσόφων και διανοητών που ξεχώρισαν ωρισμένα, μέσα από τον ίδιον κύκλο, για να δώσουν την ερμηνεία τους με την τοποθέτηση της προσωπικής τους σφραγίδας. Εξετάστηκε το ωραιότο αισθητικά συστήματα στις δύο

κύριες διαχωρίσεις τους μεταισθητικά - εκπλημόνικά, οι μέθοδες της αισθητικής το αισθητικό φαινόμενο (τα έκδηλα αιτιά του) ο δημιουργός ο φιλότεχνος (το κοινόν) σε πολλά γενικές γραμμές λόγω της ευρύτητας της εξέτασής τους, κι όλα τα κύρια από τα δευτερεύοντα ζητήματα που ανέκυψαν στην πορεία της μελέτης και έρευνας.

Ανυποβίβαλα, αλλ' αυτά που διατυπώθηκαν δίνεται λαβή για την ανάλυξή τους, που σε μια συστηματοποιημένη, Αισθητική (όχι απλώς «Εισαγωγή στην Αισθητική» που ο ρόλος της είναι προειδογόνος) πρέπει να πάσσουν το ανάλογο μάκρος και τις πρέπουσες διωστάσεις τους. Όμως η Αισθητική δεν στοιαζάει κι ούτε κλίνεται σ' ότι, επόθηκε ως τώρα και πολύ περισσότερο δεν πρέπει να σταματήσει στην μελέτη των θεμάτων αυτών. Οι πιο δικρίνιται τα θέματα τούτα - που σκιαγραφήθηκαν - είναι ένας κάποιος διαπιστωτικός χαρακτήρας, μ' άλλα λόγια η ανερεύνηση κάτι που πέφτει στην αντίληψη κι έτοιλιγο - πολύ δοσμένου. Το ωραιό, αν θα θεωρηθεί παν ένα αριστού ιδεανικό ή μια αξία που βγαίνει απ' τα πράγματα, αποτελεί βέβαια, ουδισσόστατο αντικείμενο μελέτης, όμως η ύπαρξη του ωραιού είναι οπωσδήποτε διαπιστωμένη. Η διάσταση στους θεωρητικούς που βρίσκεται στο σημείον της αρετηρίας του, αν δηλ. έρχεται εκ των άνω η εκπηγάζει «κεκ των κάτω» (από την πραγματικότητα) δεν αλλοιώνει την υπαρξη του αυτή καθαυτή. Επίσης το αισθητικό φαινόμενο αποτελεί μια διαπιστωση κι είναι αδιάφορη η λύση που δίνεται στην ερμηνεία του κι η ως τώρα σχεδόν αποκλειστική προσκόλληση στις γενεσιονυργές αιτίες που σημειώνουν με εντονές ή σινυσμένες γραμμές την παρούσια τους.

Οι δύοι δεν έχει ερευνηθεί - μάλλον δεν έχει γίνει το κανονικό σταμάτημα στο μελέτημα τούτο - σίνη τα αφεντή γενεπιουργά δεινά, δοια χρειάζονται μια ανεμόχλευση για ν' ανεβούν στην επόμενη, με την ανιδρούη, ιδιαίτερα στους κοινωνικούς παράγοντες που διαιρούνται κατά δύο μεγαλύτερο το δημιουργό και κατά πολλό μεγαλύτερο το κοινό. Τον πρότον για να δημιουργήσει το δεύτερο ν' απολάγει καλλιτεχνικό το δημιουργήμα. Κι επειδή οι λέξεις «αφανή λειτουργών αιτιών» ή «αφανείς συντελεστές της αισθητικής καλλιέργειας» - που χρησιμοποιούσα - πιθανόν να μην κεφιστούν ευκολοχρόνιετο το περιεχόμενο τους, δίνοι μερικές επειγόντεις.

Ο καλλιτέχνης - δημιουργός πρόβλαπε το δημιουργήμα του και το κοινό στέκει με θαυμασμό μπροστά σ' αυτό. Ποιοι είναι οι συντελεστές, μ' άλλα λόγια, που ακούμπησαν τόσο ο καλλιτέχνης δύος και το κοινό, που από προγόνεινα βάθρα, ωστε ο πρώτος να καταστεί ωριμός για δημιουργία και ο δεύτερος ωριμός για κατανόηση του καλλιτεχνήματος; Αμέσως φαντάζεται η ανάγκη μιας που καθεί έργο τέχνης αποτελεί κοινονικό γεγονός, να γίνει στροφή και στην κατεύθυνση αυτή. Ετοι, το ερώτημα όπως υπάντει, ανοίγει έναν πλατύ οφίζοντα σκέψης και έρευνας και μια ανιδρούη σε εκπλημόνικά κοινωνικά δεδομένα θα μπορούσα να πω πως το θέμα, αυτό τούτο μπορεί να σταθεί ιδιαίτερη καφάλαιο της Αισθητικής.

Οσοδήποτε παράδοξο κι αν φαίνεται, όμως είναι βέβαιος: πως στην αισθητική του ιδεαλισμού (ή ιδεαλιστική αισθητική) έλλειπε το αισθητικό στοιχείο. Όλη η προσπάθεια των ιδεαλι-

στών κατευθύνεται με αύξοντα ρυθμό σκως να προβάλλουν πιο γρήγορα την ανεπάρκεια της αισθητικής αύλλησης. Κι η μάσκα που προσφέρονται με την αδρότητα των χαρακτηριστικών και την επιβλητικότητα από τη σοφιαροφάνεια, να τους επιβάλλει σα μεγάλους γνωστες των αισθητικών ζητημάτων χρησίμεψε να αποκαλύψει πιο δύλη την εσωτερική τους έλλειψη ακόμα και τη διχασμένη φορές, προσωπικότητά τους. Γιατί ήταν ένοια στην καθαυτό έννοια του ωραίου. Αυτό που λέγαν Αισθητική - μ' όλα τα ευνοϊογικά παρακλάδια της - δεν ήταν άλλο από την επιφάνεια που αντινακλούσε το κλίμα, το άμεσο περιβάλλον, μια σειρά γεγονότα που εντοπίζονταν σε μια αυστηρά καθορισμένη χρονική Περίοδο, εξέταζαν το μέρος αντί το όλο, μια πτυχή που περικλίνονταν σε χρονικά όρια. Έλειπε η στοιχειοθέτηση «προβλήματος» αισθητικής που θ' αποτελούσε και το θέμα έρευνας. Και το «προβλήμα» τούτο, φυσικά θα ξεπέρναι κάθε εποχή και κάθε κλίμα, κάθε λαό και κάθε παράδοση, ακόμα και κάθε Σχολή. Θάτων πρόβλημα πάνω απ' την Αισθητική της εποχής τους.

Ακόμη οι ιδεαλιστές (πούναται σύγχρονα και ιδεαλιστές στο ωραίο) δούνεις διατηρούν μια αμετάθετη θέση για το αμετάθετο του ωραίου είναι αλήθεια, σκόρπισαν αρκετό γέλιο, απ' αφορμή αυτή τη σοφιαρή τους ακαμψία που προδίνει μόνο και μόνο μιαν αρτηριοσκληροτικήν έλλειψη τιμογιούς. Κι ο λόγος συνήθως βγαίνει απ' αυτή την έρευνά τους για την «αναζήτηση» των αισθητικών προβλημάτων που έρχεται σε πλήρη αντίφοιση με την αρχική εμφάνιση κι αποκάλυψη ότι δίνει γένεση στα πρόβληματα αυτά, του ωραίου.

Για ποιόν λοιπόν λόγο να χρειαζεται

τόση μελάνη για την έννοια του ωραίου (που ο προσδιορισμός του, παρ' όλες τις ως σήμερα προσπάθειες, είναι και θα μείνει, προσπάθεια) και να μην εξετάζονται στην Αισθητική ζητήματα, σαν το προβαλλόμενο - λέγο να μην εξετάζονται με το πρεπούμενο μάκρος και τη σοφιαρότητα - το σχετικό με τους αφανείς παράγοντες που διαμορφώνουν τον καλλιτέχνη - παράγοντες κοινωνικοί - και τον κοθιστούν ώριμο να προβληθεί στο προσκήνιο της τέχνης και της κριτικής όπως και το κοινό, για να φέρει την ωριμότητα της αισθητικής απολανής;

Θα παρακινδύνευε την άποψη πως η προβολή του θέματος τούτου θα μπορούσε να καταλάβαινε περισσότερο κύρα θέση σ' ένα βιβλίο Αισθητικής, ακόμα και μόνο του, δίχως τη συμπαράσταση όλων των άλλων θεμάτων που σύντομα διεξήλθαμε και που αποτελούνται τις έκδηλες αιτίες του αισθητικού φαινομένου, για το λόγο που το προτεινόμενο τούτο θέμα, κλείνει μέσα του όλη τη ζωντανή κι όλη την παρθενικότητα κι από πλευράς κοινωνικής ακογιμότητας αδιαμφισβήτηση ηθική αξία.

Σκοπός της Αισθητικής δεν μπορεί να είναι η αοριστολογία πάνου στην έννοια του ωραίου, όταν η πλειονότητα αδυνατεί ν' αντιληφθεί αυτό το ωραίο κι όταν ακόμα αυτή η αοριστολογία έρχεται να πολλαπλασιάσει τις αδυναμίες της πλειονότητας... Θα βιασθήτε ίως να μου πήτε πως, με την αναζήτηση των κοινωνικών όρων, τόσο συντελεστικών στη διαμόρφωση της αισθητικής αντίληψης, φτάνω ή κι ακόμα... υποβιβάζω την Αισθητική στα ορόσημα της Παιδαγογικής, για την καλλιέργεια των ατόμων. Εδώ, ακριβώς βρίσκεται η παρεξήγηση. Στο ότι δεν επιζητώ να φτίσου

την Αισθητική στην Παιδαγογική. Η τελευταία τούτη κλείνεται στον κύκλο της Κριτικής πολιτικής. Το αν το κοινό θα πρέπει να ανυψωθεί καλαισθητικά κινητό πρόσφορο για τούτο τρόπον η όχι είναι ζητήμα έξω από τον κύκλο της Αισθητικής. Όμως για την ανύψωση (για όσους ενδιαφέρονται γι' αυτήν την ανύψωση) - χρειάζεται να διατυπωθούν πράτα σ' ένα αισθητικό βιβλίο οι προποθέσεις οι παράγοντες που ωριμάζουν το δημιουργό και το κοινό σαν ρουπό και δέκτη αισθητικής τροφής, μ' άλλα λόγια να εξερεύνει τι επιδρά και πως διαμορφώνεται ο καλλιτέχνης κι ο φιλότεχνος.

Η ατομική ψυχολογία δείχνεται ανίκανη να ερμηνέψει, μόνη αυτή, τα αισθητικά φαινόμενα. Το ωραίο - το είλαμε - αποτελεί μια έννοια όχι ριχμένη απόλυτα «εκ των ανών» (α πρώτη). Ζει και εξελίσσεται μέσα στο κοινωνικό σύνολο, αναπνέοντας τον αέρα της ομαδικής ζωής. Παράλληλα ο ρόλος του ατόμου, με την πρωτοβουλία και τις επιδιώξεις του, με τις οξιώσεις κατ' ην προβολή του στο κοινωνικό σύνολο, είναι προδιαφοριστήτος. Το ωραίο, λοιπόν, δεν μπορεί νάνει ανεπιρρέαστο από τις δυο αυτές επιρροές - κοινωνικότητα, ατομικότητα - που βρίσκονται σε διαρκή αλληλεξάρτηση, σε αμοιβαίο δράση κι αντίδραση μεταξύ τους. Η προβολή του ατόμου αυτού καθαυτού σαν δημιουργός του ωραίου προϋποθέτει το ατόμο ολότελα αδέσμευτο από τα κοινωνικά δεσμά που το παραδέρνουν και φορές το υποτάσσουν στο κοινωνικό ρεύμα, ώστε ν' ακαλύψει τη φορά του. Εξάλλου η αποδεσμευση του ατόμου από την κοινωνική απορροφητικότητα είναι ταυτόσημη με τη ζωή χωρίς ζωή του ατόμου.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ευθύς εσφρής ο μετάλος κινητός, ο μεγαλοπόλος του ατόμου στην κοινωνική ζωή, με τον αιδεμαφισβήτητο ψυχικό δυναμισμό του, (νοείται στην οργανωμένη κείη κοινωνία όπου παρέχεται η ελευθερία στο άτομο να εκδηλώσει τις επιδιθετικές του ικανότητες) αλλά ότι έχω μπό τα πράγματα, αν υπερβαζόταν και πολὺ περισσότερο αν παραγνιαριζόταν ολότελο ο ρόλος της ομαδικής ζωής πάνω στο άτομο, που επιβάλλει σε τούτο, κατά ένα ποσοτό, το ρυθμό και τη συνεισθήματα της εποχής. Από την αλληλεξάρτηση και αλληλεπιρροή τούτη, φορές και από τον ανοιχτό πόλεμο κοινωνίας και ατόμου, σύνεινι βέβαιος: πως κανένας δεν γνωρίνεται πέπτηνος. Κι ας διο φεύγουν από το στίβο, αν όχι ιστοπάλαι, όμως με βαθείες αιλακώσεις από την πάλη, ανάλογα με την προβληθείσα δύναμη, προσ και στις περιπτώσεις ακόμη ισόκοσης ή σχεδόν ισόποσης δύναμης δεν λείπουν οι αριθμοί και στα δύο μέρη.

Και αναφορικά με την προβολή του ατόμου η μεγαλοφορία σημαίνει μεγάλους σταθμούς στην εξέλιξη της τέχνης, ανατρέποντας έτοις και φορές εκτοπιζόντας ολότελα τον σχεδόν κανόνα των πολλαπλών διασπάσεων της ανθρώπινης σύντιθησης από το θάρος της κοινωνικής ανάγκης κινητός διαβρέσσεων του ρυθμούς της εποχής. Δεν είναι του παρόντος να διέρευνθεί αν η διαμόρφωση της μεγαλοφορίας οφείλεται σε αποκλειστικά α πρώτη προύποθεσίς, αν μ' άλλα λόγια η μεγαλοφορία έρχεται στον κόσμο, αν είναι το αποτέλεσμα «μια μεγάλης συνέθεσης στην υπομονή δηλαδή στην παρατήρηση» (Buffo) ή σε γενικά διαμορφώνεται αναπτυγμένα του αέρα της κοινωνικής ζωής. Ενα δ-

μας θα πρέπει να μην παραγνωριστεί: πως στη διαμόρφωση της μαγιλόφωνίας η κοινωνία παρέχει το ποσοστό της τρόφης της (νοο καλλιτέχνης πρέπει να τρέφεται με τις (ζωντανές δυνάμεις της ζωής, για να μπορέσει να τις διοχετεύσει στο έργο του» (Μπουρντέλ).

Οι θεωρίες κείνες που δέχονται αποκλειστικά το ρόλο της κοινωνίας ή των οικονομικοκοινωνικών παραγόντων στη διαμόρφωση και εξ ολοκλήρου γένεση όλων των ανθρώπινων «αξέων» στο κοινωνικό της κάθε εποχής περιβάλλον, ίσως βιαστούν να υποτιθέουν και τον μεγαλοφυή στα κοινωνικά δεσμά που χαλκεύουν τον τρόπον ακόμα και των μεγάλων εκδηλώσεων. Όμως η ορθή παρατήρηση ελέγχει το αυμπέρασμα τους σαν ανακρίβες, γιατί θά πρεπει «επί ίδιους όρους», υπό το αυτό κοινωνικοοικονομικό σύστημα να ήταν περισσότερες από λιγοστές προβολές προσώπου δημιουργών, μιας κι οι προϋποθέσεις προβολής θάτων οι ίδιες. Κι ίμως το ποσοστό των μεγαλοφυών είναι ελάχιστο. Ωστόσο και για τον καλλιτέχνη δημιουργό (ιδίως το «μέσον» καλλιτέχνη) αλλά και κυρίως για το κοινό, ο ρόλος της κοινωνίας στη διαμόρφωση τους είναι καταφανής και αδικαιοφιλήτος. Αν γίνει δεκτό πως όλες οι αξίες (ηθική, δίκαιο, ωραίο κλπ) διαμορφώνονται από την κοινωνία και ζουν για την κοινωνία, θα πρέπει η αισθητική αξία του ωραίου να μην ξανανεφεί στα σύγνερα και στους ορίζοντες του ιδεαλισμού, αλλά να στριφθούμει ανάμεσα στους ανθρώπους εξέλισσανη διαμορφωμένη και διαφοροποιούμενη σύμφωνα με το κοινωνικό σύστημα ζωής. Αν πάλι γίνει δεκτό πως το ωραίο απλώς εξελίσσεται παρακαλούμεντας την αλλαγή των ιδεών και της διερίσ-

σης των ατόμων μέσω στην ομαδική ζωή (περίπτωση που ικανοποιεί και τις πιο συντηρητικές τάσεις, όπως θέλουν να μη ξεφέρουν απ' τα πράγματα) θα πρέπει να διερευνήθει αυτή η εξέλιξή του.

Με τη δεύτερη αυτή άποψη, χωρίς να εξαφανίζεται μια κάποια αριστού προδιάθεση - του δημιουργού προϊόντος ίων απομικής ή ομαδικής κληρονομικότητας, η ανέλιξη του ωραίου βρίσκεται στο σωστό δρόμο τοποθέτησης κι η έρευνα του θέματος τούτου αξίζει ένα μικρό σταμάτημα. Ενδεικτικά (δεν είναι ίδιο «Εισαγωγή στην Αισθητική» η διεξοδικότητα πάνω στα επί μέρους αισθητικά θέματα), στην ανερεύνηση των κοινωνικών όρων που διαμορφώνουν τον δημιουργό και τους φιλότεχνους, διατυπώνονται τούτα τα λίγα:

Και πρώτα - πρώτα οι υλικοί όροι διεβίωσης δίνουν την αφετηρία. Ξεκινώντας από την αρχιτεκτονική παρατηρούμε πως η αλλαγή της οικοδομικής ύλης, και το σχέδιο, που επιβάλλεται από τις διαμορφωνόμενες με την πορεία της ζωής, συνθήκες και τα μηχανικά νεώτερα μέσα - τεχνική, παιζουν ρόλο τους, αν όχι στην απλάρηση του διαλόγου, παλαιότερα θεωρούσαν ωραίο, ίμως στη γεννηση, προβολή και διαμόρφωση ενός καινούργιου ωραίου Πλαταινιά λαζαλού, ο ορίζοντας του ωραίου. Εκεί που τα μικρόσπιτα έδιναν το μέτρο της οικοδομικής ορμορφής και της αρχιτεκτονικής γραμμής, μπαίνουν οι πολυκατοικίες (ο οικισμός που διαγράφεται από τον ουρικανισμό) που κινούνται αισθητικό ενδιαφέρον και ασφαλώς πολλοί (όχι, βέβαια όλοι) θυ βρίσκουν πολύ αστήμα στα παλιά χαμηλόσπιτα, με τις ατέλειες τους και την προβολή ίσως στο πρώτο πλάνο μιας κάποιας αφελιμωτικής πλευράς, που ξεκόβει σ-

να ποσοστό αισθητικού ενδιαφέροντος. Περάλληλα, κι η «διακομητική» σημαντική βασική αλλαγή, οφεύ αναγκάζεται να συνοδοπορεύεται με τηνέν αρχιτεκτονική.

Θα βιαστούν ίσως μερικοί - απ' αφορμή τα παραπάνω - ν' αντιτάξουν πως το καλλιτέχνημα, το πραγματικό και αληθινό δημιούργημα είναι αδιάβριωτο και άτριτο από το χρόνο. Και δε θα διστάσουν να ορθώσουν - εντοχήσοντας την άποψή τους, ώστε να την καταστήσουν ακλόνητη - ακόμα και τον Παρθενώνα, σαν έργο τέχνης, που παριμέρισε τους καιρούς... Η άποψή τους είναι ακλόνητη, όσο ευπαθής είναι η μετατόπιση της βάσης... Πρώτα - πρώτα συγχέουν την «ολοκληρωμένη» ομορφιά, που αντέχει ακόμα και στον οδοστρεφήρα του χρόνου, με τη «αρχετεκτική» ομορφιά, το «μεγαλούργημα» με τα «καλλιτεχνήματα» (τα χαμηλόσπιτα) που είναι έτοιμα να παραδοθούν φορές, «άνευ όρουν μπροστά στην εξελισσόμενη ομορφιά, που παίρνει τη θέση της παληότερης ύστερα, τ' αριστουργήματα (σαν τον Παρθενώνα) τα θαυμάζουμε, χωρίς ίμως να αιστανόμεθα την ανάγκη της ανανέωσής τους, όταν δεν ικανοποιούν σύγχρονες ανάγκες. Ένα «ορατόριο» σε «τεχνική» Μάχη, φτιαχμένο σήμερα δεν θα πρόβαλε καμιά προτοτυπία και συνεπώς δε θα γέμιζε μια έλλειψη. Η τέχνη, όπου αποτυπώνεται το ωραίο, εκφράζει τη ζωή της εποχής της και συνεξελίσσεται φυσικά, με την αλλαγή της ζωής. Κατά συνέπεια συνεξελίσσεται και το ωραίο που την συμπαρακολουθεί. Αυτή είναι η διαλιστική που έβαλες η συνεξέλιξη του ωραίου με τους καινούργιους όρους ζωής.

Επειδή ίμως το θέμα, όπως τοποθετήθηκε γενικά, αφίνει ακόμα αμφιβολία στην απειλή των σκέψεων των αν-

θεωρίες, είναι ανάγκη να επικαλεστούμε το παραδογμα, για τη διεφύνεια αυτής της «εξέλιξης» - «συνεξέλιξης» του ωραίου. Στην εποχή του κλασσικισμού της μουσικής ισχει κύρια και πλοκλειστικά το «τονικό» σύστημα, όπου η «τονικότητα» οσκεύεται με ακαταμάχητη έλξη, στη σημείο που το ζευάκραμα σε «modulations» όχι συγγενεῖ με ταν αρχικόν τόνον, ενσχλούσε τ' αφτιά των ακροβατών. Γι' αυτό βιαζόταν ο συνθέτης ή να οριστικοποιήσει την καινούργια τονικότητα (με την αναλογή απόστημα) ή τρέχοντας να ξαναγυρίσει σταν αφετηρίου του, δίνοντας έτοι απόν ακροβατή το αισθητικό μιας ισοφρολίας ακόμα ύστερα από τις τιλαντεύσεις και τις ακροβατίσεις των ενδιαμέσων κανουνγιων τονικοτήτων. Επόμενο είναι πως σι μια τέτοια εποχή άν ήταν δυνατό ν' ακουστικά ένα έργο θεμελειωμένο σε μια «σειρά» (musique serielle) όπου η «τονικότητα» (ή έτοι η «πολυτονικότητα») υποσκελλείται ολότελα (ή σχεδόν ολότελα λόγω της αιθεβιδητής της τονικότητας που δραχεται για να φύγει αμέσως, όπως προένοντας αναντίρρητα έντονες διαμαρτυρίες, σαν αντιασθητικό ακρόδαμα, ακατόλλητο και διαβολικό κατασκήνωμα. Κι ίμως, τόσοι δεν θέλονται σημεριά από τη μιασικη σειρέ: Το ίδιο θα συνέβαινε και στην εποχή του Ραφαήλου, αν εκθέτονταν ένας πίνακας του Πακού, το λιγότερο που θα πάθαινε τότε ο ζωγρόφος (τεχνοτροπίας, Πικασό) ήταν να... απορισθεί.

Δείχνεται, λοιπόν, πως κάτι που το θεωρούσαν παλαιότερα αιτιολογητικό, με την πάροδο του χρόνου θεωρείται απόλυτα καλαισθητικό. Δεν άλλαζε, όστε, δεν συνεξέλισσεται το ωραίο με την πορεία των εποχών και την αλλαγή που σημειώνεται στις σκέψεις των αν-

θρόπων ακολουθώντας αυτή την πορεία. Ετσι πείρνουμε την εξέλιξη του ωραίου, όχι με τον παραγκωνισμό του Παρθενώνα. Γιατί εξέλιξη είναι η αλλαγή, η διαφοροποίηση των αξιών (και της αισθητικής αξίας του ωραίου κατά συνέπεια) όχι το «κοπαδήποτε» σβόσιμο τους, που θ' ακοτελούσε μια παράλογη αξιωση για την αξία των «αξιών».

Εκτός των υλικών παραγόντων (και της εξέλιξης της «τεχνικής»), που επιδρούν στην τέχνη και συνεπώς και στο ωραίο, υπάρχουν και οι ισότιμοι (μάλλον υπέρτιμοι) πνευματικοί παράγοντες (ηθικοί, θρησκευτικοί, κοινωνικοί κ.λ.π.), που δεν είναι άλλο από αυτές καθαυτές τις «αξίες» (όχι βέβαια, με την έννοια της απολυτότητας, τόσο δύσκολα πιστευτής) μια δοσμένης ιστορικής περιόδου, μιας κοινωνίας, που δεσπόζουν και χαλιναγωγούν τα άτομα. Οι «αξίες» επιδρούν, αναμφίβολα, στη ζωή, συνεπώς και στην τέχνη σαν έκφρασης της ζωής. Στην εποχή των εικονοκλαστών - περιορίζομε σ' ένα παράδειγμα μονάχο - με την αποστροφή του προσώπου από τις εικόνες είχε απονήσει ή και παρείστει τη τέχνη των εικόνων, αλλά και ομορφιά δεν εύρισκαν σ' αυτές δύο άτομα εμποτίσθηκαν με τις ιδέες της εποχής (πολύ περισσότερο δύος ανάλαβαν και τη διεύξη των εικόνων). Επομένως η αλλαγή ιδιών συμμεταβάλλει και την ομορφιά που διατηρούσαμε ως χτες, για τα πράγματα (αντικείμενα τέχνης) που θεωρούσαμε ωραία είτε απόλυτα, είτε σχετικά, είτε για δύο τα πολλότερα δημιουργήματα τέχνης, είτε για μερικά αλ' αυτά κι η αλλαγή στα ηθικά δεδομένα έχει το ρόλο της και τον αντίκτυπό της στο ωραίο, αν και πρότη φορά ηθική διείχνεται - για μερικούς - οδιάφορη μπρος στις επιτε-

λέσεις, του ωραίου.

Η επιστήμη της Ηθικής στάθηκε ως σήμερα σε στενή αλληλεξάρτηση και σύνδεση με το ηθικό καθήκον όχι νοείται, το ενιαίο, το αδιάσπαστο, το αριστερό όπως το θέλουν οι ηθικολόγοι - αλλά το πολύπλοκο δύο κι ευδιάλυτο, το παλήδο δύο κι όψιμο, αναγκασμένο να ακολουθεί το αργό και δύσκολο δρόμο της κοινωνικής πορείας. Έτσι η ηθική σαν αμετακίνητος βράχος, προσρισμός να επιβάλλεται με τη στατικότητά του, είναι έννοια ξένη προς τα πράγματα και δ' απαιτούσε ένα πολύ απαιτητικό γούστο μια τέτοια παραδοχή της. Η «συμβατικότητα» της είναι εξίσου ισχυρή με τη συμμαχία των ηθικολόγων που ενργούν δύοι, ως.. «εκ συμβάσεως», στην κατεύθυνση, ανάμεσα από τα αντίμαχα ρεύματα, της προσπάθειάς τους για τη συγκρότηση μιας ηθικής μορφής τιναίας και αδιάφορης.

Θάπτεται να παραδεχτούμε πως ό,τι δίνει πλαστικήν έκφραση στις ηθικές οιδιολογίεις είναι το θέαμα των «αξιών» που γεννιώνται για να μεγαλώσουν και πάρουν υπόσταση μέσα στο κλίμα της καθημερινής ζωής, αναφορεκά σε μια ιστορική περίοδο, με το συγκέρυσμό των ποικίλων ρευμάτων ώστε η διάβρωση να αφήνει κατά το δυνατό λιγότερες οξειδωτικές αλλοιώσεις στην άτομα. Έτσι σήμερα το «γυμνό» (που άλλοτε θεωρούνταν εκδήλωση ανηθικότητας) ανοίγει τις κάμαρες των εργένηδων για να επισκεφτεί και στρογγυλοκαθήσει ανάμεσα από άλλη ζωγραφίες που διατηρούν την αιδώ από... παρέδοση.

Πολλά μπορούσαν ακόμα να είπω, βούνε τόσο για τον κοινωνικό παράγοντα δύο κι για τους άλλους που εξετάστηκαν και έχουν βέβαιη την επίδρασή

τους στην δημιουργεί εξέλιξη και μετασχηματισμό του ωραίου και παρέχουν τον τρόπο ερμηνείας του αισθητικού γνησικά φαινομένου. Όμως η περισσότερη διεξοδικότητα δ' αλλοιώνει το χαρακτήρα του μελετήματος τούτου, πλησιάζοντάς το στα σύνορα της συστηματοποιημένης Αισθητικής. Κι η πρόθεση δεν εί-

νοι για ένα τέτοιο πέταγμα. Ο, τι πλέοντες προσφέρωμε είχε να δείξει μονάχα τις κατευθύνσεις πολύτερες και σύγχρονες ανοίγοντας σύγχρονα προκτικές για την αισθητική αντίληψη. Μέχρις εδώ φένουν και τα ορια της «Εισαγωγής στην Αισθητική».

\*\*\*\*\*

## ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΛΙΡΟΥ ΜΟΥ

Δημήτρη Παπαδημητρίου  
διασκάλου

Η... «Ρόκα» και τα... καλούδια της

Η κοιλάδα του χωριού μου Λέλοβα, με τα δέκα περίπου αντικριστά χωριά ολόγυρά της είναι ξερικιά. Ποτέ της δεν είχε το πολύτιμο νεράκι. Το καλοκαιριάτικο λιοπέρι ήταν ανυπόφορο σε όλη την κοιλάδα. Ιδιαίτερα δύκος στα Λέλοβα και στον κάμπο τους. Άνυψη η πλακανίθρα από την «Κακιά - Ράχη» και η κοιλάδα γινόταν σωστό καμίνι. Υποφέρανε άνθρωποι, ζωντανά και φτωτά.

Έτσι, ό,τι σπέρνανε στον κάμπο μας ήταν αναγκαστικά «ξέρκον». Τέρα τη χρονιάτικη σοδειά πόση κι πώς ήτανε μη κάνεις κουβέντα.

Σ' αυτά λιοπόν το ξεροχώραφο σπέρνανε οι δικοί μας ψαρόδια, κακιά, λίγια ρεθύμνα στάρι, κριθέρι, βρούτη, λίγο λινάρι κι στις... «ρουσιδές» με σχέδιο σκέτο ήπιο (και πολύ λίγο χωρά) από τις χαμανιάτικές κατιβασίες του Ποδογορίτικου λόπομού, λίγο προτα-

τός φυτέων λίγο καλαμπόκι που μέχρι τα σήμερα εμείς πρωτώναμε να την ονοματίζουμε «ρόκα». Η «ρόκα» λοιπόν αποτελούσε τη βάση της διατροφής μας. Και δεν υπήρχε σπίτι που να μην είχε χωράφι με «ρόκα».

Όποιος έχει γέννησε (καλαμπόκι) στ' απάρι τ' είναι νοικοκύραχος έλεγε η μακαρίσια η τρανή μου (μητέρα μου).

Τι να καταλάβουνε οι σημερινοί άνθρωποι τι θελει καλαμπόκι για την τοτέ ζωή μας! Οι παλαιότεροι όμως είμαστε δεμένοι μετζι του είτε σαν καλλιεργητές είτε σαν... καταναλωτές.

Ποιος από μας δε θυμάται π.χ. το ψωμί (ροκισίο αλεύρι, δηλαδή καλαμποκάλευρο χωρίς προζύμι) στη γάστρα. Η ποιος μπορεί να ξεχάσει το νεβατίσμενο ψωμί, την ανεπανάληπτη μπουλότη (ροκισίο αλεύρι κιτρινό ή αστρο με προζύμι - μαγιά) που νεβατίζανε στα γρήγορα οι μανάδες μας κυνηγούμενες από τη φύση της δουλειάς που ποτέ της δεν τελείωνε, και που φένανε στο

φύρο το χωριάτικο 4 και 5 ντεψιά ή και περισσότερα, ανάλογα με τη φαμιλιά και όπου όταν το σκεπάζεις με σεντόνι ή μεσάλι για να... ιδρώσει, μετά το γύρισμα με την ένστρα, γύρο γύρα να μη κολλήσει αναστένεις το τόλος όλος! Η τέλος ποιος δε νοσταλγεί τη θρηλική κλούρα, το λεχι ψώστη Θράκα, στην καμένη γωνιά που σκεπαζόταν με τη στάχτη που ζεμάταγε, που γενόταν στη στιγμή. Για μας τα παιδιά ήνα κουμάτι λεβηφόν, μπορπότας ή κλούρας ζεστής με λίγο τυράκι ήτηνε το νοστιμότερο φαγητό μας, ιδιαίτερα αν ήταν καλ... κόβρος, που τον κυνηγάγαμε όλοι μικροί μεγάλοι. Πολλές φορές τρύγουμε και ξύλο γιατί τα παιδιά γιατί ζεζαρερκεύαμε το ψωμί! Μια... κορέτσα αγνιστή με το τυρί, έστω κι αν ήταν με... πιθούλια ήταν η πιο τραγανιστή λιχουδιά για μικρούς και μεγάλους. Σήμερα βλέπεις η εξέλιξη έφερε άλλες λιχουδιές, άλλα ψωμιά, και άλλα τυριά, Λαστιχό το σημερινό ψωμί, ασβέστης σκέτος το... χωρίς πιθούλια σημερινό τυρί, και δε συμμαζεύεται. Ας είναι όμως. Μάλλον ήταν καλύτερα τα τότε ψωμιά, το λεμνό, το νεβατισμένο η μπομπότα, η κλούρα έστω κι αν μετά από λίγες μέρες... ζινίζαν ή γίνονταν κόκαλο που σύτε με το... γκρα δεν τα περνάσεις, για το στομάχι και τα έντερα, από τα σημερινά άγγιστα αρτοκομήματα.

Για να φάσαι όμως τη «ρόκα» να γίνει ψωμάκι χρειαζότανε πολλή κοραση, μεγάλος κόπος και δουλειά - ζεύγεμα από το σπάρσιμο μέχρι το μάζεμα που δε γινόταν, όπος γίνεται σήμερα

με τις μηχανές. Τότε όλα με το χέρι. Θύματα το σκόλο. Μαζεύονταν πολλές γυναικες μαζί, με την σειρά (σήμερα το δικό μου αύριο το δικό σου κλπ) και με τα τοστιά να σκαλίζουν γύρα γύρα τα νιδρυτά καλαμπόκια. Το βράδυ η μέση ήταν ξένη σε κάθε σκαλιστή. Υστερείσχε σειρά το βοτάνισμα. Τα πνιγεί η ογιάδα τα χωράφια με το καλαμπόκι. Και δώσουν χειρές ολόκληρες, στιβες από δω κι από και από τα καλαμπόκια κι εμείς οι μικρότεροι να κουβαλάμε στις άκρες για να μη ξαναπιάσουν τα χωρτάρια του... δαιμόνα. Κι ύστερα έπρεπε να κόψουμε τα φύλλα, άμα η ρόκα έπαιρνε να γίνει. Δερμάτια δερμάτια αφού ζεραίνονταν τα φύλλα κουβαλούνταν για τα ζωά να έχουν το χειμώνα να τρώνε. Και κατόπι ερχόταν τα μάζεμα της ρόκας. Και στο τέλος οι άντρες κόβανε «καβούκια» δηλιδή τα φυτά του καλαμποκιού λίγο πιο λάνα από το χώμα πάλι για τα ζωά και κυρίως για τα γελάδια. Κι ύστερα το κουβάλημα, μετά.... ζέφλος, το.... στούμπισμα, το ζέραμα και ύστερα το τσουβάλλισμα ή το αμπάρωσμα.

Από όλη αυτή την κοπιαστική δουλειά άσβηστα παραμένουν στη μνήμη μου α) Το μάζεμα της ρόκας, β) Ο ζέφλος και γ) το στούμπισμα τα οποία και θα σας παρουσιάσω στη συνέχεια.

Ξέρω ότι σας κουράζω. Μπορεί όμως και να σας ξαναθυμίσω παλιές εικόνες που φέρουν ανατριχίλα και γιατί όχι και φευγαλέα θολούρα στα μάτια μας και στην καρδιά μας που τόσο σκλήρυναν στις πιέσεις μας.

## Η ΠΟΙΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΥΣΤΙΚΗ ΠΡΕΒΕΖΑ!!!

Ανδρέα Καρζή

Ο επισκέπτης που έχεται με το φέρμαπλουτού από το ιστορικό Άκτο στην Πρέβεζα, βλέπει να φαντάζει μπρος του η πόλη σαν ένας άγρυπνος πιστός φρουρός.

Πάνω στο φάρδος του πορθμού που σχηματίζεται στο άνοιγμα του Αιγαίου κόλπου και βόρεια από το Άκτο στην Ήπαρο, είναι κτισμένη η μικρή γαλήνια πόλη της Πρέβεζας.

Είναι κτισμένη στη θέση, που κατύ τους ιστορικούς, υπήργε κάποτε και συγκεκριμένα το 290 π.χ. μια άλλη πόλη που έφερνε το όνομα Βερενίκη, απομενάρια της οποίας οισζονται αρκετά ακόμη.

Το εντυπωσιακό αυτό όνομα το έχει πάρει από τη γυναίκα του Αιγύπτιου βασιλιά Πτολεμαίου, που ήταν πεθερός του Πύρρου. Τίστα δεν είναι σίγουρα αν η πόλη είχε κτιστεί τον 9ομ. χ. αιώνα πριν την τελειωτική καταστροφή της Νικόπολης, που συνέβηκε κάπου το 1200, ή όπως παρτυρεί το (Χρονικό του Μορέως) κάπου το 1290.

Βρίσκεται στην πιο επίκαιη θέση και για αυτό είχε πέρα τότε άφονες περιλέπτεις και πολυκύμαντη ιστορία με επιδρομές από διάφορες χώρες όπως Νορμανδούς, Βενετούς, Αλβανούς, Φράγκους, Τούρκους κ.α. που σκοτώδης τος ήταν να την αποστάσουν από το Δεσποτάτο της Ήπειρου.

Αργότερα πάλι και για 400 ολόκληρα χρόνια, τόσο περίπου κράτησε η διωμάχη μεταξύ Βενετών και Τούρκων, που είχε σαν σκοπό την κυριαρχία

πάνω της, αφού η τοποθεσία είχε στοτηγική και επορική σημασία, τόσο στον Ιόνιο όσο και στη διέλευση μεταξύ Ανατολής - Δύσης, στην εποχή εκείνη.

Ετοιμαζόμενο πότε κάτιον από την κυριαρχία της ήμις ή της άλλης δύναμης, τη βλέπουμε τελικά να απέλευθερώνεται από τον ελληνικό στρατό στις 21 Οκτωβρίου του 1912.

Μπαίνοντας στο μικρό αλλα γραφικό λιμάνι της ο επισκέπτης θα νοιώσει ενα παράξενο γαργαλιάτο στη μέτη του από μικροδύνα παστού ψωριού που απλώνεται σ' όλη την περιοχή.

Θα θυμάσει στο κέντρο της καλίας πόλης, το μικρά χαμηλά με γοβάκια και καφενεία, το παλιό πλακό ρολόι χαραγμένο στην παλιέ εκκλησία και τα μικρά πλακόστρωτα δρομάκια, που αποτελούν μια μικρή μακέτα ενός καλοστημένου σκηνικού.

Εκτός από την ασφαλτοστρομένη προκυμαία (παραλία) θα θυμάσει και την πλακόστρωτη πλατεία, όπου η πρωτομή το άγαλμα του Ανδρούτσου απλώνει το φως της υστεροφωμίας του στην γενέτερα του.

Τις ολόγυρα οικοδομέμενε την εξωραϊτη αρχιτεκτονική τους στενούς πιο πάνω γραφικούς δρόμους όπου κυκλοφορεί ένας ευγενικός κόσμος, στις εκκλησίες, στα ιδρύματα και στα δημόσια κτίρια, παντού πλαντέται το μέτρο και η αρμονία.

Απέραντες ακρογαλαζίες εύφορες κεδύδες καταπράσινοι λόφοι σπάνιοι βρότοι, αρχαία και νεότερα ιστορικά



μνημείο, συνθέτουν ένα αρμονικό σύνολο ομορφιάς και ανθρώπινης δημιουργίας.

Στην Πρέβεζα η ομορφιά συμήνει με το φερό και τα χρώματα που σιγοτρέμουν στις άκρες των ματιών μας. Στην άκρη της θάλασσας τ' αγριολούλουδα φιλιούνται με το νερό. Θα σε κυριεύσει το ηδονικό κάλεσμα της θάλασσας και η ευτυχία που αιωρείται στην ουράνια αυτή πλάση.

Νότη τ' Αιμφρακικού, αναδυόμενη Αρροδίτη του Ιονίου, ερωτάρια Κλεοπάτρα που φαντάζει με έκσταση ξαπλωμένη λές και πάρνει το λουτρό της στη γαλάζια λεκάνη τ' Αιμφρακικού κάπως έτσι ότι τη φαντάζεται ο κάθε επισκέπτης αφού τη γυρίσει όλη και γνωρίσει τις μαγευτικές γωνίες της. Τους παραδεισείους κήπους τα μυροβόλα περιβόλια, τις θεοπέσσεις εξοχές της.

Πρενό στη Μαργαρώνια, μαζί με το καφεδάκι ρουφάς και τη γαλήνη που τόσο την έχουμε ανάγκη στην εκοχή μας. Κάνοντας βόλτα στη γραφική «Βρυσούλα» στο «Πανόραμα» «Κιανή Ατκή» και όταν θελήσεις να ζήσεις τη μαγεία ενός ξωτικού δειλινού δεν έχεις παρά να επισκεφθείς τον Παντοκράτορα, τον Μύτικα, το Μονολίθι καθώς και την Καστροσυκιά. Χωριουδάκια όμορφα παστρικά, με σιλδζενούς ανθρώπους, με Φαροταβέρνες που μόλις τις γλειφει η θάλασσα και που τις τροφοδοτεί με ποικιλία και αφθονία ψαρών.

Σε όλα αυτά τα παραδελέσσια χωριουδάκια και μερικά άλλα ακόμη που υπάρχουν στην υπέροχη διαδρομή από Πρέβεζα προς Πάργα - Ηγουμενίτσα συναντάς απέλαυντες αιμουδάκες, πράσινο, σύγχρονες εγκαταστάσεις για ευχάριστη διαμονή και μια θαυμάσια γαλάζια θάλασσα, σε μια συνέχεια ο-

μορφιάς 70 χιλιομέτρων.

Στον Ελλαδικό χώρο η Πρέβεζα, είχε πριν μερικά χρονια τη φήμη μιας πόλης ανιαρής, πόλη - φάντασμα, αναφέρεται κάπου αλλού.

Άλλοτε συναντούσες τους ακούραστους χαρτοπάικτες μέσω στους υγρούς καφενέδες του λιμανιού και μπροστά από το μικρό φεριμπότ που έκανε τη διαδρομή Πρέβεζα - Ακτιο - Πρέβεζα.

Ο παραγκωνισμός από την Πολλετία και η αυτοκτονία του αειμνηστού ποιητή των Ελεγειών και της Σάτυρας, Κώστα Καριωτάκη, ήσαν οι κύριοι λόγοι, που η Πρέβεζα ζύσει χειμώνα - καλοκαίρι σε «χειμερία νάρκη» απότομης απομονώσης. Ο Κ. Καριωτάκης έζησε εδώ στις αρχές του 20ου αιώνα. Στα ποιήματά του καθρεφτίζεται κάθε τι που τον καταπίει, «όπως ο μικροστός τρόπος ζωής» της επαρχίας.

Εκείνη η σφαίρα που στέρησε τη ζωή του αυτόχειρα ποιητή κάπου στον Άγιο Σπυρίδωνα και κοντά στον υπάρχοντα ακόμη Ευκάλυπτο, ήταν μια σύμπτωση κι αυτή, στα δύσκολα παιχνίδια της μοίρας. Ακόμη και τον ήλιο του ασθαγόταν σαν «νεκρό» ανάμεσα σε «νεκρούς».

Από τον ουρανό καταβαίνει ένα πηγόρι φως που χαράζει με τη φλόγα της αγάπης μας πάνω στα γαλανά νερά, το γεμάτο θάμπος μέλλον αυτής της τόσο αδικημένης πόλης και τότε έρχονται στη μνήμη τούτοι οι στίχοι ενός Ρωμαίου ποιητή. «Του πρόσφερε το γλυκό της σόμια και τα ξάστερα μάτια ης και σκυμμένος πάνω της είδε ο φλογερός κατακτητής, μέσα στα μεγάλα λαμπρά αιώνα μάτια, μια πλατιά θάλασσα που μέσα τους ταξίδευαν οι γαλέρες».

Το μόνο που επέζησε από τη δύναμη αυτής αγάπης είναι τα εντυπωσιακά μνημεία της Νικόπολης, όπως το Θέατρο και μερικά ακόμη άλλα τα οποία ίδρυσε ο Οκταβιανός - Αύγουστος παιρνούντας τον τίτλο αυτό για την μεγάλη νίκη στο Ακτιο. Η Αρχαία Νικόπολη απέχει από την Πρέβεζα μόλις 3χιλ. Δεν ήταν ένα τυχαίο γεγονός η ίδρυση της Νικόπολης. Ο Οκταβίος ένωντας νικής την ανάγκη να ιδρυθούν στατιστικές αποικίες για την επιτήρηση της υπόδουλης τάσης στους Ρωμαίους Ελλάδος.

Έτοι στην είσοδο του Αιμφρακικού υψώθηκε η Νικόπολη. Εδώ στη Νικόπολη νομίζεις πως κατοικούν θεοί που μιλούν μέσα στο φως και τα αρώματα, στη θάλασσα, που γνύνεται στο ασημί και στα ερείπια που τα σκελώνουν τα λουλούδια.

Υπάρχει επίσης ένα μικρό Μουσείο στο οποίο φυλάγονται πολλά και σημαντικά ευρήματα από τις ανασκαφές της αρχαίας πόλης καθώς και η μια Βασιλική του Δουμέτιου, ενώ λίγο πα-

ρακάτες και δεξιά μας, η αλητή του κακούσσοντος και πιο θαυμαστή. Σ' αυτή δύμες του Δουμέτιου υπάρχουν τα πιο αξιόλογα μεσοειδικά, με γεωμετρικές παραστάσεις από το ζωντικό, φυτικό και βαλάνσιο κόσμο.

Αρήνοντας τη Νικόπολη περνάμε στο οικολογικό θαύμα του Αιμφρακικού, σ' έναν από τους οπάνιους βιότοπους στην Ευρώπη κι α' έναν από τους καλύτερους στον κόσμο.

Εδώ ο επισκέπτης μας συγκινημένος αποχαιρετά τη μικρή και γαλάνια πόλη που του πρόσφερε τόσες χάρες στις γεωφυλικές ακρογραμμές της και μαγευτικές εξοχές με φόντο το Αυτοκρατορικό Ίανιο στο μικρό διαστήμα των καλοκαιρινών των διακοπών.

Φεύγοντας παίρνει μαζί του μια γένηση από Πρέβεζα, αλιεύτικης εκείνης που γνώρισε ο αιώνιμης Καριωτάκης και που θα τον συντροφεύει μέχρι να ξαναφερθεί στην ηλιόλουστη και πάλι αγκαλιά της!

## Η ΜΑΓΕΥΤΙΚΗ ΜΑΡΓΑΡΩΝΑ

Και οι εκμεταπρέψεις της (Από το στόμα της κυρίας Χρυσούλας Καλλινίκου).

Ο ναός της Θεοτόκου το Γενέσιον κτίσθηκε στη Μαργαρώνια προ αμυντικούς χρόνων πάνω σε αρχαίες οικοδομές, και που είχε Ενετοκρατίας ήταν στη κατοχή κάποιας οικογένειας που ονομάζονταν Ξηρακώτη. Οι απόγονοι αυτής της οικογένειας πριν μερικά χρόνια παραχωρούσαν το ναό στη χρηματική αμοιβής, στο ναό του Αγίου Αθανασίου. Η τοποθεσία δε αυτή που ονομάζεται Μαργαρώνια κατα πάσα π-

θανότητα έχει πάρει την ονομασία αυτή από κάποια οικογένεια (Μαργαρώνι) προερχόμενη από την Ιβάκη μέλος της οποίας λέγεται ότι έζησε στη γύρω περιοχή: Μοναχός Μαργαρώνης επικαλούμενος που αποκήτει πάλησιον του ναού αυτού. Έξω απ' αυτό το ναό πάρχει ακόμα μια κάμαρα «όπου πολλό βαλανείο απ' όπου περγαλένι γέντοι οι άρρωστοι και κάνουν πλάτια το γέρο της». Το κύριο χαρακτηριστικό της θε-

ραπτίας, είναι όπως βλέπουμε το τριπο-  
λέρισμα.

Καιρός όμως τώρα να σας πα-  
ρουσιάσω την κυρία Χρυσούλα, που οι  
παλαιότεροι την έβρουν σαν η γυννικά  
του μακαρίτη του «Νιόνιου», γνωστός  
από το καφενεδάκι που βρίσκεται στη  
Μαργαρώνα.

Όπως σχεδόν όλα τα καλοκαι-  
ρια, επισκέψθηκα και φέτος την αγάπη  
μένη μου Πρέβεζα. Στις εξορμήσεις μου  
στις γραφικές της εξοχές την πρώτη θέ-  
ση κρατούσε και κρατά πάντα η Μαρ-  
γαρώνα.

Εκεί αναζητώ την γαλήνη στις  
λίγες μέρες των διακοπών μου. Αφού  
πρώτα θα μπω στο απλό παρεκκλήσι α-  
νέβοντας ένα κεράκι στη «Χάρη της» ε-  
νώ λίγο αργότερα σε κάποιο τραπέζακι  
αφήνω τις αναμνήσεις μου να τρέξουν  
στο παρελθόν, τότε που ο γύρος χώρος  
βούιζε από χαρούμενες παιδικές φωνές,  
ρουφώντας το καφεδάκι μου και μαζί<sup>1</sup>  
του λίγη γαλήνη.

Σε μια από τις εδώ επισκέψεις  
μου λοιπόν πήρα το θάρρος να ρωτήσω  
την κυρία Χρυσούλα να μου πει ποιο γε-  
γονός της προκάλεσε τη μεγαλύτερη εν-  
τύπωση, στα τόσα χρόνια ζωής εδώ στη  
Μαργαρώνα.

- Διαστυχώς ζαΐδι μου, άρχισε να που-  
λεί, δεν γνωρίζω πολλά πράγματα, ή  
μάλλον με βρήκες απροετοίμαστη και  
τη στιγμή αυτή το μόνο που θυμάμαι εί-  
ναι ένα περιστατικό που συνέβηκε πριν  
είκοσι περίπου χρόνια.

- Ήταν σχεδόν λίγο μετά το μεσημέρι,  
όταν έβρασε εδώ μια συντροφιά που την  
πλοτελούσαν γύρω στα 8 - 10 ώρα με-  
ταξύ των οποίων ήταν ένας παπάς με  
την παπαδιά του και άλλοι συγγενεῖς.  
Η παπαδιά που βασανίζονταν από την α-  
νυπηρία της, στα κάτω άκρα, επί κάμ-

ποσα χρόνια δεν είχε χάσει την ελπίδα  
της και είχε επίσης κάνει στη Χάρη της  
κάποιο τάμα και που ήθελε να το εκτελ-  
ρώσει με μια (ολονόκτια).

Η παρέα αυτή αν θυμάμαι ακόμη  
καλά, ήταν από την Σαμψούντα. Θυμά-  
μαι πως ο Σαμψούντιώτης παπάς ήθελε  
να κάνει ο ίδιος την λειτουργία αλλά  
δεν συμφωνούσε μαζί του ο ενορίτης  
του παρεκκλησίου και δημιουργήθηκε  
κάποια ρήξη μεταξύ τους.

Δεν άργησαν όμως να τα βρούνε  
με τη συμφωνία, ο μέν ενορίτης να λει-  
τουργήσει, ο δε Σαμψούντιώτης να ε-  
κτελέσει χρέη Ψάλτη.

Πράγματι τα μεσάνυχτα άρχισε  
η λειτουργία και δεν είχαν περάσει 20 -  
25 λεπτά όταν ξαφνικά σίδαμε την πα-  
παδιά να σηκώνεται σιγά - σιγά, να κα-  
τευθύνεται στην Εικόνα (Ζωοδόχο Πη-  
γή) να την πολάζεται ενώ δάκρυα πλημ-  
μόριζαν το πρόσωπο της και μετά στη  
σειρά διέλει τις εικόνες.

Κατόπιν έτρεξε με τη χαρά ζω-  
γραφισμένη στο πρόσωπό της να αγκα-  
λάσει τον δικούς της και δύο όσους  
έτυχε να βρίσκονται στην ολονόκτια,  
δοξάζοντας Την.

Ένα άλλο πάλι γεγονός, που μό-  
λις το θυμάμαι είναι το εξής:  
Πρίν αρκετά χρόνια και όταν ο γιος  
μου ήταν 10 - 12 χρόνων, έβροσε μια  
μέρα τα πρόβατά μας ακριβώς εκεί πέ-  
ρα, δείχνοντας μου τη Βρύση, όταν  
ξαφνικά άκουσε μια φωνή να του λέει:  
«Παιδί μου λάρε τα πρόβατά σου και ύ-  
παγε τα μακριά απ' αυτόν τον χώρο, για-  
τί αυτός ο χώρος είναι δικό μου».

Όταν ακούγοντας αυτή η φωνή,  
συμπλήρωσε, είχε σηκωθεί ένας αγέρας  
που έκανε τους γύρο πιορούς από τα  
φύλλα και κλαριά των δέντρων να  
στροφολίζουν σαν να χόρευαν στο ά-

κουμά της γαλκειάς φωνής Της.

Αλό τότε αύτε που τα ζαναφέρα-  
με πλιό εδώ να βοσκήσουν και μετά α-  
πό λίγες μέρες, φροντίσαμε εμείς οι ί-  
διοι να αξιοποιήσουμε τον γύρο χώρο,  
ζυλάνοντας όλα τα αγριόχορτα, βάτα  
κ.λ.π που έκαναν δύσκολη τη διάβαση  
των προσκηνητών, που έρχονταν τακτι-  
κά να ασπαστούν στη χώρη της. Βλέ-  
πεις παιδί μου, ο κόσμος τότε έδειχνε  
τη λατρεία του κοινού συγνό και με διάφο-  
ρους τρόπους που διατυχός τώρα τι-  
λευταία έχανε την απλή εκείνη ομορφιά.

Εδώ τελείωσε και η αφήγηση  
της, υποσχόμενη πως αν ζανανταμό-  
σουμε του χρόνου με το καλό, να την

προτοκόλλο πριν προχωσκού οι ερωτη-  
σεις και ίσως θυμίζει ακόμη από την  
πηγή των αναμνήσεων. Ευχαριστώ θερ-  
μά μέρος του περιοδικού την κυρία Χρυ-  
σούλα που πρόθυμη βασινίστηκε τη σκέψη  
της να ιδρεί κινή από τα περασμένα και  
και τα προσφέρει τώρα σε σας, σε δι-  
λούς μας.

Της τίχουμαι επίσης καλή αντίμετση!!!  
Καρόλης Αγγρέας.

Σερ. Ριωτόνιας εδώ στην πόλη των πάρκων καπούν  
την αγαπητή της γυναίκα κάτι σπετσιά περιμένει  
του του γενεκότας, που αποντάει πραγματικό, ισού-  
μού επί τον οποίο να πινέψει στην παπούδη από τη  
Σικανή Πρέβεζα, την οποία και γνωρίζει από τότε  
(επεκτείνεται το τέλος).

## ΠΡΕΒΕΖΑ

Της Πρέβεζας τα τοπία τα Πανώρα  
οι ακρογιαλίες της οι ελαπώνες της το  
κλίμα  
εξαισίες οι εξοχές της τα περβόλια  
φαντάζουνε με ζωγραφιά και με ουράνιο  
πόλμα

Της Μαραγώνας η ομορφιά θεέ μου το  
πλάσιο:  
θαυμάζεις τα πεντακάδαρα σπιτάκια γύ-  
ρων

και τάχει λες μ' αντισύνη ανείρου αγκα-  
λάσσεις  
μετά στο μοριόπλευρο των αγρανθών το  
μέφο

Το Ζάλογγο στέκει κι αυτό καμαρούμενο  
τα Ιόνιο του στέλνει τα χάδια τα φίλια  
του  
με δρύλους για τη Λευτεριά ζωμένο  
και που καρφίες ακιρτούν στ' αντίκρι-  
ση του

Το ποίημα ΠΡΕΒΕΖΑ πρωτοδημοσιεύ-  
τηκε στο περιοδικό «Ηλειρωτική Επαν-  
ρεία» Αθηνών ενώ εκφεύγησε και από  
την ERT στην 6 Γενναρί στην εκπομπή  
Μας ρωτάτε σας αλαντάμε  
«Φωνή της Ελλάδας»  
Καρόλης Ανδρέας

ΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΑ  
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Σπ. Ντούσια  
σ. δασκάλου

«Μόνο το καλό βιβλίο είναι το πολύτιμο αἷμα του πνεύματος, που έχει βαλσαμωθεί κι έχει ακοθησαυριστεί σκοπίμως για μια ζωή πέρα απ' τη ζωή». λέει ο Μίλτων.

Πέρ' απ' τα βοηθητικά διδαχτικά βιβλία, κατ' όσα απ' αυτά είναι καλογραμμένα, που μας δίνουν με μεθοδικό, παιδαγωγικό και ψυχολογικό τρόπο την όλη που πρέπει να μάθουν τα παιδιά για να προκύψειν, να προσδένουν και να πετύχουν στη ζωή είναι και τα ελεύθερα αναγνώσματα, βιβλία και περιοδικά κι άλλα έντυπα που κι αυτά βοηθάνε τον ίδιο σκοπό.

Είναι τα διάφορα βιβλία κι έντυπα που περιέχουν όλη αναγόμενη στις εκδηλώσεις του πνευματικού πολιτισμού του παρελθόντος και του μέλλοντος και που προσφέρουν κι αυτά πολύτιμη βοήθεια στην επίτευξη του σκοπού της αγωγής και μόρφωσης μαζί βέβαια με την ανάλογη σχολική δουλειά, που συστηματικά γίνεται απ' τους παιδαγωγούς δασκάλους στο ρυθμό του κάθε παραδεγμένου παιδαγωγικού συστήματος στην κάθε εποχή κι ανάλογα με την κοινωνική δομή της εποχής.

Στο σχολείο βέβαια, γνωστό αυτό, γίνεται χρήση όλων των παιδαγωγικών μέσων του πνευματικού περιβάλλοντος, που με την κοινιά της όλης, αποτελούν μοναδικές πηγές, απ' όπου

οι μαθητές αντλούνε γνώσεις προπαρασκευαστικές ή εμπεδωτικές, που κατέχουν τον ηθικοπλαστικό κι εκπολιτιστικό σκοπό του. Κι έτσι δικαιώνουν σχεδόν απόλυτα το σκοπό του Σχολείου που κατά της παιδαγωγούς:

«Πρέπει να φροντίζει απ' την πρότη ως την τελευταία μέρα, να κάνει τους μαθητές ικανούς να εποφελούνται για τη μόρφωση τους, απ' την εκπολιτιστική των βιβλίων δύναμη».

Έτσι παιδιά, μαθητές και επιστήμες καταξιούνται.

Δίκια κι ο Πλούταρχος έλεγε:

«Οργανον της παιδείας, η χρήσις των βιβλίων ἔστι καὶ απὸ τούτων, ως απὸ πηγῆς την επιστήμην τηρεῖ συμβέβηκεν».

Να θυμάσθε το ερώτημα: Είναι όλα τα ελεύθερα αναγνώσματα, περιοδικά κι άλλα τέτοια έντυπα, φορείς μορφοτικής παιδαγωγικής κι εκπολιτιστικής δύναμης;

Σίγουρα όχι. Σπουδαιό συνεπώς κεφάλαιο της αγωγής το τι διαβάζει το παιδί και πώς το διαβάζει.

Γιατί ζέρουμε πως στην παιδική ηλικία είναι ανακτυγμένα σ' αρκετό βαθμό η φιλομάθεια, η μνήμη, η φαντασία, η περιέργεια, κ.α.

Και είναι απόλυτα εξακριβωμένο πως ό,τι διαβάζει το παιδί το κρατάει, το εντυπώνει μέσω του και πόθος κι φροντίδα του είναι να το μαμηθεί.

Διαστυχώς θυμάσθε για τη σημερινή νεότητα, κυκλοφορούν ελεύθερα κάτω απ' την προκλητική αδιαφορία της Πολιτείας, περιοδικά, βιβλία κι άλλα έντυπα που φιγουράρουν το ίδιο προκλητικά και με χτυπητούς τίτλους, φανταχτερές εικόνες και χρεοματιστά εξόφολλα, σ' όλες τις βιτρίνες απ' τα περίπτερα οις τα βιβλιοπωλεία που είναι καταστρεπτικά του όλου έργου της αγωγής και μόρφωσης.

Και βέβαια τα παιδιά τα προτιμούν, γιατί είναι μεγάλος πειρασμός γι' αυτά. Δεν ζέρουν θυμάσθε, πως είναι στημένες παγίδες και ψυχικό δηλητήριο που τριψιματίζουν αγιάτρευτα την αγνότητά τους, την αθωότητά τους, τον εσωτερικό τους κόσμο για όλη τους τη ζωή.

Είναι τα έντυπα τα γεγάδα προτικές γκαγκοτερικές, εγκληματικές, ανήθικες και γενικά φθιροποιές σκηνές, που αποτελούν την εγκληματική φιλολογία της εποχής μας, με συνέπεια την επέκταση του παιδικού εγλήματος, την δημιουργεία διαφόρων μορφών κακιάς, κακακών και άλλων ποικιλών δενόφερτου σύγχρονου πολιτισμού απ' τις πιο σύγχρονες πολιτισμένες χώρες.

Κι είναι πολλά τα θύματα αυτής της καταστρεπτικής παιδικής φιλολογίας. Κι αυτήν προτιμάνε όπως είπαμε πιο πολύ τα παιδιά κι όχι τα καλά βιβλία.

Μηχανεύεται δε χίλιους τρόπους η παιδική περιέργεια για ν' ανακαλύψει κι αποχθήσει τ' αλαγορευμένα. Κι όταν τ' ανακαλύψει, πέφτει με τα μούτρα, που λέμε, στο διάβασμα.

Αποτέλεσμα:  
Διτυπώνει τη φαντασία τους, που πετάει σε κόσμους περ' απ' την πραγματικότητα. Υποθέλλουν και υποκυνάνε

τάσεις για περιπέτειες, για επιβολή μ' ανθρίκα και παράνοια μέσα, τις μια ζωή με χαρακτήρα πρωτόγονο, μακρεί απ' τη σύγχρονη πραγματικότητα και τις απαιτήσεις του σημερινού κόσμου.

Ακόμα δημιουργούν στο παιδί ασθέματα φόβου, τρομάρις με συνέπεια να επικρατούν για όλη τους τη ζωή καταπάτεις φοβίας, που το κάνουν αδύναμο και νευρατικό.

Γενικά τα βιβλία αυτά οδηγάνε τα παιδιά λίγο - λίγο μα σίγουρα στον κατηφόρο της εγκληματικότητας, της φαυλότητας της αράνειας και του μηδενισμού.

Με το δίκιο και πολύ σοκτή ζένος συγγραφέας χαρακτήρισε την ολέθρια επίδραση αυτών των εντύπων στα παιδιά όταν είπε:

«Δίδονταν εργασίαν τις τους δικαστικές και ισορροπιαίς θρήνουν και δακρύουν εις τας μητέρας».

Τα τρομερά αυτά έντυπα που εκδίδονται ή από μεμονωμένα άτομα ή από ομάδες προσώπων, καθορτίζουν τις σκέψεις, τις ιδέες και τα συναίσθημα αυτών των ίδιων των εκδοτών, που προσποθούν να επιβαλλουν τις θελήσεις τους δημιουργούντες ιδιωδή αντίθετα απ' τα υπόρχοντα και τα παραδεκτά, αποβλέποντες αποκλειστικά και μόνο στην ίδια πλευρά.

Κι είτε υπονομεύουν το χαρακτήρα των παιδιών.  
Δε σέρνονται καθόλου την προσωπικότητά του, αυτού του μικρού κι ασχηματιστού ανθρώπου, εμποδίζουν και διαφύγουν και καταρακύνουν την τάση του για ηθική τελειοποίηση.

Σε χιλιάδες κυκλοφορούν τα αντίτυπα αυτά και παρασύρουν την αθώα, κι αγνή ψυχή του παιδιού στην ηθική α-

κολασία, στη διαφθορά, στο ζγκλημα, στην κατακόρυφη πτώση του, στην καταστροφή.

Ακόμα και μέσα στα σχολεία, κατ' απ' τα θρανία και σ' ώρες μαθήματος, οι δάσκαλοι κατάσχουν και καταστρέφουν τέτοια βιβλία, που μ' αχαλινότερο πάθος οι μαθητές τα διαβάζουν αδιεφορούντες για την όλη διδακτική εργασία.

Έχουν όμως το δικαίωμα, να διαφέρουν έτσι τη σημερινή νεότητα και να την οδηγάνε σε δρόμους αντίθετους απ' εκείνους που οδηγάνε στην πραγματοποίηση των ιδανικών της σημερινής Παιδείας; Σίγουρα όχι.

Και τονίζουν οι Παιγαγωγοί: «Υψηστή ηθική είναι, να σέβεται κανείς τον ασχημάτιστο άνθρωπο που βρίσκεται σ' αδυναμία να προβάλει ψυχική αντίσταση στις επιδιώξεις, που παίρνουν το κύρος τους, μόνο απ' τη δύναμη». Δεν έχουν κανένα δικαίωμα, κι η Πολιτεία πρέπει να πάρει τη σωστή θέση:

Κάλοις αναγκωστικός Νόμος, κάλοις αμαρτωλής περίοδο, ο Νόμος 140/1967 «περί τροποποίησες και συμπληρώσεως της περι Κινηματογράφων Νομοθεσίας» αλαγόρευε την κυκλοφορία ποσέμνων δημοσιευμάτων και εκδόσεων κι ακόμα σειρά άλλων μέτρων προστασίας των νέων, πιο πολύ των κάτω απ' τα 18 χρόνια.

Η περίοδος αμαρτωλή, οι συντάχτες του αμαρτωλού, ο Νόμος όμως καλός κι αναμάρτητος.

Να επέμβει λοιπόν η Πολιτεία θετικά κι όχι «εν ονόματι της Ελευθερίας, στην προκείμενη περίπτωση τουλάχιστον» αφήνει ασύδοτους τους κερδοσκόπους δολιοφθορείς των παιδιών μας, να κάνουν ό,τι θέλουν κι όπως το θέλουν, σε

σημείο που κάθε προσπάθεια χαλαναγόγησης και παιδαγογίας των νέων σ' αυτό τουλάχιστο το κρίσιμο σημείο της ηλικίας των απ' τους υπεύθυνους φορείς, να παραπαιέλει αποθαρρυντικό.

Πρέπει να σταματήσει κάκοια φορά αυτός ο άκρατος σνοουπισμός, να τρόμει ό,τι μας ταΐζουν οι ξένοι χωρίς ν' αντιδρούμε, γιατ' είμαστε ένας ξεχωριστός λαός, μ' όλα τα σημάδια της ιδιοτερότητας μας, μ' ακατάλυτες και θεμελιακές αρχές τέτοιες που μας διατήρησαν σαν λαό, παρά τα χτυπήματα που δέχτηκε η φυλή μας από τότε που στάθηκε σ' αυτόν εδώ τον τόπο.

Μ' αυτό το πνεύμα κι οι Αρχαίοι ασκούσαν και φρονιμάτιζαν τους νέους στον «κατ' αρετήν βίον» μια και φέρνουν μαζί τους απ' τη γεννησή τους τα απέρματα της αγαθότητας.

Κι ο Σωκράτης τό ξεγε: «Οὐδεὶς εκών κακός».

Στα καλά βιβλία στήριζε κι ο Πλάτωνας την Παιδαγωγία των νέων της εποχής του όταν έλεγε:

«Τα βιβλία που εγγίζουν την ψυχή του παιδιού, δέον να είναι τοιαύτα, ώστε να διαλέστουν και να ασκούν την αρετήν».

Κι ερχόμαστε στα καλά έντυπα. Υπάρχουν αυτά σήμερα; Και βέβαια υπάρχουν και τα καλά παιδικά βιβλία. Είναι γραμμένα από φωτισμένους λογοτέχνες συγγραφείς με καρδιά παιδαγωγού και ψυχολόγου διαίσθηση. Από συγγραφείς που διαπλέονται απ' τη θερμουργό δύναμη της παιδαγωγικής αγάπης για ηθική τελειοποίηση της νεότητας και τη ζωογόνη ανάσα του παιδαγωγικού έρκοτα και ήθους, για την ευτυχία της.

Είναι εκτίνα που το περιεχόμενό τους ανταποκρίνεται ουσιαστικά στο

σκοπό της αγωγής και μόρφωσης. Εκείνα που μιλάνε στην ψυχή των παιδιών και προσαρμόζονται στην ύσθιτη και στην πορεία της διάνοιας τους.

Είναι τα βιβλία με διηγήματα ηθοπλαστικά, γραμμένα με θουμαστό ύφος και υπέροχη διηγηματική πλοκή. Με θέματα βγαλμένα απ' τη ζωή του λαού της πατρίδας μας, απ' την παλιά εποχή ως τα σήμερα, απ' τις παραδοσίες τους, τους αγάνες του, τη ημή και τα έθιμα του, τις γιορτές του κι άλλες εκδηλώσεις που φρονιματίζουν τα παιδιά, με τις εθνικές, θρησκευτικές και ηθικοπλαστικές αξίες που περιμέχουν και που εμφανίζουν εθνικά και θρησκευτικά πρότυπα, για μίμηση και εμφυσάνε στην καρδιά τους τη φλόγα να μοιάσουν με τις μεγάλες μορφές του Εθνους μας αλλά και πλαγκόδωμα όλης της ανθρωπότητας.

Βιβλία που δίνουν το ιδιαίτερο Ελληνικό χρώμα που αποτελεί το θέμελιο της διατήρησης των μεγαλουργημάτων της Φυλής μας περικλύουν μέσα τους την ιερή παρακαταθήκη των Εθνικών μας παραδόσεων και μας οδηγάντες προς τις αιώνιες αξίες του ανθρωπιστικού μας «γλγνεσθαι». Βιβλία με παραμύθια, όχι με ξειτικές και δράκοντες, αλλά με διηγήματα ταξιδιών απ' όλο τον κόσμο, με δημοτικά τραγούδια και ποηητικές συλλογές γεμάτες όπως είπαμε με θρησκευτικό, πατριωτικό και κοινωνικό περιεχόμενο και γραμμένα από ποιητές και πεζογράφους τους κορυφαίους Έλληνες και ξένους.

Και τα ομορφότερα παιδικά λογοτεχνήματα ειν' εκτίνα που έχουν ήρωες παιδιά.

Αυτά ανταποκρίνονται πιο πολύ στο παιδικό αναγκωστικό «διαφέρον» κι ανάλογα ικανοποιούν όλες τις βαθμί-

δες της παιδικής πλειάς: «η την άλογον φαντασίαν ή την δρουμεμένη φαντασίαν ή την πραγματικόν γνώσιν» ο όπως λέι ο Παιδιγογός Νίκος Εξαρχόπουλος.

Υπάρχουν συνεπείς τα καλά βιβλία. Και πρέπει οι γονείς να προκαλούν το ενδιαφέρον των παιδιών μας για αυτά.

Απα δόλουμε σε κάποια τάξη τις καθημερινές απασχολήσεις μας θεοξικονομήσουμε λίγο χρόνο, για να παρακολουθήσουμε, το τι δοιάζουν τα παιδιά μας.

Το πιο καλό θα ταν να διαβάζουμε κι οι ίδιοι μαζί τους. Κι αν βρούμε, διαβάζοντας τα δικά μας κάτι διδαχτικό, κάτι που να ικανοποιεί το συναισθήμα τους, κάτι που θα τους επινέσει εγγενικές ακέψεις, ας του το διαβάσουμε.

Θα τα κάνουν πιο χαρούμενα και θα τα διηγήσουν σ' ανώτερες πράξεις. Η παρακολούθηση όμως πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή.

Χωρίς θυμούς, χωρίς εξαρδείσες, χωρίς χειροδοκίες. Να ασκούμε κάποια επιτήση με κάποιο «τακτ» για να μην ανανύκεστούν με την αντίθετη ενέργεια μας να χάσουν την ορεξή τους, την αφέλειά τους και ν' αρχίσουν τις εσωτερικές αντιδράσεις.

Χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Κι όχι έντυπα μ' ακατανόητα περιεχόμενο. Το δισκολονόητο απογοητεύει το παιδί και τότε υπάρχει φόβος ν' αντιταπέσει το βιβλίο. Θα του δώσουμε βιβλία ανάλογα με την ηλικία τους, την αντίληψη κή του ικανότητα. Θα μας βοηθήσει ο δάσκαλος για την επίλογη τους.

Σιγά σιγά θα τους δώσουμε και τα δισκολότερα. Γιατί ζέρουμε, πως η φαντασία και το συναισθήμα, προηγούνται του λογκού και της κρίσης.

Έτσι θ' αγαπήσουν το καλό βίο. Ο, τι κι αν είναι: βιβλίο ή περιοδικό. Το καλό έντυπο ότι του δώσει την δυνατότητα να σχηματίζει ορθές γνώμες, κρίσεις, ορθές, ότι του δημιουργεί παρορμήσεις σωτερες και δυνατές, σε σημείο που να θεμελιώνει τη ζωή του σ' ασάλευτα βάθρα.

Τονίζουμε και πάλι πως χρειάζεται μεγάλη προσοχή κατά την παρακολούθηση της μελέτης των παιδιών μας. Όχι με τον έντονο έλεγχο μας και τις βίαιες εξάνψεις μας, που για να λέμε και την πικρή αληθεία είναι και δικό μας ξεθύμασμα και ξέσπασμα των νεύρων μας, για δημιουργούμε ψυχικό άγχος στο παιδί.

Ας μην ξεχνάς πως το διάβασμα για το παιδί είναι έργο αρνητικό κι όχι θετικό. Και τούτο γιατί δε βλέπει άμεση υλική ανταπόδωση για τη δουλειά που κάνει, αντίθετα με τη δουλειά του ολοκληρωμένου ανθρώπου.

Με τη σωστή παρακολούθηση, να το φτάσουμε σε σημείο να διαβάζει όχι για να ευχαριστήσει εμάς ή το δάσκαλό του αλλά και να ευχαριστήσει το ίδιο. Να νιώστε λίγο λίγο την ιδιαίτερη χαρά κι ευτυχία που θα του χαρίσει η απόκτηση της γνώσης που θα πρέπει να μάθει όχι από ανάγκη, αλλά γιατί χωρίς αυτή δε θα μπορέσει να προχωρήσει ούτε βήμα στη ζωή.

Αυτή με λίγα λόγια είναι η αξία του καλού βιβλίου.  
Δε το λέμε κάθε φορά οι ίδιοι:  
«Πές μου τι διαβάζεις να σου πει ποιός είσαι»;  
Δηλαδή:

Με τ' αξιόλογα βιβλία, προσφέρεται η ευκαιρία στο παιδί να μορφωθεί. Εκεί θα βρει ελεύθερη πνευματική αποχόληση. Εκεί, απλοποιημένες και κα-

τανοητές τις επιστημονικές γνώσεις εναρμονισμένες με το γενικό μορφωτικό σκοπό, που θ' αποβλέπει στην πρόδοση του παιδιού, στο δυνάμωμα της θελήσης τους, στην καλλιέργεια της πιστής του για ευτυχία και στο δυνάμωμα της ψυχής του.

Αυτά ότι του καλλιέργησουν ψυχολογικές παιδαριωγικές και κοινωνικές αρετές.

«Τα καλά, βιβλία είναι για τους νέους, ό,τι ο ήλιος και η δροσιστική βροχή για τους σπόρους, που έμειναν θαμένοι κάτω απ' τους πάγους του χειμώνα» λέει ο

Οράτιος Μαν

Βιβλία λοιπόν με ποιότητα και αξία. Και προ πεντός σήμερα που βλέπουμε σ' όλο τον κόσμο, σ' όλες τις σύγχρονες κοινωνίες οπωσδήποτε, πτώση του πνευματικού και ηθικού επιπέδου και υποβάθμιση των πνευματικών και ηθικών αξιών σε σημείο που η ζωή μας με τ' αέρθοντα αγαθά που μας προσφέρει να νιωθροποεί το πνεύμα και να το κάνει στείρο από διανοητικές αναζητήσεις και σύγχρονους προβληματισμούς.

Τα σωστά βιβλία θα συμβάλλουν στην διαμόρφωση της ηθικής τελειότητας των παιδιών και στην αρμονική ανάπτυξη των ψυχοπνευματικών του ικανοτήτων.

Θα συγκλίνουν προς την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους, που μαζί με το δημιουργικό τους πόθο, τη σωστή προοπτική για το μέλλον, την επαφή τους με τον κόσμο των αξιών και των αγαθών του πολιτισμού θα τα κάνουν ικανά να παρακολουθούν άφοβα όλη τη δουμή του φυσικού και πνευματικού κόσμου και γενικά άξιους κι αφέλιμους ανθρωπούς ανθρωπισμό, με πό-

λύπλευρη οφιμότητα, χαρούμενη ευτυχίσμαντα καύχημα των γονών τους και της κοινωνίας. Ανθρώπους που θα κινούνται άνετα μέσα στα πλαίσια των αξιώσεων της σύγχρονης εποχής του αυτοματισμού και της μηχανής.

Βιβλία που θα περιέχουν όλη την ουσία των γεγονότων και των φαινομένων, αλ' την Αρχαία ως τη σημερινή εποχή και που θα περιγράφουν την πάλη και τους αγώνες του ανθρώπου για την κατάκτηση του υλικού και πνευματικού κόσμου, τις θυσίες και τα ολοκαυτώματα για την επιβίωση της φυλής μας ώσπου να γίνει αφέντης της μοίρας του, να γίνει πραγματικός άνθρωπος.

Τέλος βιβλία απλά που ν' αναφέρονται και στον κόσμο της τέχνης. Γιατί ο κόσμος της τέχνης δίνει την ευκαρπία και τη χαρά να βλέπουν σε άνθρωποι, να αισθάνονται τη ζωή καλύτερα, γιατί η Τέχνη συνδιάζει κάτι που αρνείται η ζωή!

Τη δραστηριότητα και το στοχασμό, και δε χωρίζει, αλλά σμίγει τους ανθρώπους που μαθαίνουν να την αγαπάνται.

Και τελειώνουντας:

Ο Περίφημος Μιχαήλ Αγγελός κάνοντας τον περίπατό του μια μέρα με ψύλλους του, έσκυψε και ζεχώρισε μια ακατέργαστη πέτρα, δίνοντάς εντολή να μεταφερθεί στο εργαστήριό του.

Περιέργοι κι εκέκληκτοι σε φύλοι των ρώτησαν:

- Τι θα την κάνεις αυτή την παλιόπετρα; Κι απάντησε:

- Μέσα σ' αυτήν την πέτρα, βρίσκεται κλεισμένος ένας άγγελος που πρέπει να τον εκπιμέρωσε.

Και πράγματι: Με τη σιάλη του σκάλισε την ακατέργαστη πέτρα και δημιούργησε θειό έργο. Το έργο του μεγαλοφρούς τεχνίτη.

Πραγματικό έργο, πραγματικό αγέλο.

Ακατέργαστες και ασχημάτιστες πέτρες είναι τα παιδιά μας. Πρέπει να δολέλευσμε για ν' απελευθερώσουμε τους αγγέλους.

Να τα κάνουμε αγγέλους να τα χαιρόμαστε οι γονείς, να τα χαιρετάει κι η κοινωνία.

Να κάνουμε τα παιδιά μας πολύ καλύτερα από μας.

«Ας γίνουμε καλύτεροι και τρήγορα όλα ότι γίνουν καλύτερα». Είπε ο Γάλιτς και που είναι και θεμελιώδικη ιδέα του Αριστοτέλη.

Να κάνουμε λοιπόν τα παιδιά μας ανθρώπους παράγοντες πολιτισμού και προόδου, ανώτερα, που ν' αποβλέπουν στο σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στην καθολική μόρφωση, στην ελευθερία όπως ακρεβώς την κυρότερη ο Μέγας Βασίλειος όταν έλεγε: «Ελεύθερος άνθρωπος, είναι εκείνος που υποτάσσει με τη δική του θέληση τις ανάγκες του απόμονου του, στις ανάγκες του αυτόλου».

Παιδαγόγοι κι Εκπαιδευτικοί όλες τις βιθυμίδες της Εκπαίδευσης, είναι τρανή εγγύηση για την επιτυχία των σκοπών της αγωγής και μόρωσης στη σύγχρονη κοινωνία τη γεμάτη ασημαντότητες και αρνητικές προβολές, και δίνουν πάντα τον τύπο και τη αφρογίδα τους στο αποτέλεσμα των αγορών της Παιδείας.

Ας του εμπιστεύουμαστε.



## ΕΠΟΧΕΣ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΑΝ

του Χρήστου Γκέτση  
Κτηνιάτρου.

Νοσταλγικοί Κρυστάλληδες της ζωής, τούτες τις μέρες αναπολούμε φωρες στιγμές και γραφικές συνήθειες των αλλοτινών καιρών του κτηνοτροφικού μας κόσμου.

Γέμιζαν τους δρόμους και ταυτά μας και χόρταιναν οι αισθήσεις μας με παραστάσεις αποχωρισμού και μετακίνησης απ' τα Χειμαδιά στις βουνίσιες περιοχές του Ζαγοριού και του Μετσόβου, της Βλσσιανής και του Γράμμου, των Συρράκου και των Τζουμέρκων.

Έρχονται στο νού μας λαζαριστές εκφράσεις του λάτρη της βουνίσιας ζωής και της οξυγονούχας ατμόσφαιράς της: Μπεζέρισα να περπατώ στου κάμπου τα λιοβόρια, θέλω τ' αψήλου να 'νεβώ...., και κρατούσε αυτή η μετακίνηση μέρες ολόκληρες, καθώς έκαιρναν τη Δημοσιά ανηφορίζοντας προς τον δρόμο των Γιαννίνων.

Αχολογούσαν τα κυπροκούδουνα, βέλαζαν τα γιδοπρόβατα και γέμιζαν την ατμόσφαιρα με μια γραφική συναυλία των πρωτόγονων μουσικών οργάνων που κρέμονταν στις τραχηλές του, ανάκτα με τις φωνές της ποικιλόρυθμες των ζώων, τα χουγιάσματα των μπιστικών και τα προστατευτικά γαυγίσματα των τσοπαγόσκυλων.

Δεν ήταν μόνο απλή μετατόπιση του ζωικού τους κεφαλαίου.

Ήταν αωστή μετοίκηση καθώς ακολουθούσαν τα ζωά τους φορτωμένα με το νοικοκυρίο τους. Για μας τους καμπίσιους νοιώθαμε πως άδειαζε ο τόπος γύρω μας, καθώς έφευγαν οικογενειακά.

Σήμερα οι Τσουμαναίοι, χτές οι Βαγγελαίοι, προχτές ακόμα οι Μυριούνιοι κι αντιπροχτές οι Πασχαίοι, οι Κατσαναίοι, οι Κουμπλαίοι, οι Καζουκαίοι, οι Μητροκωσταίοι και τόσες άλλες ξακουστές φάρες των κτηνοτρόφων μας.

Φεύγαν και μαζί τους έσερναν τη νοσταλγία και την πικρόχολη διαπίστωση πώσο εμάς ο πολιτισμός μας καθήλωνε και μας στέρούσε τη δυνατότητα αλλαγής, και την ψυχοσωματική μας υγεία.

Δεν πέρασαν πολλά χρόνια που όλα άλλαξαν.

Προχτές ακόμα παιδιάκια θυμώμαστε όλοι μας σαν όνειρο που χάθηκε σαν ολτασία που πέρασε την ομορφιά τούτης της μετακίνησης.

Ο πολιτισμός σαν οδοστρωτήρας ισοπέδωσε τις παραδοσιακές διαφορές και εξαφάνισε κάθε εμπόδιο και δυσχέρεια για την εύκολη διακίνηση.

Και τώρα βλέπεις τους κτηνοτρόφους μας - είναι ζήτημα αν τους βλέπεις να μετακομίζουν για το Ξεκαλοκαϊρίο φορτώνοντας τα ζωντανά τους και όλα τα σπιτικά τους σκεύη σε φορτηγά μισθωμένα αυτοκίνητα ακόμα και σε ιδιωτικά.

Πόση διαφορά αλήθευτα και τι άδειασμα ψυχής σημαίνει τούτη η μορφή μετακίνησης - κι είναι μονο αυτό; πούναι εκείνος αλόρο ενδυματολογικός πλούτος, και ο ιδιότυπος χαρακτήρας σε παράσταση και εμφάνιση σε φορεσιά και ξεκουραστική και ψυχαγωγική εξόπλιση των κτηνοτρόφων μας;

Σήμερα αυτοί οι ξωμάχοι της ζωής είναι στην εμφάνιση εκπολιτισμένοι αστοί και στις συνήθειες και στον τρόπο ζωής. Ο εκσυγχρονισμός όμως και αυτή η εξουμούσωση στη νοοτροπία ζωής έχει και τις καλές της πλευρές γιατί εκσυγχρονίζεται και βελτιώνεται όλη η διαδικασία παραγωγής και απόδοσης, αξιοποίησης και εκμετάλευσης του κτηνοτροφικού δυναμικού της χώρας. Απλά και λιγότισα.

Δεν κουράζονται τα ζώα μας, δεν κουράζονται οι ίδιοι οι κτηνοτρόφοι μας, δεν ξοδεύουν χρόνο πολίτισμο που μπορούν να τον διαθέσουν για την βελτίωση των συνθηκών και των όρων διαβιώσεως τους, όλη την κερδοσμένη αεροπορία και κόπο αντοχή τους, θα την προσφέρουν στους άλλους, τους συμπληρωματικούς τομείς δραστηριότητάς τους, καθώς πολλοί απ' αυτούς είναι και εμπορεύμενοι και διεκπεραιωτές στην κατανάλωση των προϊόντων της παραγωγής τους.

Γιατί δεν είναι εύκολο νάχεις και «το σκύλο χορτάτο και την πίττα αυστή» όπως θάλεγε σάλλες στιγμές ο Λαός μας. Κι εκεί που πιένεις το ωφέλιμο, χάνεις το όμορφο, κι εκεί που θυσιάζεις τη λεπτομέρεια, το ιδιότυπο, κερδίζεις το σύνολο.

Φυσικά η πιο αδικημένη και τραγικά χτυπημένη τούτη την ώρα, είναι η Ελληνική μας παράδοση και μάλιστα τούτη την κορυφαία ώρα που γιορτάζουμε και που τονίζεται μ' όλους τους τρόπους, κι απ' όλους του τόπους, απ' όλους του φορείς η σημασία της και το χρέος μας να την τιμήσουμε, να τη συντηρήσουμε και να τη σεβαστούμε.



## Ο ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Του Β. ΦΙΛΙΑ  
(Καθηγητή Κοινωνιολογίας)

Απομαγνητοφωνημένη ομιλία του από εκδήλωση του Λαϊκού Πανεπιστημίου του Δήμου Πρέβεζας την 19 - 4 - 1986.

Όπως βεβαιών θα πρέπει να είναι γνωστό σε δλούς σας μία κοινωνία δεν διαμορφώνεται τυχαία, αλλά είναι προϊόν μετεξελίξεως μίας σειράς παραγόντων οι οποίοι καθορίζουν την μορφολογία της. Έτσι λοιπόν η σημερινή Ελληνική κοινωνία πρόκειψε από μία σειρά βασικών επιλογών που έγιναν σε κρίσιμες εποχές τόσο σημαντικές όσο είναι και αυτή η Ελληνική επανάσταση. Δεδομένου ότι η Ελληνική κοινωνία πέρασε μία σειρά από, μπορούμε να πούμε, μετατοπίσεις, οι οποίες μετατοπίσεις είχαν ένα χαρακτήρα ανακύκλωσης και συγκρήτησης της Ελληνικής κοινωνίας προς μία κατεύθυνση βασικά υπανάπτυξης.

Η Ελληνική κοινωνία, κυρίες και κύριοι, όπως διαμορφώθηκε ιδιαίτερα μετά από την μεγάλη Ελληνική επανάσταση, δεν επέτρεψε την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Και δεν επέτρεψε την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων διότι ακριβώς η τάξη εκείνη η οποία πρόκειψε σαν κυριαρχη τάξη μετά από την Ελληνική επανάσταση ήταν μία τάξη βασικά αντιπαραγωγική, μία τάξη μεταπραττική, μεσόλαβητική. Και όπως θα δούμε σε τελευταία ανάλυση ήταν μία τάξη η οποία αποτέλεσε απλώς μία μεταμφίεση ή μία μετεξέλιξη της παλιάς ολιγαρχίας η οποία και κάτω από τον Τουρκικό ζυγό ήλεγχε την Ελληνική κοινωνία. Η τάξη αυτή η οποία μας είναι γνωστή ως τάξη των κοτσαμπάσηδων.

Βεβαίως, κυρίες και κύριοι, έχουν γίνει σοβαρότατα λάθη στην ανάλυση των βασιών της Ελληνικής κοινωνίας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, καθώς και των δυνάμεων των κοινωνικών εκείνων που οδήγησαν στην Επανάσταση του 21. Λάθη σοβαρά τα οποία βαραίνουν και τις προσδετικές δυνάμεις. Διότι κατά ένα τρόπο μπορούμε να πούμε αρκετά αυθείρετο υποστηρίχθηκε η θέση ότι η Ελληνική επανάσταση ήταν μία αστική επανάσταση. Πράγμα που σημαίνει

βασικά ότι στην Ελληνική κοινωνία, την Τουρκοκρατούμενη Ελληνική κοινωνία, είχαν αναπτυχθεί αστικές δυνάμεις σε μία κλίμακα τέτοια ώστε να αναλέγουν την πηγαία, την πηγεμονία της οικονομίας και κατ' επέκτωση της κοινωνίας. Αυτό, δεν είναι αληθές.

Δεν είναι αληθές για πάρα πολλούς λόγους. Διότι πριν από όλις οι βασικές μορφές εμπορίας στην υπόδουλη Ελληνική κοινωνία και βασικά το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων, που αποτελούσε τον βασικό άξονο, μπορούμε να πούμε, της οικονομικής ζωής της χώρας, βρισκόταν στα χέρια αυτής της ολιγαρχίας της γαιοκτητικής, που την έφεραν όλοι με το όνομα κοτσαμπάσηδες. Οι κοτσαμπάσηδες δεν ήταν μόνο γαιοκτήμονες, αλλά ήλεγχαν και τις βασικές μορφές του χονδρεμπορίου. Ήταν λοιπόν μία κατηγορία μεταπραττική, μεσόλαβητική, η οποία δεν είχε κανένα λόγο και κανένα κίνητρο, αν θέλετε, να αναπτύξει τις παραγωγικές δυνάμεις του τόπου.

Κυρίες και κύριοι, στον 19ο αιώνα και μάλιστα σε κοινωνίες σαν τις δικές μας το κύριο αίτημα ήταν πως θα γίνει το πέρασμα, ο μετασχηματισμός από μία κοινωνία βασικά αγροτική προς μία κοινωνία αστική. Το οποίον πρακτικά σημαίνει, πως θα αναπτυσσόταν ο λεγόμενος μεταποιητικός τομέας, δηλαδή βασικά η βιομηχανία. Αυτού του είδους η μεταπόδηση, αυτού του είδους η μετατόπιση δεν έγινε στην Ελληνική κοινωνία. Και όχι μόνο δεν έγινε, αλλά όλες οι προσπάθειες από οπουδήποτε κι αν ξεκινησαν για ένα τέτοιας μορφής μετασχηματισμό της Ελληνικής κοινωνίας μπλοκαρέστηκαν συστηματικά και εσκευεμένα από την παλιά άρχουσα τάξη, από την γαιοκτητική ολιγαρχία. Όσο κι αν φαίνεται τραγικό η αλήθεια είναι ότι από την Ελληνική επανάσταση ο μέγιας ηττημένος δεν ήταν ο Τούρκοι, αλλά ήταν ο ίδιος ο Ελληνικός λαός. Διότι όλα τα αιτήματα τα οποία εκφράστηκαν στο πεδίο των λαϊκών μαζών, μια σειρά από αιτήματα για μία δικαιότερη, μπορούμε να πούμε, κοινωνία, μία δικαιούτερη οργάνωση της κοινωνικής ζωής, όλα αυτά τα αιτήματα δεν ικανοποιήθηκαν. Σε τέτοιο βαθμό δεν ικανοποιήθηκαν, ώστε μπορούμε να πούμε ότι η θέση του μέσου αγρότη μετά από την απελευθέρωση ήταν χαρότερη από εκείνη που ήταν στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Και πολὺ σωστά ο γνωστότατος Έλληνας ιστορικός ο οποίος έχει διαπρέψει στην Αμερική ο Σταυριανός λέει, ότι πρώτα από όλα δεν υπήρχε η δεκάτη στην Τουρκοκρατία, υπήρχαν όλες ήμεστες μορφές φορολογίας βαρύτατης μεν, αλλά δεν υπήρχε αυτό το στοιχείο μίας απρόκλυπτης απομίζησης υπεραξίας από τις αγροτικές μάζες.

Τα όποια αστικά στοιχεία προυπήρχαν και έδρασαν ως ένα βαθμό δικαιούων στην επανάσταση και τα οποία στοιχεία τα περισσότερα ήταν ενταγμένα στην Φιλική Εταιρεία, τα όποια λοιπόν αυτά στοιχεία στην δύνη των μεγάλων συμφερόντων κυριολεκτικά εξαφανίστηκαν. Δεν είναι καθόλου τυχείο ότι δήλη το 1822 δεν εμφανίζεται πλέον ο φοινικάς, που ήταν όπως έφερε τα σύμβολο της Φιλικής Εταιρείας, αλλά ταυτόχρονα όμως ήταν καθόριστο αστικό σύμβολο. Οι όποιες αστικές δυνάμεις υπήρχαν μέσα στην Ελληνική κοινωνία χάνον-

ται μέσα στην δύνη των μεγάλων ολυμπροχικών συμφερόντων, τα οποία δυστυχώς για την πορεία της ελανάστασης ελέγχουν και τον πολιτικό τομέα αντικαρατιθέμενα στην γνήσια λαϊκή ηγεσία, που ήταν η στρατιωτική επαναστατική ηγεσία, η οποία εξέφραζε και τους πόνους και τις αγωνίες του λαού. Η οποία δύναται είτε έχει το παιχνίδι, είτε διαρθρώθηκε σε μια τέτοια κλίμακα, ώστε πλέον δεν μπορούσε να κατευθύνει την μοίρα και την πορεία της ελανάστασης. Έτσι όταν το 1826 ο Καραϊσκάκης μιλάει για την ένωση των αρμάτων και ο Καραϊσκάκης από ότι ήμαστα σήμερα ήταν κοντοχωριανός σας από καταγγή τουλάχιστον, όταν μιλάει λοιπόν για ένωση των αρμάτων και με τον τρόπο αυτό θέλει να επισημάνει ότι πρέπει αυτό το οποίον εκφραζόταν από την στρατιωτική ηγεσία, δηλαδή οι επιδιώξεις των λαϊκών στρωμάτων να καλυφθούν από την στρατιωτική ηγεσία, είναι πλέον αργά. Η εν πάσι περιπτώσει αυτήν είναι αργά κατά πάσα τιμωνότητα ο Καραϊσκάκης δολοφονείται και δεν σκοτώνεται όπως και επανάληψη έχει υποστηριχθεί.

Εκείνο το οποίο έχει σημασία, είναι το εξής.

Οτι ήδη μέσα σε αυτήν όλη την πορεία της Ελληνικής ελανάστασης γίνεται μία δέσμευση, μία υποθήκευση του μέλλοντος. Μία υποθήκευση του μέλλοντος με ένα τρόπο τέτοιο ώστε οι όποιες δυνατότητες υπάρχουν για να εμφανισθούν επιχειρηματικά στοιχεία αστικής προέλευσης τα οποία θα δημιουργούσαν την ανάπτυξη του τόπου προς την κατεύθυνση μιάς εκβιομηχανίσης, τα ίδια λοιπόν αυτά στοιχεία χάνουν κάθε δυνατότητα. Η παλιά οικονομική ολιγαρχία όχι μόνο οικονομικά δεν εμφανίζεται αδυνατισμένη στα χρόνια της επανάστασης, αλλά αντίθετα βρίσκεται εξαιρετικά οικονομικά ενισχυμένη και μάλιστα από το γεγονός ότι είχε την διαχείριση των μεγάλων δανείων του εξωτερικού, πρόγμα που επέτρεψε επίσης μία διεύρυνση του πλουτισμού της, ενώ ταυτόχρονα της δόθηκε η δυνατότητα μεγάλο τμήμα των εθνικών γαιών, δηλαδή των Τουρκικών γαιών στην ουσία να τις σφετερισθεί.

Η μόνη προσπάθεια η οποία έγινε για να έχουμε μία αστική μεταξέλιξη σ' αυτή τη χώρα και μην λησμονάτε ότι μιλάμε για τον 19ο αιώνα και η αστική μετεξέλιξη ήταν μία μετεξέλιξη επαναστατικής τάξης, έγινε από τον Καποδιστριανό σας να το αναφέρω αυτό, ο Καποδιστριας εξέφραζε στην ουσία το πνεύμα το αστικό, το επαναστατικό της εποχής εκείνης. Η Σοβιετική έρευνα είχε αποκαλύψει ότι ο Καποδιστριας ήταν συνδεδεμένος με τους Ρώσους Δεκεμβριώδος και στο στρατό, στις ένοπλες δυνάμεις. Ο Καποδιστριας λοιπόν πολύ σωστά θεωρήσε ότι έπρεπε η χώρα εκτός από το βασικό να δημιουργήσει ένα κράτος σύγχρονο, με σύγχρονη γραφειοκρατία, σύγχρονο στρατό, σύγχρονη μορφή διοίκησης, ο Καποδιστριας αυτός ο τόσο αν θέλετε διαφημισμένος ηγέτης, από τους μεγαλύτερους που γνώρισε ποτέ η χώρα, πολύ σωστά είπε ότι η ανάπτυξη της χώρας προϋποθέτει την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτή-

των. Και γιαυτό βλέπετε ότι με μία σειρά μέτρων, εισήγαγε μια σειρά μέτρων, τα οποία θα επέτρεπαν την ανάπτυξη της Ελληνικής βιομηχανικής ή βιοτεχνικής παραγωγής. Τα μέτρα αυτά όχι μόνο μετά την δολοφονία του, η οποία δολοφονία είχε καθαρά κίνητρα αν θέλετε ταξικού χαρακτήρα, όχι μόνο δεν διατηρήθηκαν τα κίνητρα αυτά, αλλά και διασύρθηκαν και κατά κάποιο τρόπο κατασκοφαντήθηκαν. Εν πάσι περιπτώσει το γεγονός είναι ότι μέχρι το 1856 δεν υπήρχε κανένα από τα μέτρα εκείνα τα οποία είχε λάβει, είχε δεσμοθετήσει ο Καποδιστριας για να επιτρέψει την ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας.

Με τον τρόπο αυτό, κυρίες και κύριοι, εδραίωθηκε η περίφημη θεωρία περί «ψωροκωστισμού». Η Ελλάς ως χώρα σημαδεμένη από την μοίρα, που φτωχή χώρα, ήταν ανίκανη να αναπτυχθεί. Το επιχείρημα του ψωροκωστισμού δεν ήταν τόσο αθώο όσο εμφανίζεται από πολλούς.

Είναι ένα επιχείρημα ιδεολογικής τάξης. Ήθελε το επιχείρημα αυτό να κυρεί τις μεγάλες μάζες, ότι η μοίρα του αυτή, η μοίρα της υπανάπτυξης, η μοίρα αν θέλετε της καθυστέρησης από κάθε άποψη, τόσο της πολιτικής, όσο και της πολιτιστικής, μαζί με οικονομική, ότι ήταν δεδομένη από τα πράγματα. Ήθελε λοιπόν ένας τρόπος καθησυχασμού και εφησυχασμού των μαζών, ώστε να μην υπάρχουν λαϊκές αντιδράσεις. Και από το άλλο μέρος υπήρχε μια μετάθεση όλων των ελπίδων του λαού προς αυτό που θα λέγαμε αγώνες για την εθνική ολοκλήρωση, την απελευθέρωση των άλλων περιοχών των σκλαβωμένων και γενικότερα τον περίφημο Μεγαλοιδεστισμό. Και ο Μεγαλοιδεστισμός με τον τρόπο που λειτουργούσε ήταν ένα ιδεολόγημα, ένα επιχείρημα ιδεολογικής τάξης.

Το αποτέλεσμα είναι ότι η χώρα αντί να αναπτυχθεί παρέμεινε υπανάπτυκτη, σε τέτοια κλίμακα υπανάπτυκτη ώστε η κλίμακα της ανάπτυξης της Ελληνικής δραστηριότητα σε ιστιοφόρα, ξαφνικά μετά από το 1835 εμφανίζεται μία κάμψη, από το 1840 δεν γίνονται σχεδόν καθόλου, για μια δεκαπεντετετα τουλάχιστον, δεν γίνονται καθόλου επενδύσεις στην αποκίνητη ναυτύλια. Δηλαδή και αυτός ο τομέας, ο επενδυτικός χαρακτήρας των επενδοτικών δραστηριοτήτων σ' αυτόν τον τομέα κάμφηκε. Ενώ ταυτόχρονα δέλτο το χονδρεπλόριο παρέμεινε στην αστικά μεταμφιεσμένη παλιά γαιοκτήτική ολιγαρχία. Εκείνοι δηλαδή οι οποίοι κρατούσαν στα χέρια τους το εξηρτορικευόμενο τμήμα του αγροτικού προϊόντος που ήταν ο βασικός πνεύμονας, ο βασικός άσονας μπροστών με να πούμε της οικονομικής ζωής της χώρας, παρέμεινε αυτά τα χέρια. Τα οποία σε ένα ποσοστό αυντριατικό είχαν την διακίνηση αυτού του προϊόντος και βεβαίως με βάση αυτή αναπτύσσονταν και πραγματοποιούνταν τεράστιες περιουσίες, τις οποίες δύναται να πουθενάσεται στην Ελληνική κοινωνία ένας παθολογικός καταναλωτικός ακριβώς πιστών των ανώτερων αστικών κατηγοριών. Ένας καταναλωτισμός ο οποίος, και μην σας κάνει καθόλου εντύπωση, προκαλεί εντύπωση στους περιηγητές τους ζένους, οι οποίοι προερχόταν από χώρες αναπτυγμένες, ο πλούτος και η χλιδή αυτών των μεγάλων οικογενειών, των οποίων

οι ρίζες όποις σας είπα ξεκινούσαν από την Τουρκοκρατία, η εκιδνική μπορούμε να πούμε κατανάλωση, ο επιδεικτικός τρόπος ζωής. Ήδη από τότε. Άλλα βεβαίως οι κατηγορίες αυτές δεν έκιναν επενδύσεις.

Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, η αστική τάξη γενικότερα στην Ελλάδα παραμένει μία τάξη υπανάπτυκτη. Όπου οι όποιες νέες κατηγορίες αναπτύσσονται είναι μικροαστικής μορφής. Ποιές είναι αυτές; Είναι βεβαίως υπάλληλοι, είναι μικροεπαγγελματίες όλων των κατηγοριών, είναι αναμφισβήτητα αν θέλετε μικρομεταράτες επίσης όλων των κατηγοριών. Όλες αυτές οι κατηγορίες αναπτύσσονται σε μία σχέση απόλυτης εξάρτησης από αυτό το κυριαρχούμενη παραγωγικό, παρασιτικό, μεσολαμβαντικό στρώμα. Σε εξάρτηση από αυτό το στρώμα και βασικά με τις ίδιες προδιαγραφές και αντιλήψεις αυτού του κυριαρχουσού στρώματος. Το οποίον άλλωστε είναι και ο φορέας της κυριαρχησης ιδεολογίας. Με τον τρόπο αυτό αναπτύσσεται ο τύπος εκείνος του ανθρώπου, ο θλιβερός, ο μικρονοικός τύπος του ανθρώπου, χωρίς επιδιώξεις, χωρίς μία δυναμική. Και μισός και βρισκόμαστε στην Πρέβεζα, είναι ο τύπος που περιέγραψε ο Καριωτάκης. Δίνοντας με τον τρόπο αυτό τη σχέση, προσέξτε γι' αυτό είναι μεγάλο ποίημα αυτό του Καριωτάκη, δίνοντας τη σχέση της μικρής πόλης, με τον όλο τον περίγυρο, αλλά και της μικρής πόλης σε σχέση με ένα κάποιο κέντρο όπως ήταν η Αθήνα και ούτω καθεξής. Επισημαίνει ο Καριωτάκης σ' αυτό το ποίημα του αν το θυμάσθε καλά, ότι σε έναν τόπο όπως ήταν η Πρέβεζα εκείνη την εποχή κυριολεκτικά δεν υπήρχε ζωή. Και είναι πολύ ενδιαφέρον να σας επισημάνω ότι ανάλογες παρατηρήσεις, χωρίς όρους βέβαια ποιητικούς αλλά επιστημονικούς, έχει κάνει ο Αντόνιο Γκάλτος, ο μεγάλος Ιταλός θεωρητικός και πολιός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ιταλίας, ο οποίος πέθανε στις φυλακές του Μουσολίνη, αλλά εδώ μας ενδιαφέρει περισσότερο ως θεωρητικός, ο οποίος λοιπόν μιλώντας για ανάλογες πόλεις στη Νότιο Ιταλία και στη Σικελία, όπου είχαν τα ίδια περίπου χαρακτηριστικά με αυτά που αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα, αποκαλεί πόλεις αυτού του τύπου «οι φοβερές αυτές πόλεις της σιωπής και του πνευματικού θανάτου». Βλέπετε την συγγένεια με τον Καριωτάκη; Διότι ακριβώς βλέπετε λειτουργούσες ο εξής μηχανισμός. Οι μικρότερες πόλεις δεν ήταν παρά παζάρια, τοπικές μικροαγορές, με μία περιορισμένη ενδοχώρα, όπου μικροεπαγγελματίες και μικρόποροι εξέφραζαν τις δραστηριότητες τις οικονομικές, ενώ από το άλλο μέρος μία χούφτα υπάλληλοι εντελώς υποταγμένοι στο σύστημα έπαιζαν τον ρόλο αν θέλετε μίας δήθεν ηγεσίας τοπικής. Αυτός όλος ο κόσμος βέβαιως δεν είχε καμιά ανάταση και όποιος διεκρίνετο είτε οικονομικά, είτε πνευματικά, βέβαιος είχε την τάση συγκατάλεψης των μικρών αυτών τόπων και καταφυγής στο οικονομικές, οι τάσεις ιδροκεφαλιού παρατηρήθηκαν αργότερα στην Αθήνα, οι τάσεις αυτές αρχίζουν να διαφαίνονται. Η Αθήνα δηλαδή κυριολεκτικά αρχίζει να απορροφά όλη την ημάδα του έθνους προς ένα κάποιο συγκεντρωτικό κέντρο όπου βέβαιως υπήρχαν ορισμένες δυνατότητες ζωής και έκφρασης και

των πνευματικών ανθρώπων, όλλα και των όποιων είχαν μία δυνατότητα μπορούμε να πούμε μίας άλλης οικονομικής δραστηριότητας. Μία απογίλωσις κυριολεκτική ολόκληρης της Ελλάδας για λογαριασμό του κέντρου, του ιδροκεφαλου κέντρου, το οποίον κυριολεκτικά αφαιρούμε κάθε ημάδα από την οποιαδήποτε περιφέρεια.

Από απονη πολιτιστική η εξέλιξη αυτή η οικονομική βέβαιως επισημανθήκε από το γεγονός ότι στην Ελλάδα παρατηρείται στη φάση αυτή μία αποκοπή από τις ρίζες της πολιτιστικής παράδοσης του λαού μας. Στη φάση αυτή δημιουργείται ακριβώς το στοιχείο της περιφρόνησης της λαϊκής κουλτούρας του λαϊκού πολιτισμού και η τάση αποστασιοποίησης από τις ρίζες. Για να μην σας μπερδεύω τα πράγματα, με ποιό τρόπο παρατηρήθηκε αυτή η τάση αποστασιοποίησης;

Πρώτα - πρώτα στο πεδίο της γλώσσας. Ο οιοδήποτε ήθελε να σταθεί γηλότερα από το λαό έπρεπε να μιλάει μία γλώσσα ακαταλαβούσικη, μία γλώσσα φτιαχτή, στην ουσία εργαστηριακή, όπως ήταν η καθαρεύουσα, σε τρόπο ώστε να δείχνει ότι βρίσκεται με τον τρόπο αυτό μακριά από αυτό το λαό, ανέξαρτη τα εάν βέβαιως ήταν παιδί χωρικών ή παιδί ανθρώπων του λαού και η επόμενη η πρώτη μορφωμένη γενεά. Και επίσης, η στροφή η οποία γίνεται προς την αρχαιολατρεία. Και αυτή είναι συνάρτηση της ίδιας εκπαιδεύσης. Σεχνέται όλη η παράδοση η ιστορική, η πολιτιστική του λαού και ξαφνικά αναδυόμεται το παρελθόν, το απώτατο παρελθόν του έθνους, οι αρχαίοι ημών πρόγονοι, οι οποίοι και αυτοί τοποθετούνται σαν το ιδανικό και το ίνδαλμα.

Όλες αυτές οι αποστασιοποίησεις, κυρίς και κύριοι βέβαιως είναι ιδεολογικά όπλα τα οποία μεταθέτουν την συνείδηση του λαού από τα θέματα προβλήματά του. Και ένας μηχανισμός μέσω του οποίου οι όποιες μορφωμένες κατηγορίες, είτε επρόκειτο για δασκάλους, είτε επρόκειτο για άρεις, είτε επρόκειτο για οποιαδήποτε κατηγορία αν θέλετε, ανθρώπων μορφωμένων η ανθρώπων των πόλεων, να μην υπάρχει δυνατότητα γενέφρωσης ανάμεσα σαυτές της κατηγορίες με την μεγάλη μάζα του λαού.

Και επίσης μέσα σαυτό το πλαίσιο αναπτύσσονται όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά, τα κλασικά μικροαστικά, τα αρνητικά βέβαιως χαρακτηριστικά, όπως είναι παραδειγματος χάριν ο μικροαστικός καθησυχεπισμός. Ο έντονος καθησυχεπισμός. Αν θέλετε αυτό που λένε οι Γάλλοι «ο απόλυτος πεφασμός του... και του αστυνομικού». Η απόλυτη υποταγή, ο φετιχισμός της εξουσίας. Γιατί; Διότι αυτές οι μικροαστικές κατηγορίες οι οποίες δημιουργούνται μην ξεχάνετε ότι ήταν κατηγορίες απόλυτα εξαρτημένες, άμεσα η έμεσα, από τον κρατικό μηχανισμό. Και από τότε δημιουργείται όλλωστε αυτή η φοβερή παράδοση του κρεμάσματος από τον κρατικό προϋπολογισμό. Η μήπως υπάρχει κάποιος που δεν την έχει ακούσει αυτή την έκφραση; Να κρεμαστούν από τον κρατικό προϋπολογισμό και τα όλα θα έρθουν μόνα τους. Σας ερωτώ, τι σημαίνει κρέμασμα στον κρατικό προϋπολογισμό; Γιατί οι α-

θροποι οδηγούνται σε αυτή τη λίση, στο κρέμασμα από τον κρατικό προύπολογομό; Διότι δεν υπάρχει ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων.

Και δεν υπήρξε ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων διότι δεν αναπτύχθηκαν παραγωγικές αστικές κατηγορίες την εποχή εκείνη που η δύναμη προόδου αν θέλετε και προόδου οικονομικής ήταν ακριβώς μία δυναμική αστική τάξη. Έτσι η χώρα παραμένει υπανάπτυκτη και έτσι δημιουργείται και η πελοθήση διότι η χώρα αυτή είναι φτωχή.

Η τώρα φτωχή βεβαίως εξ αντικειμένου, αλλά γιατί ήταν φτωχή; Διότι ακριβώς δεν έγινε αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατότήτων, πριν από όλα των προτών υλών που είχε αυτή η χώρα. Δεύτερον, δεν αναπτύχθηκαν επενδυτικές δραστηριότητες με βάση αυτές τις πρώτες ύλες που διέθετε η χώρα. Άλλα για να ανακαλύψουν οι πρώτες ύλες, που ανακαλύφθηκαν πολύ αργότερα μιά σειρά από ύλες σημαντικότερες, χρειάζεται ο φορέας εκείνος ο κοινωνικός, η κοινωνική δύναμη που ενδιαφέρεται για επενδύσεις παραγωγικές. Αυτός ο φορέας δεν υπήρχε. Οι μεγάλοι αστικές κατηγορίες στην Ελλάδα ήταν κατηγορίες μεταπλατών, μεσολαβητών. Δεν ήταν κατηγορίες επενδυτών. Έτσι λοιπόν παρέμεινε αυτή όλη η αντίληψη ότι η χώρα είναι φτωχή, ο ψωροκωστισμός όπως σας είπα προηγούμενα, ο οποίος μάλιστα φτάνει σαντό το τερατώδες σημείο ώστε ένα Κορδάτος, ο οποίος Κορδάτος υποτίθεται ότι εν πλασι περιπτώσει εξέφραζε και εξέφραζε ο άνθρωπος από πολλές απόψεις μιά νέα και διαφορετική αντίληψη, στην ανάλυση που κάνει του Ελληνικού καπιταλισμού κάνει το τερατώδες λάθος να πει ότι η Ελλάς δεν μπορεί να αναπτυχθεί βιομηχανικά, προσέξτε, διότι στηρείται πρώτων υλών. Το επιχείρημα είναι και στα δύο σκέλη λαθεμένο. Και είναι και στα δύο σκέλη λαθεμένο, κυρίες και κύριοι, διότι: Πρώτον η Ελλάς δεν στηρείται πρώτων υλών και δεν εστερείτο κατέ πρώτων υλών, απλώς δεν υπήρχαν οι κοινωνικές εκείνες δυνάμεις για να αξιοποιήσουν τις πρώτες ύλες, οι οποίες πρώτες ύλες είχαν ανακαλύψει επιφανειακά απλά και μόνο επωλούντο ανεπέξεργαστες στο εξωτερικό, και δεύτερον για να αναπτυχθεί μία χώρα καταλοτική δεν είναι απαραίτητος όρος η ύπαρξη πρώτων υλών, απόδειξη η ανάπτυξη της Ελβετίας, απόδειξη η ανάπτυξη της Ιαπωνίας.

Έδω βλέπετε ότι υπήρχε ένα τεράστιο κύκλωμα αντιλήψεων, όπου τελικά η λαϊκή αντίληψη καθοδηγείτο πρας την κατεύθυνση ότι τα όποια προβλήματα αντιμετώπιζαν τα οικονομικά δεν μπορούσαν να λυθούν παρά με την αλεξιθερωση των ακόμα κατεχόμενων από τους Τούρκους περιοχών και από μία αν θέλετε γενικότερα επεκτατική πολιτική. Η οποία εκφράστηκε ιδιαίτερα στην περίοδο του Βενιζέλου. Η Ελλάδα των πέντε θαλασσών. Πέρα από το εθνικό κίνητρο και το εθνικοακαλευθερωτικό κίνητρο, από πίσω υπήρχε και ο οικονομικό πίδιον. Είναι αυτό που ο Γιάννης ο Στεφανόπουλος κάποτε το αποκάλεσε «λοιπόν εξωτερικός προσανατολισμός της Ελληνικής πολιτικής». Ο τι λοιπόν εξωτερικός προσανατολισμός, ανάπτυξη της οικονομικής, η επίλυση

των προβλημάτων μετάθεση σε κάποια ελπίδα, σε ένα μέλλον που συνδέοταν με κατάκτηση γηών και ούτω καθεξής, ήταν ένας βασικός προσανατολισμός. Προσανατολισμός βεβαιώς του οποίου τα αποτελέσματα ήταν τερατώδη. Τερατώδη γιατί; Διότι η Ελλάδα αναγκάστηκε να στηρίξει την οικονομία της σε δύο ορισμένη περίοδο ήταν η σταφίδα. Όπως χαρακτηριστικά λένε σπουδεινοί Αγγλοί μελετητές, η ευημερία της Ελληνικής οικονομίας, μιλάμε βεβαιώς πα την Παλαιά Ελλάδα από τον Δουμοκό και κάτω, πριν από τους πολέμους του 12-13, η ευημερία λοιπόν της Ελληνικής οικονομίας εξαρτάται, ειρωνικότατα το έγραφαν οι Αγγλοί την εποχή εκείνη, από το έαν η Αγγλίδα νοικοκυρά βάλλει πρετή σταφίδα ή όχι στοκέικ. Γιαυτό ακρεβώς βλέπετε και μιλάμε για σταφιδική κρίση και προβλήματα, επίσης και κοινωνικά κι α η πρώτη φάσης σοδιαλιστικών σκιρτημάτων εμφανίζονται στους εργάτες της σταφίδας στην Πελοπόννησο.

Βεβαίως κάτω από αυτούς του όρους δεν θα μπορούσε κανείς να αναμένει, μιά οποιαδήποτε ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομία ή μιά οποιαδήποτε άνδρωση μιάς αστικής τάξης επενδυτικής - παραγωγικής. Αρκεί και μόνο να σας πως ότι προς το τέλος του αιώνα οι μεγάλοι οικονομολόγοι της εποχής, Βερναδάκης, Σκαλτσούνης, ή όπως αλλιώς τους έλεγαν, σοφαρότατοι άνθρωποι, γράφαντε στο περιοδικό «ΑΙΩΝ» κάτι παραπόσεις για την Ελληνική οικονομία, του εξής τύπου:

«Παρ ημίν η παραγωγή συντελείται εισέπι διά της απλής τέχνης, του χαρόνακτος», με το χεράκι. «Ως και εν τη λοιπῇ Μέσῃ Ανατολῇ», δηλαδή καιματική διαφορά αν θέλετε από την Αίγυπτο κ.λ.π., κ.λ.π. Οχι για να μην υπερηφανεύομετε και πολύ γιατί ακούμε πάρα πολλά και ξαφνικά ξεχνάμε όλα αυτά τα θέματα. Και σε άλλο σημείο άλλος οικονομολόγος: «Το κόστος της ζωῆς εν Αθήναις εναι υψηλότερον ή εν Παρισίοις και Λονδίνω ή εις οιανδήποτε άλλην πόλιν της Ευρώπης». Δεν σας φαίνεται παράξενο; Γιατί ήταν τόσο ακριβή η ζωή;

Διότι ακλούστατα αυτές οι παρασιτικές μεγαλοειδηματικές κατηγορίες, μαζεμένες στην Αθήνα βεβαίως, προσέφεραν οποιαδήποτε τιμή για οικοδηπότε προϊόν προερχόμενο εκ του εξωτερικού. Μάλιστα σε κάποια από αυτές τις σειρές των παλαιών θεατρικών, είδατε με τα φουστάνια που θέλανε να φέρουν από το Παρίσι κ.λ.π., ολόκληρο θεατρικό που μοντάρεται πάνω σαντό.

Αυτή ήταν η κατάσταση λοιπόν της Ελληνικής οικονομίας. Κατέσταση η οποία βεβαίως εμφανίζεται και στην συμπεριφορά της κατηγορίας εκείνης των ανθρώπων που απέμειναν γνωστοί ως «χρυσοκάνθαροι» στον Ελληνικό λαό. Ποιούς αποκάλεσε «χρυσοκάνθαρος» ο Ελληνικός λαός; Αποκάλεσε όλους αυτούς που εμείς τους έβαρουμε ως «Μεγάλους Ευεργέτες». Τους Μεγάλους Ευεργέτες ο λαός τους είπε χρυσοκάνθαρος. Ο Συγγρός, ο Ζάππας κ.λ.π. ήταν κεφαλαιούχος του εξωτερικού, οι οποίοι σε μιά ορισμένη στιγμή πήθαν στην

Ελλάδα σε έναν τόπο ο οποίος ήταν παρθένος από άποψη αξιοποίησης των παραγωγικών του ικανοτήτων και θα ήταν μία πολὺ ωραία κάθοδος αν θέλετε εάν οι άνθρωποι αυτοί βεβαίως αξιοποιούσαν αυτό τον παρθένο χώρο για να κάνουν επενδύσεις, να αναπτύξουν την οικονομία. Κάτω από τους οποιους δήποτε εκμεταλλευτικούς όρους, Όχι μόνον δεν έκαναν αυτό, αλλά όπως ξέρετε η κατηγορία αυτή ήταν η υπέρυθρη για την δημιουργία του προβλήματος, του μεγάλου προβλήματος της Θεσσαλίας. Ήρθαν δηλαδή και αγόρασαν κτήματα, όπου δημιουργήσαν καθεστώς κελίγενον, στην Τουρκία απογορευόταν...

συνέχιζεται



## ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Συνέχεια απ' το προηγούμενο και τέλος Οδισσέα Μπέσιον  
σ. δάσκαλος

Πληρεξούσιοι του χωριού Νάστρι Χωρίου Ναστρί κενένας  
Καρβοσαρά: Νάστρη Σταμάτης Μήτρο Βασιλή Κώστας Μήτρο Παλιάτζος Χριστός  
Καρκαμπούνης, Σπυρ. Γ. Καραμούτσος

Πληρεξούσιοι Τζουμέρκων

Γεώργιο Κλακλόρας

Αναγνώστης Ντούβας

Οι Πληρεξούσιοι Κάμπου

Χρ. Λάμπης, Χρ. Κολιός, Κωνστ. Πανοβέλης, Γούλα Πετανίτης, Κώστα Κορέλης,  
Γεώργη Κίτζος Ζώη Γιαννάκης, Αναγνώστη Αλαφόρδης Τάσο Παναβέλης Σπύρο τά-  
λαρος Γιάννη Παύλος, Αναγνώστη Αρχιμανδρίτης, Μιχαήλ Λάμπρος κίτσα Ντοκο-  
ρος Γιαννάκη Γιώργης Θανάσης δήμος.

Χρήστος Γιάκος, Χρήστος Γόγωλος

Οι Επίτροποι των Ιερών Μονών και Ηγούμενοι:

Ηγούμενος Μονής Προφ. Ηλιού: Πανάρετος

Ηγούμενος της Μονής Βλαχέρνης Αγαθάγγελος

Ηγούμενος της Μονής Ροΐδιας: Θεοδωσίος

Ηγούμενος της Μονής Καστρίου: Λεόντιος

Ηγούμενος της Μονής Πελαγίας Καλιστράτος

Ηγούμενος της Μονής Αβάσσου: Κυπριανός

Επίτροποι της Ι. Μονής Κωρονησίας: Χρήστο Ντούλης, Επίτροπος

Επίτροπος της Ι. Μονής Προδρόμου: Νάστρη Σταμάτης

Επίτροποι της Ι. Μονής Βλαχέρενας: Γεώργιο Τζαγγαλάρης, Α. Ν. Ζούβας

Επίτροποι της Ι. Μονής Καστρίου: χρήστο Παπαγεώργης, Γιάννη Κωλέτζης.

Επίτροποι της Ι. Μονής Προφ. Ηλιού Χρήστος Ταλαργίας, Αναγνώστη Κάθορος

Γεώργ. Π.Κ.Ταύλης.

Επίτροποι της Μονής Ροΐδιας Κώστα Κορέλης Γεώργη Κίτζος, Σπ. Γιαννακής.

Κατάστρωσις του καταστίχου της Αρχιερατικής Επιχωριγήσεως των τυμάτων

Λάμπαρης, Τζαμοχωρίων και Λακκοπούλας.

Τμήμα Λάμπαρης

Χωρίον Μύτικας γρ. 2643

Χωρίον Μιχαλίτη γρ. 224

Χωρίον Φλάμπουρα γρ. 170

Χωρίον Κανάλι γρ. 400

Χωρίον Μάζη γρ. 120

Χωρίον Μαρτανιούς γρ. 120

Χωρίον Λιμπόχιον γρ. και Λιθάρι γρ. 120

Χωρίον Λούρας γρ. 664

Χωρίον Παλιορόφορος γρ. 760

Χωρίον Καμαρίνα γρ. 160

Χωρίον Σέσσοβον γρ. 240

χωρίον Καστροσυκιά γρ. 240

Τμήμα Λακκοπούλας

Γόρενα γρ. 200

Σερπζανά γρ. 80

Σκιαδά γρ. 320

Γκιόναλα γρ. 320

Ζηρμή γρ. 360

Γρ. 1280

Τμήμα Τζαμοχωρίων

Λιγιά γρ. 80

Σκέμπο γρ. 120

Λούτζα γρ. 240

Τόπολα γρ. 360

Στρεβίνα γρ. 321:30  
 Κομιζάδαις γρ. 807:30  
 Μουλιανά γρ. 706:20  
 Τσαγγαρόπουλον γρ. 189:30  
 Βαύλιστα γρ. 180:20  
 Παναγιό γρ. 189:30  
 Κεράσοβον γρ. 150:  
 Γκολιάδαις γρ. 231:  
 Αγ. Γεώργιος γρ. 198  
 Σφελένικον γρ. 120  
 Παντάνασσα γρ. 255  
 Γρ. 4.401  
**Τμήμα Κάμπου (Αρτος)**  
 Κωστακοί Γρ. 477:30  
 Αγ. Γεώργι. Κωστακιών γρ. 150  
 Σταρόκα γρ. 150  
 Στρογγυλή γρ. 140:10  
 Βίγλα γρ. 115:20  
 Πέτρα γρ. 220:20  
 Γενίτζαρι γρ. 1.270:20  
 Άλη - Μπέη γρ. 214:20  
 Κωρονησία γρ. 67:20  
 Χαλκιάδες γρ. 222:30  
 Γεωργασσοί γρ. 247:20  
 Κανασή γρ. 511:20  
 Μπέη 99:  
 - Μπλισκα γρ. 206:10  
 Γκιργιζάται γρ. 181:20  
 Ιμάρ Τζαούση γρ. 470:10  
 Μαρατιού γρ. 173:10  
 Ράχη γρ. 206:10  
 5.124:30

Υ.Γ. Επειδή όπισθεν κατά λάθος απεράσθησαν εις Ἅγιον Γεώργιον Κωστακιούς  
 Γρ. 150, διὰ τούτο αυτά επιφαρτίζονται εις το Μοναστήριον του Προφήτου Ηλίου.  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Καντζά: Τασούλα Ραύτης  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Λέλοβα: Αναγνώστη Σίνζος  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Μιλτιάδης I. Λογοθέτης  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Μήτρο Μπατζούλας  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Ποδογύρδας Χρήστος Παπαγιώργης  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Κρανιάς Αναγνώστης Κότζης  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Μπουλμέτη: Θωμά Ζάκος  
 Πληρεξόδιοι του χωριού Νικολίτζ: Μιλτιάδης Λογοθέτης

Συντηκλιά γρ. 168  
 Μέγα Δένδρον γρ. 128  
 Κουκούλιο γρ. 192  
 Φτίνα γρ. 200  
 Ζαροβίνα γρ. 160  
 Κορήτιανη γρ. 300  
 Νιαγκάταις γρ. 64  
 Μπουντάρι γρ. 200  
 Τζερκούβιανα γρ. 160  
 Κάτω Βλάντου γρ. 152  
 Κράβαρι γρ. 152  
 'Ανω Βλάντου γρ. 320  
 'Ανω Κοτζανόπουλο γρ. 200  
 Κάτω γρ. 120  
 Μουζάκα γρ. 200  
 Δούβιανα γρ. 320  
 Γρ. 3.904  
 Πληρεξόδιοι Κορήτιανης  
 Πληρεξόδιοι Νιαγκάταις  
 Πληρεξόδιοι Κράβαρι  
 Πληρεξόδιοι 'Ανω και  
 Κάτω Κοτζανόπουλου  
 Γιαννάκης Πεπόνης

Πληρεξόδιοι Λάμαρης  
 Μιχαλίτζου  
 Μαρτανιός  
 Λιμπόχοβον  
 Καμαρίνας  
 Σέσοβον  
 Καστροσυκιάς  
 Ρηνιάσσης  
 Τασούλα Κατζάνος  
 Σωτήρη Ντήνος

Πληρεξόδιοι Τζαμοχωρίων.  
 Λυγίας  
 Σκέμπου  
 Λούτζας  
 Τοπάλος  
 Συντεκλιάς  
 Μέγα Δένδρου  
 Κουκούβιανα  
 Μποντάρι  
 Κάτω Βλάντου  
 'Ανω Βλάντου  
 Δούβιανα  
 Τασούλα Κατζάνος

Κατάστρωσις του καταστίχου της διανομής της Αρχιερατικής Επιχορηγήσεως  
 εντός της πόλεως Πρεβέζης.  
 Οικογένειαι εις Κωρονησίαν Γρ. 100  
 Οικογένειαι εις Σκαφηδάκι γρ. 150  
 Μονή Αγίας Τριάδος γρ. 500  
 Μονή Αγίας Αγ. Αποστόλων γρ. 800  
 Εκκλησία Αγ. Σπυρίδωνος γρ. 600  
 Εκκλησία Κοιμήσεως γρ. 350  
 Εκκλησία Ι. Χρυσοστόμου γρ. 350  
 Εκκλησία Αγ. Αθανασίου γρ. 350  
 Εκκλησία Προφ. Ηλιού γρ. 350  
 Εκκλησία Αγ. Παρασκευής γρ. 225  
 Εκκλησία Αγ. Αποστόλων γρ. 300  
 Εκκλησία αγ. Βασιλείου γρ. 400  
 Εκκλησία Αγ. Νικολάου γρ. 1.500  
 Εκκλησία Αγ. Χαραλάμπους γρ. 1400  
 Εκκλησία Αγ. Κωνσταντίνου γρ. 1200  
 Εκκλησία Αγ. Δημητρίου γρ. 850  
 Γρ. 9.200

**Πληρεξούσιοι της πόλεως Πρέβεζης**  
 ΑΒ. Αθανασιάδης  
 Σπυρίδων Γιακουμής  
 Ν. Περδικάρης  
 Π.Μ. Λουρόπουλος  
 Κων. Χ. Μαμμάτης  
 Δημ. Α. Γερογιάννης  
 Κ.Δ. περδίκης  
 Αλέξιος Χ. Δόντης  
 Βασίλειος Λέπας  
 Αν. Καραντζούλας  
 Κ.Π. Τόλιας  
 Χ.Π. Σκέφερης

Γεώργ. Σ. Μπακατάτης  
 Αντίγραφον από Ι Σελκέως 5 του  
 εν Μητρ/λει Κώστικος Οι Επίτροποι  
 Γεώργ. Λ. κονιο Χρήστος  
 δια τον Χ. Χαντζάρου Β. Λέπας  
 Δημ. Μαυρογιώργης  
 Σίμος Σαραντόπουλος  
 Γεώργ. Γκινάκος  
 Αναστ. α. Μαλτέζος Δ. Αγαπητός  
 Μιλτιάδης Κ. Κακαμπίνης  
 Σπυρίδων κερασοβίτης  
 Χρ. Λ. Τζάκος  
 Κων/νος Χ. Μαμμάτης.

Δεύτερο πρακτικό σημείωμα που αναφέρεται στο πώς πληρωνόνταν ο πριν Μητροπολίτης Άρτων και Πρέβεζας Σεραφείμ, μέχρι της ίδρυσης της Μητρόπολης Νικοπόλεως.

«Κατά τον Νέον της Μεγάλης Εκκλησίας Καονιασμόν η ετήσια μισθοδοσία των Μητροπολιτών πληρόνεται από τα Στέφανα της Αρχιεπισκοπής Επαρχίας Σκάστους. Τούτου ένεκα Ημέτερος Αρχ/προς Σεβασμ/τος Άρτως Σεραφείμ παραδεχθείς το εισώδημα των Κτημάτων Μητρόπολεως Άρτως, αφήρεσεν εκ του προσδιορισμένου ποσού Μισθοδοσίας του, τα δε ελλείποντα ει συμπήρωσιν αποπληρωμής ερριφθησαν επί των Στεφάνων της επαρχίας αναλογούντα προς γρόσ. 5/2 το απέφανον. Η ενταύθα κοινότης, μη παραδεχομένη την τοιαύτην συνισταμένη εις μερι φίατ γρ. 3.052:20 (Μερι φίατ = μάλλον αργυρά γρόσια) Απεφάσισαν όθεν, να πληρώσουν ως επομένως:

Έγεινε δε σύτος η διανομή επειδή είδον ότι μετά μεγίστης δουασκολίας ήθελεν εισπραχθεί από ένα έκαστον των ατόμων ο νέος ούτος φόρος εάν δεν επήρχετο η βία, διότι ανέκαθεν η πόλις αύτη ανεγνώριζε ετησίως να πληρώνει εις τους κατά καιρόν Μητρ/τας μωνήν εικοσάραν ήτοι 20/40 του γρασίου δια έκαστον Στέφανον εισπραττόμενα ταύτα από τους ενορήτος δια του εφημερίου των. Η Εκκλησία, όθεν, του Αγ. Κων/νου κια Ελένης έχουσα ως ανωτέρω κατά την ασπολίν Στέφανα 58 προς γρ. 5/2 φέρουν γρ. 319 ετήσιον του έτους 1864 τα οποία Επίτροποι Κων. Χ. Μαμμάτης, Αργ. Δημουλίτζας και Χρ. πάλκος εμετήρισαμεν ημάς διαταγή του υπό πόδας της οποίας εβεβαίωσεν ιδιοχείρως του την παραλαβήν.

Την 23/8/βρίου 1864 Πρέβεζα.

Η αυτή ως άντικρι συνέλευσις εκανόνισε την από της εκκλησίας πληρωμήν εις το Λάσσον Μακ. Θεοδ. Βαρζέλη και δια το Παρθεναγγείον, ως επομένως Δια το Λάσσον Βαρζέλη

Ανεβ. γρ. 450	Κωνσταντίνου
Ανεβ. γρ. 500	Αθανάσιος
Ανεβ. γρ. 200	Βασίλειος
Ανεβ. γρ. 80	Κοιμησίς
Ανεβ. γρ. 60	Αποστόλων
Ανεβ. γρ. 60	Χρυσοστόμου
Ανεβ. γρ. 60	Δημητρίου
Ανεβ. γρ. 60	Πρ. Ηλίας
Ανεβ. γρ. 80	Σπυρίδων
Ανεβ. γρ. 60	Μαργαρόνα
Ανεβ. γρ. 150	Μονή Αγ. Αποστόλων
Ανεβ. γρ. 150	Μονή Αγ. Τριάδος
Ανεβ. γρ. 150	Λάσσον ποτέ Δημ. Μπαλκου
Ανεβ. γρ. 150	Λάσσον ποτέ Οικόνομου Τζιράκη
Ανεβ. γρ. 100	Λάσσον ποτέ Γιούτη
Ανεβ. γρ. 108	Δια Παρθεναγγείον
Ανεβ. γρ. 100	Τάλληρα Βαβαρίας 10
Γρ. 2.2132	Τάλληρα Βαβαρίας 6
	Τάλληρα Βαβαρίας 4
300 Αγ. Νικόλαος	Τάλληρα Βαβαρίας 15
150 Χανερωμένη	Τάλληρα Βαβαρίας 15

Τέλος, αξιόλογες είναι και οι ενθυμήσεις, που οι κατά καιρόν Επίτροποι έχουν καταχωρίσει στο καθολικό και αφορούν συμβάντα σε ιερείς, επιτρόπους και Μητροπολίτες της Νικοπόλεως. Ακόμα ενθυμήσεις αναφέρονται και στη χαρά των Ελλήνων της Πρέβεζας μετά την κήρυξη του Συντάγματος των Νεοτούρκων. Ας δούμε, λοιπόν, και αυτές.

-Ενθυμήσεις, καταχωρημένες στο Καθολικό βιβλίο του Αγ. Κων/νου Πρέβεζας I. Για τους Μητροπολίτες Νικοπόλεως.

α) «Του Μητροπολίτου μας Αμβροσίου, εκδημήσαντας εις κύριον. Σήμερον 4η Ιουνίου 1885, ημέραν της εβδομάδος Τρίτην οι με επίτροπος πλοιον (Τράπανι) μεταβάντες από τα ως περι τας δυο εσπερινάς ώρας, δηλ. μετά την δύοιν του Ηλιου εις Αγιαν Μαύραν ο Αιδεστος Οικονόμος κος Παπαγεωργίου Λάπας και ο Δημιαρχος κος Γεώργιος Σπ. Γκινάκας και τινές άλλοι κπολίται διώς παραλάβουν την Α. Σεβίτα, μεταβάντα εκεί από την παρελθόνταν εβδομάδα την 30 Μαΐου/85 προς θεραπείαν της πασχόαστης υγείας του από Δισεντερίαν επιστρέφαντες μετέφεραν παρ' ελπίδα νεκρόν Νεκρόν αυτόν, αμέσως διεδόθη η απαίσιος αύτη αγγελία δια του πενθήμου κρούσματος όλων των κωδάνων όλων των εκκλησιών, συνεκινήθησαν πάντες οι Χριστιανοί, εσφάλισαν όλα τα εν τη Αγορά Καταστήματα και εργαστήρια μη ξαιρουμένων και Ισδραιλίτων συνέρευσαν συνδεύοντες μετέφερον τα λείψαντα εις το Νεόδμητον δια συνδρομών της τέ πόλεως της επαρχίας και του Μακαρ/ του καταβαλλόντος ατρίους κόπους και προσποθείας εις την εκ θεμελίων ανακαίνισιν του Μητροπολιτικού Καταστήματος (Αρχιεπισκό-

πείου) εις τα οποίαν εισέτι δεν είχε κατοικησει ο Μ/της, επειδή έλλειπον μικροί πίνες επισκευαί και τελαιοποίησαν, εκεί όθεν εις την Μεγάλην Αιθουσαν ετέθη το Νεκρόν του διέμενε μέχρι της 10ης ώρας της ημέρας επι Θρανίου καθημένον εις το κέντρον της αιθύσης ενδεδυμένον την Αριερατικήν Στολήν, έχον επι κεφαλής την Μήτραν Βαστών το Ευαγγέλιον και ευλογόν το Πήμνιόν του, τα οποίαν σύσωμαν όλο, Νέοι και Γέροντες. Άνδρες και Γυναικίς πάσης ηλικίας προσερίχοντο και προσάζοντο την Σεβασμίαν Δεξιάν του μέχρι της 10ης ώρας, απότε μεταφέρει εν μεγάλῃ πομπῇ κ παρατάξει συντροφευόμενον παρ' όλου Ιεροενδεδυμένου Κληρου παρά του Διοικητού (Μουτεσαρίφη) των Πραξένων των Πολιτών όλων και των παρεπιδημούντων Χριστιανών, εν γένει, μη εξαιρουμένων των εν τέλει και τινών Οθωμανών και Ισδραρητών, παρακολουθούντος του Στρατιωτικού Διοικητού με Στρατόν της Γραμμής και των Χωροφυλλάκων (Τζανταρμίδων) μέχρι του Ιερού Νού του Αγ. Χαραλάμπους, όπου ετελέσθη η Νεκρή Ακολουθία του λειψάνου και εκφωνήθη επικήδιος λόγας παρά του Ελληνοδιδασκάλου κ. Ιωάννης Παχούμη και μετά τον τελευταίον ασπασμόν παρέμεινε τον Νεκρόν εντός της Εκκλησίας μέχρι της επούσης 5 εντεστώτος Ιουνίου, όλην την νύκτα εκείνην ήρχοντο εις προσκύνησιν οι χριστιανοί ακαταπαύστως, πεοί την τοίτην ώραν της ημέρας μετά την κύνησιν οι χριστιανοί ακαταπαύστως, περὶ την τοίτην ώραν της ημέρας μετά την ψαλλήσιν παράκλησιν, κατέτεθε το Νεκρόν Σώμα του αειδήμου αρχιερέως εις τάφον εντός του προσαυλίου της εκκλησίας εις το Δεξιόν μέρος της εισόδου της εκκλησίας Αγίου Χαραλάμπους, ένθα ο τάφος αύτος εκτίσθη πρώτον με τούβλα εις τέσσαρας πλευράς και εντός κατασκευασμένης ταυλίνου λάρνακος τεθέν το Νεκρόν ως ευρίσκετο επι του θρανίου καθημένον κατετέθη εις τον τάφον, τον ούτω πιας κατεσκευασθέντα και κλεισθέντα ασφαλώς».

Ο ίδιος ενθυμητογράφος γράφει σ' άλλη παράγραφο της ίδιας σελίδας:

«Από το έτος 1881 ογδόηντα ένα Σεπτεμβρίου I, απότε ανεγνωρίσθη η θέση αυτή Αρχιεπισκοπής «Νικοπόλεως» και η μισθοδοσία του αειμνήστου Μητροπολίτου Σεβ/του Αμβροσίου, προσδιορίσθει προς Γράσια πενήντα πέντε χιλιάδες επτασίως έως σήμερον, 4 Ιουνίου, 1885 ογδόηντα πέντε απότε μετρώνται έτη τέσσερα και Μήναις οκτώ και ημέραις είκοσι εξ, έλαβεν δύως ακέραιον την μισθοδοσίαν του δια έτη τέσσερα ως εις Σελ. 56 Βιβλίου Μερίδων, δηλ. επλήρωσεν η Εκκλησία των Αγ. Κων/νου και Ελένης Γράσια 4.800 ήτοι τέσσαρις οκτακόσια. ΒΙ Ο Σεβασμιότητος Κοστ Ιερώνυμος Μ/της Νικοπόλεως.

«Μετά την αποβίωσιν του αειμνήστου Αμβροσίου εδιορίαθει Αρχιεπίσκοπος Νικοπόλεως και πάσις παλαιός Ηπείρου η Α. Πανιερότης ο Μαρωνίας Ιερόνυμος δύχη ενταύθη με το Ελληνικόν Ατμόπλοιον «Πάρον» προερχόμενος εξ Αθηνών, ένενταύθη πρώιαν, λειτουργούντων των εκκλησιών διελθών εκείθεν και επειδή έφθασε μέχρι του τέλους της λειτουργείας ως ακολούθως συνοδευόμενον παρ' όλου του κλήρου και των πολιτών εν γένει μετέβη εις τον Ιερόν Ναόν του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Χαραλάμπους, ένθα εψάλλη Δοξολογία ενεγγνώσθη το Πατριαρχικόν του διορισμού τρου έγγραφον, εξεφωνήθη λόγος κατάλληλος παρά του ιδίου, εψάλλη

Τρισάγιον επι του Τάφου του αειδήμου προκατόχου του Αμβροσίου και επιτέθη Στέφανος προσφέρεται παρά των εν Κων/λει Συγγενών του, και μετά ταύτα συνοδευθείς παρ' όλων η Α.Σεβασμιότης ο Νέος Μήτης Κ.Κ.Ιερώνυμος μετέβη εις το Μητρ/κόν Κατάστημα, εδέχθη τας συγχαρητηρίους επισκέψεις πάντων των Χριστιανών μικρών τε και μεγάλων, ασπαζούμενων την Σεβασμίαν Δεξιάν του».

«Την 2 Απριλίου 1888 η Α.Σ/ της αναχώρησε δια Κων/λιν προσκλήθεις παρά της Μ. Εκκλησίας να συνεγασθεί εκεί επι Διετείαν Συνοδικώς, μαλονάτη αμοθύμως η Επαρχία δια Γενικής Αναφοράς της, επροσπόθησε να εμποδίσει την εκείσε αποφασισθείσαν μετάβασιν δεν εστάθη δυνατόν, μη εισακουαθείσα παρά της Μ. Εκκλησίας να επιστρέψει την λιαν ενταύθη αναγκαίον διαμονήν της Α. Πανιερότητος, απήλθε λοιπόν επιβιβασθείς εις το Ελληνικόν Ατμόπλοιον «Υδρα» κατά την 3ην ώραν της Νυκτός και τότε πλήθος λαού συνδέουσε την αναχώρησην μέχρι του Ατμόπλοιού ευχόμενος και βοώντας το κατευδεύστην, την εν υγείᾳ εκεί διαμονήν και την καλήν επιστροφήν».

#### γ) Διακοπή σχέσεων Εκκλησίας και τουρκικής Διοικήσεως.

«Τη εικοστή πέμπτη (25) Οκτωβρίου (ολογράφως) (1890) Σωτηρίου έτους, ημέρα Πέμπτη της εβδομάδος ο Σ/τος, Μ/της μας Κυρ. Ιωακείμ κατά διαταγήν της εν Κωνανταντινουπόλει Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας απάντων των Ορθοδόξων Χριστιανών, μεταβάς σήμερον την έκτην πρωινήν ώραν εις το Διοικητήριον (Σαράγι) μετ' επισημότητος παρασημοφορών συνοδευόμενος παρ' όλων των Ιερέων της πόλεως μας, διέκαψε τας σχέσεις δηλώσας εις τούτον Διοικητήν της πόλεως μας Μουτεσαρίφ μπένη Αιδούλη Ρεφή την παριστήσην του εκ της Μητροπολιτικής Θέσεώς και την συμμετοχήν του εις τας εν τω Δικαστηρίῳ και εν τη Εκκλησίᾳ υποθέσεις διαφόρους ένεκα της μη αναγνωρίσεως παρά της Κυβερνήσεως των Κληρονομικών διακαιωμάτων των Χριστιανών και ως εκ τούτου απέρχεται της πόλεως, μεταβαίνων εις Ιεράν τινά Μονήν να διαμείνη εκεί ως απλούς καλόγρος, αυτά διακοινώσας προς τον Μουτεσερίφ μπένη απήλθε του Διοικητηρίου άνευ επισημότητος μετάβη εις τον Ιερόν Ναόν του Αγίου Χαραλάμπους ένθα ετέλεσε δέσμουν μεθόλων των Ιερέων εις επήκουο, του συρρέασαντος πολυπληθούς λαού, απήγγειλε δε μετά την παράκλησιν λόγον συγκινητικότατον παραστάσης την δεινήν θέσην της τε Εκκλησίας και των Χριστιανών εν γένει (των υπηκόων του Σουλτάνου) κινδυνεύοντων να στερηθώσι δόλα τα καθιερωμένα προσώπια προκτηθέντα σύμφωνα με τον Χριστιανικόν εκκλησιαστικόν Νόμον, βιασθέσις και στερηθείσης ούτω πως της Μ. Εκκλησίας περιελθούσης εις τον αναπόφευκτον ανόνκην της παραιτήσεως του Πατριάρχου Διονυσίου Ε' και ολοκλήρων του περί αυτόν Συμβουλίου να κρύψῃ συγχρόνως τον διώγμόν της Εκκλησίας, τούτου ένεκα απέρχεται εις Ιεράν Μονήν έξω της πόλεως και εις το εξής δεν επιτρέπεται να ανήγουν να τελώσιν λειτουργίαν η οποίαν δήποτε άλλην ιεροτελεστείαν. Οι Νεκροί να ενταθέζονται διευθυνόμενοι κατ' ευθείαν εις το Νεκροταφείον άνευ πομπής και παρατάξεως δι ενδός μόνον Ιερέως φορούντος υπό το ράσον του πετραχύλου προπρευμένους των φερόντων το Νεκροκρέββατον, ουδεμίας άλλης συγκεχυρωμένης ούσης συνοδείας, η δε εκκλησία του λειψάνου αναγνωρίσθεται παρά του ιερέως

εις την οικίαν του Αποθανόντος παραχωρείται ἀδεια της βαπτίσεως και μεταδόσεως εν απολύτω ανάγκη.

Προηγηθείσης ως είπομεν, της παρατήσεως του Πατριάρχου και σύμπαντος του Σουμβουλείου ἐνέκα της επιμονής της κυβερνήσεως εἰς την κατάργησιν των προνομίων, των οποίων ὅλοι οι Ορθόδοξοι χριστιανοί απολαμβάνωσιν, θυπισμένην και καθιερωμένην ὄντων από τον καιρόν της κατακτήσεως της Κωνσταντινούπολεως υπό του Μωάμεθ η παραχώρησις ταύτα και διαδοχικώς παρεδέχθησαν και διετήρησαν ἀθυκτα και οι λοιποί Βασιλεῖς. Σουλτάνοι εφαρμόζοντες ταύτα εἰς ὅλους τους ορθοδόξους χριστιανούς της απεράντου Οθωμανικής Αυτοκρατορίας τους υπό την δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριάρχου υπαγομένους».

Σε ἄλλη ενθύμηση παρακάτω γράφει:

«Την επούσαν της χθες δῆλον, σήμερον εικοστήν ἑκτην (26) του αυτοῦ μηνὸς Οκτωβρίου πανηγυρικήν ημέραν της επετείου εορτῆς του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου σφαλιστῆς οὐσῆς της ἐντη πόλει εκκλησίας της επ' ὀνόματι του Αγίου, καθὼς ὅλων επιλοίπων εκκλησιῶν μεγάλην εντύπωσιν επροξένησε, πλείστοι των εορταζόντων και φερόντων δὲν μετάβαινον να συγχαρώσιν και ευχηθῶσι τους πανηγυρίζοντας ο δε Αρχιερεὺς ευρισκόμενος εισέτι εντη πόλει την ἑκτην, ὡραν της ημέρας δῆλον, περὶ την μεσημβρίαν διεθόθη ὅτι θα αναχωρήσῃ αμέσως πάντες οι εν τη Αγορᾷ ἔχοντες ανοικτά μαγαζά και εργαστήρια ἐκλείσαν και μετάβησαν εἰς την Μητρόπολιν, ἐνθα εἶχε συρρεύση το πλήθος, ἵνα συνοδεύσῃ την αναχώρησιν δια της οδού της αγούστης εἰς την Εκκλησίαν φορών επι κεφαλῆς Σκούφον μαύρον καλαυγηρικόν απήγγειλεν αὐθὶς λόγον προμιάζων την εἰς τον λαόν παυχίαν και αναπτύσσως δια ιστορικῶν παραδειγμάτων, την δεινήν περίστασιν τη Εκκλησίας ἐνέκα το κηρυγμένου Διώγμου, εξελθών δε της εκκλησίας εν αλλαγμῶν εσυνοδεύθη δι' ὅλου του πλήθους μέχρι των πυλῶν της πόλεως και εκείθεν δια πολλῶν μέχρι της θέσεως «Δυο Αδελφῶν και ἄλλων μέχρι της νικοπόλεως (Παλαιόκαστρον) και τινῶν μέχρι της Ιεράς Μονῆς Αγίων Αποστόλων εἰς Λιθάρι, παρὰ την Ιεράν Μονῆν Κοζάκης, ἐνθα εκατήκησεν μετά του Πρωτοσυγγέλου του Κυριακώντος και του διάκονου του Κυριακού».

Στη συνέχεια ἔγραψε:

«Τη εικοστή ἑκτη του μηνὸς Διμβρίου του Σ. Ἐτους (οιογράφως του ἑτού) (1890) ημέραν της εβδομάδος Τετάρτην, Σήμερον συνεπληρώθησαν ακριβώς δύο μήναις από της κυρήσεως του Διώγμου και του κλεισμάτος των Εκκλησιῶν της Επαρχίας μας, ἐκτοτε γενική υπήρχε κατάπαυσις μη συγχωρημένης ουδεμιάς Ιεροτελεστείας παρά μόνον εν ανάγκη, ἀνευ ουδεμιάς παρατάξεως των απολύτως κατεπειγόντων, ως ανωτέρω εσπειρισμένων απάσας.

Αι των Ορθόδοξων Χριστιανῶν Εκκλησίαι εν δῆλη τη Αυτοκρατορίᾳ του Σουλτάνου εκελείσθησαν συμμορφωθεῖσαι με την της Μ. Εκκλησίας Πατριαρχικήν μέχρι της σήμερον εἰς την θέσιν εἶχε προσδιορίσει δῆλον, εἰς την Ιεράν Μονῆν των Αγίων Αποστόλων εἰς Λιθάρι, επέστρεψεν εκείθεν περὶ το Μεσονύκτιον, δυνάμει του εκ Κων/λεως διαβίβασθέντος τηλεγρ/τας καινοποιούντος την αισίαν λύσιν των

προνομίων και το κτατά συνέπειαν 'Ανοιγμα των Εκκλησιῶν, ὅθεν ἐδωσε διαταγὴν και ηνεώχθησαν ἀπασι της πόλεως μας και εν γένει της επαρχίας μας οι Εκκλησίαι οι δε χριστιανοί ενθουσιαστῶν προσήλθον λεπτομηρότερες και τελέσαντες πανηγυρικῶς τας Αγίας Εορτᾶς της χριστού Γεννήσεως διότι χθές οργά φθισαντος του τηλ/τος εδέησε να ειδίποιηθεὶ και διεβίβασθεὶ αμέσως προς την Ιεράν Μονῆν ἐνθα ευρισκετο ο Αρχιερεὺς, ὅθεν από τα χθές και σήμερον εξακολουθεὶ η χαρά και ευθυμία εἰς δλους εν γένει ήμας τους Ορθοδόξους Χριστιανούς πορευομένους εἰς την Ιεράν Μητρόπολιν όπως συγχαρώμεν τον Μητροπολίτη μας, σιμειώσμενοι να πρωτοασπασθεὶ την Δεξιάν του από δυο Μήνας απουσιάζοντος και διαμείναντος εν κακουχία Μητροπολίτου μας».

Στη σελίδα 90 του Καθολικού ο ίδιος ενθυμητογράφος σημειώσει:

Ἐπι επιτροπείας Θεοδ. I. Τζούτζουρα, Γεωργ. Ταγκόπουλου και Ιωάν. ρέντζου 1891 Μαΐου 5 η Αυτού Πανγιώτης Οικουμενικός Πατριάρχης Διονυσίος Τηλεγραφικῶς ανάγγειλε των Πανιερωτάτων Μητροπολίτη μας κ.κ. Ιωακείμ. όπως ματαθή εις Κων/λιν περι υποθέσεως λόγου.

Την 8 Μαΐου 1891 δια του αιατριακου ατμοπλοίου ανεχώρησε η Αυτού Πανιερωτῆς Αγίος Ιωακείμ δια Κων/λιν αποκατέστησε δε επιτρόπο του τον Ιεραμόναχον Κωνσταντίνον και τον Προτοπρεβύτερον Ανδρέα ιερέα Ζαλαγκίτην.

γ) Ἀλλες ενθυμήσεις: Ιούνιος 1891

«Κατά διαταγὴν της Σεβαστῆς υμῶν Κυβερνήσεως εγκρίσει και του Πανιερωτά του Οικουμενικού Πατριάρχου Διονυσίου απεστάλη μεμούρης εἰς ὅλην την επαρχίαν ἥτοι Βιλαέτι Ιωαννίνων, δια να καταγράψει τα κτήματα των Μονῶν και Εκκλησιῶν παρ' ου δε προσκληθεὶς ο Αρχιερατικός Επιτρόπος Κωνσταντίνος Ιερέυς παρά του Εξωχοτάτου μου του σφριφτέψη Αβδούλ Ρεφή ὅπως και παρά της Μητροπόλεως αποφασίσει ἐναν πληρεξούσιον, όπως παρευρίσκεται πάντοτε εἰς το Δευτέρι Τιχακανή ομού με τον Γενικόν μαυδίρι.

Ο Αρχιερατικός Επίπονος προσκαλέσας τους Επιτρόπους των Εκκλησιῶν και μονῶν δια να εκλέξουσι ὄνθρωπον κατάλληλον απεφασίσθε δε παμψήρι ο εξωχότατος Περικλῆς «φέντης μερίνος εκ δε της Κυβερνήσεως ο Παναγιώτης μαμότης και μπεσίμ εφέντης εκ δε του Δημαρχείου ο κ. Μιλτιάδης κακαμπίνης 'Αρχιος η εργασία είχε προσκληθεὶ η ειριμένη επιτροπή των εκκλησιῶν και μονῶν και ἐγίνε νέα καταγραφή». Παρακάτω τον επόμενο μήνα γράφει:

«Παρά της Σεβαστῆς Ελληνικῆς Κυβερνήσεως απεστάλη παράσημον Ταξιαρχῶν Β' τάξεως του εξωχοτάτου μουστεφίψηψη Αβδούλ Ρεφή απού διαμένει ενταύθα επι ενδεκαετίαν Διοικητής τιμιώτατος δραστήριος εἰς την υπηρεσίαν του είμεθα πολὺ ευχαριστημένοι πάντες οι κάτοικοι Πρεβέζης καθὼς και οι ἄλλοι Επαρχιαὶ ἥτοι Καζάδες».

Τον ίδιο μήνα ἔχει και ἄλλη παρόμοια ενθύμηση:

«Παρά της Σεβαστῆς Ελληνικῆς Κυβερνήσεως απεστάλη παράσημον Ταξιαρχῶν ο τίμος Σταύρος του Εξ/του Περικλή εφέντη μερίνου Δημάρχου απού διαμένει επι πενταετίαν μέχρι της σήμερον».

«Τη 2 Αυγούστου 1891



Διο τηλ/τος παρά του Παν/τος Οικ/κού Πατριάρχου Διονυσίου αναγγέλη ότι  
ο 'Άγιος Μ/της μας Ιωακείμ μετατίθετε εις Ξάνθην επαρχία Καβάλας της Θράκης και  
νικοπόλεως διορίζεται ο 'Άγιος Νεόφυτος Πελαγώνιας ήτοι μπιτολίων οπού δε μέ-  
χρι σήμερον εκτελών χρέη ο Προτοπροσβύτερος Ανδρέας ζαλγκίτης, τη συγκατα-  
θέσει και του πανιερωτάτου μητρ/του μας Νεοφύτου.

«Τη 10 Αυγούστου 1891

Δια τηλεγραφήματος αναγγέλει ότι η αυτού Παν/της Πατριάρχης Διονύσιος  
προεβλήθη υπό υποτηλείας μετά τριών ημερών δε «έξπευσε πάντες ημεις το χρι-  
στιανικόν στοιχίον οφείλομεν να κράξομεν τρεις αιωνία η μνήμη, αιωνία η μνήμη,  
αιωνία η μνήμη και γαίαν έχει ελαφρά».

«Τη 27 Οκτωβρίου 1891

Διο τηλ/τος αναγγέλετε εκ του τοπαπτηρίου του Οικ/κού θρόνου ότι ο Μ/της νεό-  
Φυτος Νικοπόλεως εξελέχθη Οικ/κός Πατριάρχης δι ου δε μέχρι της σήμερον η ε-  
παρχία μας νικοπόλεως μένει χρέβουσα εκτελών δε χρέη μέχρι σήμερον ο προ-  
προσβύτερος Ανδρέας Ιερεύς Ζαλγκίτης.

δ) Για την έκπτωση του Μητροπολίτη Νικοπόλεως Γαβριήλ.

«Κατά τας αρχας Μαρτίου του έτους 1899 (ιολογράφως) διετάχθει παρά των Πα-  
τριαρχείων Σεβ/τος Μητροπολίτης Ιωαννίνων να έλθει εις Πρέβεζαν ως Έξαρχος  
προς εξαίταστν των κατά του Μητρ/του Πρεβέζης κατηγοριών.

Αι κατηγοριαι κατά του Μητρ/του πρεβέζης Γαβριήλ εἰσὶν πλεισται δσαι, και δια-  
φόρου φύσεως. Ο Έξαρχος επί ἔνα μήνα ενήργει ανακρίσεις και μετά την αποπερά-  
τωσιν των ανακρίσεων επέδωκε προς τον Σεβ/τον Γαβριήλ ερωτήσεις επί των κα-  
τηγοριών του, προς απολογίαν. Ο δε Γαβριήλ απήτει να δηλωθώσι αυτώ το ονδόμα-  
το των κατηγόρων και μαρτύρων και ἔνεκα τούτου κατόπιν φιλονεκιών και ύβρεων  
επῆλθον εις διάστασιν οι δυο Αρχιερείς και εκ τούτου «ζήτησεν οδηγίας παρά των  
πατριαρχείων και τα Πατριαρχεία διέταξαν τον μεν Ιωαννίνων να μεταβει εις την ε-  
παρχίαν του επειδή πλησιάζει η Μεγάλη Εβδομάς και το Πάσχα και ούτος ενεχώ-  
πεβάλλε και την απολογίαν του να αποστείλει εις α ο Έξαρχος του ε-  
του Εξάρχου και κατόπιν την αποστολήν ταύτης εις Ιωάννινα προς γνωμοδότησιν  
Ο Μητρ/της Πρεβέζης Γαβριήλ είναι ἀνθρωπος κούφος».

Και παρακάτω σημειώνει:

«Τη 2 Φεβρουαρίου 1892 δυο διο τηλ/τος παρά του Παναγιωτάτου Οικουμενικού  
Πατριαρχείου Νεοφύτου Αναγκέλη ότι Μητρ/της Νικοπόλεως και Πρεβέζης εδιορί-  
σθει ο Κων/νος τέως Σερών, τη 30 Μαρτίου 1892 διο του Ελληνικού απομολοίου  
«Πάρος» αφήχθει ενταύθα ο Μ/της Κωνσταντίνος».

«Την 26ην Οκτωβρίου του έτους 1908 πηγέλθει, διο τηλ/τος εκ Κων/λεως  
ότι ο εις Κων/λιν ως συνοδικός διαμένων Αρχιερέυς Νικοπόλεως και Πρεβέζης  
Σεβαστ/τος Δωρόθεος διωρίσθη Μ/της Προύσσης ο δε Αρχ/ρεύς Προύσσης  
Σεβ/τος Ναθαναήλ διωρίσθει Νικοπόλεως και Πρεβέζης.  
Την 26ην Οκτ, το εσπέρας ο Ιερολογιώτατος Ιεροδιάκονος κ. Δωρόθεος αρχιερα-

τικός Επίτροπος προσεκάλεσε όλα τα σωματεία της Κοινίτητος, ώς και μερικούς εκ  
των προκρίτων και ανήγγειλε προς αυτούς το τηλεγράφημα του Πατριάρχου δι ου  
ανηγέλειται ότι Μ/της Νικ/λεως και Πρεβέζης διωρίσθει ο Πρόσασης Ναθαναήλ,  
Και κατά την συνδρίσιν ταύτην απεφασίσθει κια ἐγίνε ευχαριστήριον τηλ/μα προς  
τον Πατριάρχην. Συγχαρητήριον τηλ/μα προς τον Σεβ/τον Νέον Μητρ/την μας κ.  
Ναθαναήλ. Και συγχαρητήριον τηλ/μα εκ μέρους της Δημ/ντίας προς την  
δημ/ντίαν όπου μετετέθη ο πρώην Νικοπόλεως και πρεβέζης κ. Δωρόθεος.

Την 19η Δεκεμβρίου του έτους 1908 αφίχθει διο του απομολοίου Ζάκυ-  
νθας ο Σεβ/τος Μ/της μας κ. κ. Ναθαναήλ, η υποδοχή αυτού εγένετο μεγαλοπρε-  
στάτη. Ο Σεβ/τος Μητρ/της Ναθαναήλ, είναι ἀνθρωπος προβεβηκυιας πλικίας ἀν-  
θρωπος πολύπειρος δις χρηματίσας ως τοποτηρητής του Οικουμενικού θρόνου  
Κατά τον εκφωνηθέντα παρ' αυτού λόγον εν των καθεδρικών ναών του Αγίου Χαρ-  
λάμους ερύστησε εις τον νέον ποίμνιόν του την ειρήνην την αγάπην και ομονοίαν.  
Οθεν ο Ιεράρχης ούτος διετέλεσε Μητρ/της, αληθώς πενυματικός Πατέρ ο φάνη.  
Ανδρέας Μαρμάτης».

Με την ευκαιρία αυτή σημειώνομε ότι η καμπάνα του Αγ. Κων/νου το 1900  
στάλθηκε στον Πειραιά για επισκευή. Έγινε ἔρανος στην πόλη, ὅπου εισέφε-  
ρε και ο Οθωμανός Ιμίν αγάς Μουσλής, και συνεκέντρωσαν 559 γράσια.

ε) Βιαιοπραγία Τούρκων σε Βάρος ιερέα του αγ. Κων/νου.

Ο ίδιος ἐνθυμητογράφος σημειώνει το 1907 το εξής διαδάρεστον:  
«Σήμερον την 7ην Οκτωβρίου πηέρα τρίτη περί ώραν εννάτην τουρκιστίο ε-  
φημέριος της Ιεράς Εκκλησίας Χριστόφορος Αρχιμανδρίτης μεταβαίνον εις  
την Εκκλησίαν διά να εσπερίσῃ καθ' οδόν ἔξωθεν της οικίας των Αδελφών  
Ταλλάρου τον συνήντησαν μερικοί Οθωμανοί οι οποίοι ήσαν μεθυσμένοι και  
πυροβολούσαν εις τον αέρα [ήτο και εορτή Μπαΐραμίου], ειδόντες τον ιερέα  
εκ φανατισμού ορμώμενοι ἔριξαν εναντίον του, όπου τον πύρε μα αφίαρε, δι-  
ήλθεν εκ της κοιλιακής χώρας, αλλ' ευτυχώς δεν ἔβλαψεν τον οργανισμόν.  
Κατά τύχην λοιπόν διήρχετο εκείθεν ο κ. Χριστός Κόνκος, προσεκλήθη ο ια-  
τρός κυρ. Γεώργ. Γερογιάννης και διέταξεν και τον έφεραν εις την οικίαν και  
εκεί του παρέσχεν τας πρώτας βοηθείας και «ξακολούθησεν μέχρις εσχάτως  
ἔως όπου τη Θεού βοηθεία «θεραπεύθη εντελώς»

στ. Για τον Κων/νον Μαρμάτην επί πολλά ἔτη Επίτροπος του Αγ. Κων/νου.  
«Την 10 Μαΐου του έτους 1907 απέθανεν ο Κων/νος Μαρμάτης υππρετής  
επί 17 ἔτη επίτροπος της Ι. Εκκλησίας εις τρεις περιόδους και την μεν πρώ-  
την περίοδον εχρημάτισε επίτροπος δέκα συνεχή ἔτη ήτοι από του έτους 1884 μέ-  
χρι του έτους 1874 ως φαίνεται ο λογβαρίς της διαχειρίσεως του εις Σελί-  
δας 47 παρόντος, την δε δευτέραν και τρίτην περίοδος από του έτους 1884 μέ-  
χρι του έτους 1891 ως δεικνύεται ο Λ/αμός της διαχειρίσεως του εις σελίδος  
51 και 55 παρόντος βιβλίου. Η διαχειρίσεις δε αυτού δεικνύει τας εις τον ναόν  
υππρεσίας».

### (Γ) η ανακήρυξη του Συντάγματος των Νεοτούρκων.

«Την ενδεκάτην του μηνός Ιουλίου του έτους 1908, ημέραν της εβδομάδος Παρασκευήν δια κήρυκος ανά την αγοράν ανηγγέλθει ότι η Αυτού Μεγ/της ο Παπισάχ της Τουρκίας Αυτοκράτωρ Αβδούλ Χαμίτ Χαν ευηρεστήθη να αποδώσει προς τους υπ' αυτὸν λαοὺς το Συνταγματικὸν Πολίτευμα καὶ ἀμα τη προκηρύξει ταύτη ἀμέσως τα πλείστα των καταστημάτων τῆς αγοράς ἔκλεισας καὶ πλήθος πολὺ ανήλθεν εἰς το Διοικητήριον, ἐνθα ἀπασσι αι αρχαι του τόπου ήσαν εν στολῇ καὶ εκεὶ ο διοικητής της πόλεως μας, τουρκιστὶ απήγγειλε λόγον, δι ου εξῆρε το ευεργετικὸν του πολίτευματος και ανήγγειλεν εις τον λαόν, ότι ο αυτοκράτωρ της Τουρκίας Αβδούλ Χαμίτ Χαν ανεκήρυξε και το κράτος του το Σύνταγμα και δια του πολίτευματος τούτου θα ευημερήσωσι οι υπ' αυτὸν λαοὶ, και μετὰ τον λόγον του μουτεαρίφου, διοικητού εζητωκραύγασε το πλήθος και το φρούρια εχερέπησαν δια κανονιοβολισμῶν. Οι δε Τούρκοι περιχαρεὶ πολίται και στρατιωτικοὶ, ἔξαλλοι εκ χαράς ήσπάζοντα αλλήλους, η ενδεκάτη Ιουλίου 1908 είναι ημέρα χαράς και ευθυμίας δια το Τουρκούς. Η εἰδησίς ότι ανεκηρύχθη το Σύνταγμα εν Τουρκίᾳ, ήτο τηλεγραφική. Ανδρέας Κ. Μαμμάτης».

Συνέχεια καταχωρεὶ και ἄλλες ενθυμήσεις για το παραπάνω θέμα.

«Την 15 Ιουλίου 1908 εφτάσθη πανηγυρικώτατη η ανακήρυξη του Συντάγματος, το Σύνταγμα της Τουρκίας εδόθη κατόπι στάσεως του στρατού, οι αξιωματικοὶ καὶ τινὲς πολίται Τούρκοι προ ετῶν πργάζοντα εναντίον τῆς απολύτου μοναρχίας καὶ καθ' ὅλην την Τουρκίαν εξηπλώθη παρά τοις Τούρκοις η ιδέα ότι το μόνον πράγμα το αποίον θα λυτρώσει την Τουρκά από της βουλιμίας των Μεγάλων Δυνάμεων. Θα είναι η κήρυξη του Συντάγματος και επομένως πολίτευματος δυναμένου να επιφέρει την ισότητα μεταξύ υπό τον ζυγόν της Τουρκίας λαών και προς τούτο εσχιματίσθει καμιτάτον εκ Τούρκων στρατιωτικών δημοσίων υπαλλήλων και πάστης τάξεως πολιτών ονομασθέντων νεοτούρκων κατά διάκρισιν των ης παλαιός ζήμις Τούρκων, των εχόντων την ιδέαν της διατηρήσεως της απολύτου μοναρχίας. Οι νεότουρκοι ούτοι πργάζοντο προ ετῶν προς αλλαγὴν του πολίτευματος και δια τον ακόπον τούτον εφόνευσαν εις διάφορα μερή της Τουρκίας πολλούς υπαλλήλους Σουλτανικούς και πασάδες και διαφόρους μεγιστάνας και ακατώρθωσαν να διατηρούσι εις τον στρατόν τα τον τας νεοτούρκικάς των ιδέας και να φέρωσι στάσιν κατά του Σουλτάνου; Τότε ο Σουλτάνος βλέπων αφ' ενός την εν τω κράτει του ανρχικήν κατάστασιν αφ' ετέρου τους αρπακτικούς σκοπούς των Ευρωπαίων ηναγκάσθη να παραχωρήσει το Σύνταγμα. Οι δε Νεότουρκοι ελνυν την Τουρκίαν και να διαφύγωσι τον κίνδυνον της διαμελήσεως του κράτους. Αν. Κ. Μαμμάτης».

Στη Σελίδα 141 γράφει:

«Την δεκάτην πέμπτην Ιουλίου 1908 ήλθε αξιωματικός τις νεοτούρκικού καμιτάτου, δια την Εκκλ. Επιτροπή και μας εστέρρησε από ἄλλες ενθυμήσεις. Ο παραπάνω είναι ο γράφως όλες τις ενθυμήσεις. Όμως απεχώρησε μετά τον Απρ. 1909 από την Εκκλ. Επιτροπή και μας εστέρρησε από ἄλλες ενθυμήσεις. Βέβαιο, μετ' ολίγον, έδωσε ἀδοξα τέλος στη ζωή του, που οφειλόταν σε εκκρεμέτητες του με το κληροδότημα.

σθέι η κήρυξη του Συντάγματος, και μετέβησαν οι αναλαβόντες τα της τελετῆς εις λευκάδος. Περί το δείλι διωργανώθη διαδήλωσις Και η συγκέντρωσις εγένετο κάθεθεν του διοικητηρίου ἐνθα ωμίλησεν ο ελθών νεότουρκος αξιωματικός ο διδάσκαλος Χρ. Μίχας, και ο κύρ. Θεόφραστος Ιωαννίδης,<sup>19</sup> και κατόπιν της ομίλοις αυτῶν η μουσική ανέκρουσε διάφορα τεμάχια, ανέκρουσε δέ και τον Ελληνικὸν εθνικούλαούθει μετά ταύτα διαδήλωσις αύτη εκκινήσασα από το διοικητηρίου διηρχετο από την αγοράν και κάτωθεν του Ελληνικού Προξενείου οι διαδηλωταί εστάθησαν και η μουσική επαιάνισε τον Εθνικόν 'Υμνον. Άλλη φρενίτης εκεί ἀλλο πανδαινόνιον. Το «Ζήτω η ελευθερία» ἐστει τον τόπον. Εκείθεν εξηκολούθησαν πρωχρούντες προς τους στρατώνας των Παλαιοσαράγων και κείθεν διήλθον τας κεντρικωτέρας οδούς της πόλεως και διελύθησαν εν τάξει. Η μουσική το επερέσει εις την Βρυσούλα και η διασκέδασις εξακολούθησε καθ' ὅλην την νύκτα. Την δεκάτην ογδόντη Ιουλίου το ενταύθα εδρεύον νεοτούρκικον κιμπάτον εζήτησε παρά δυο χριστανῶν και ἐναν εβραίων ίνα συνεργάζετε μετ' αυτῶν και ούτοι να γίνωσι μέλη του κομιτάτου, δια μυστικῆς εκλογῆς. Ο δημορχός προσεκάλεσε τα μέλη του δημοτικού συμβουλίου και πολλούς εκ των πολιτών και προς αυτούς υπέβαλε την αίτησιν του κομιτάτου. Και επειδή η συνέλευσις αυτή είδε ότι είναι αδύνατον να τηρηθεί μυστική εκλογή των προσώπων εις τοιούτου είδους συνέλευσιν απεφασίσθει παμφηφεί ὡπας το Κομιτάτον εκλέξη τα πρόσωπα ταύτα».

Την 5/4/1909 εκλέχτηκαν αντιπρόσωποι της ενορίας του Αγ. Κωνίνου για τον παραπάνω ακόπον οι Ανδρέας Κ. Μαμμάτης και Γεώργιος Κονκουρής για της Δημογεροντίας θέματα. Επίτροποι εκλέχτηκαν ἄλλοι τρεις.

Ο ίδιος παραπάνω συνεχίζει:

«Την 14ην Απριλίου του έτους 1909 ανηγγέλθη δια τηλ/τος εκ Κωνσταντινούπολεως προς τας ενταύθα Αρχάς ότι εγένετο καθαίρεσις του Αυτοκράτορας της Τουρκίας Σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ και ανηγγερέθη αυτοκράτωρ του Οθωμανικού Κράτους ο Μεχμέτ Ρισάτ. ο Σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ ήταν εναντίον του Συντάγματος και οπαδός των απολυταρχικών ιδεών και της εφαρμογῆς εν τω Οθωμανικού Κράτους του Ιερού Νόμου (Σερί) και επειδή εις τον Τουρκικόν Στρατόν επικρατούσι ιδεαί νεοτουρκικαί, εναπομεινάσης μόνον της στρατιωτικής φρουράς της Κωνίνης με το πνέυμα του Αβδούλ Χαμίτ.

Ἐνεκα τούτου τα στρατεύματα της Θεσσαλονίκης εξεστράτευσαν εναντίον της φρουράς, της Κωνσταντινούπολεως και επελθούσης συρράξεως τα στρατεύματα της Θεσ/κης κατέλαβον την Κων/λιν και ηνάγκασαν τον μεν Σουλτάνο Χαμίτ να γίνει ἔκπτωτος του θρόνου. Να ανακηρύχθη δε βασιλέα της τουρκίας τον Σουλτάνο Μεχμέτ Ρισάτ ή Μωχαμέτ Ρισάτ.

Ο Επίτροπος Ανδρέας Κ. Μαμμάτης».

Ο παραπάνω είναι ο γράφως όλες τις ενθυμήσεις. Όμως απεχώρησε μετά τον Απρ. 1909 από την Εκκλ. Επιτροπή και μας εστέρρησε από ἄλλες ενθυμήσεις. Βέβαιο, μετ' ολίγον, έδωσε ἀδοξα τέλος στη ζωή του, που οφειλόταν σε εκκρεμέτητες του με το κληροδότημα.

Σπ. Καραμάνη . Άλλα αυτό είναι άλλο θέμα, που κάποτε θα σχοληθούμε με τούτο και την παρ' ολίγον καταστροφή του κλ/τος. Στο σημείο αυτό τελειώσαμε την παρουσίαση δύον σπουδαίων ιστορικών στοιχείων περίεχε το βιβλίον «Καθολικόν» του Αγ. Κων/νου τόσο για το ναό όσο και για την πόλη της Πρέβεζας. Πρέπει να πούμε ότι ήταν ο ναός όπου η αριστοκρατία της πόλης εκκλησιαζόταν και συνεπώς έχει πολλά αξιόλογα. Ο Άγιος Χαράλαμπος επεκράτησε αργότερα σαν Μητροπολιτικός ναός όταν ιδρύθηκε το 1881-η Μητρόπολη Νικοπόλεως και λόγω της κεντρικής θέσεως του. Όμως ο Αγ. Κων/νος προηγήθηκε για την αριστοκρατία της Πρέβεζας, γιατί ήταν απέναντι από το Ενετικό Διοικητήριο. Δηλαδή θρισκό ταν τότε στην πιο κεντρική θέση της Πρέβεζας και γιατί διέθετε δικό του Νεκροταφείο. Σ' αυτά τα δύο πρέπει να αποδώσουμε γιατί ήταν ενορίτες του οι περισσότεροι από την παλιά αριστοκρατορία της Πρέβεζας κάτοικοι.



#### Διορθώσεις λαθών από τυπογραφική αβλεψία

- A) Οι υποσημειώσεις: 16η, 17η, και 18η, αναφέρονται αντίστοιχα στις σελίδες 58 η πρώτη, 61 η δεύτερη και 62 η τρίτη του 18ου τεύχους.  
B) Η προηγουμένη συνέχεια απ' το 18 τεύχος ξεκινάει απ' τη σελίδα 53 που πάνω της μπαίνει ο τίτλος «ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ» που κατά λάθος μπήκε σελίδα 57.



- 16.- Ο Αθαν. Κεφαλάς ήταν έμπορος ή κτηματίας της πρέβεζας που αναγκάσθηκε επί Αλή Πασά να φύσει την Πρέβεζα και να εγκατασταθεί στην Κέρκυρα. Τόσο αυτός όσο και τα παιδιά του συχνά αναφέρονται ως δωρητές στο καθολικό του Αγ. Κων/νου. Στην επανάσταση του 1821 εξόπλισε δικό του σώμα ενόπλων και έστειλε με καίκι στο Μεσολόγγι. Ασφαλώς θα μισθοδοτούσε τους ενόπλους. Είχε μυηθεί στη Φ.Ε.Τ.αρία στην Κέρκυρα. Τα παρεπάνω γράφει ο Π.Στάρας στην Ιστορία του Νομού Πρέβεζας (για μαθητές) και ο Ι.Ηλ. Βασιλάς, που δεν μπορέσαμε να βρούμε τα σχετικά του να διαβάσουμε.  
17.- Απέθανε σε ηλικία 30 χρόνων και θάφτηκε, τιμής ένεκεν, μπροστά στην κύρια είσοδο του Αγ. Χαράλαμπους Πρέβεζας, όπου υπάρχει εντειχισμένη πλάκα σε σχετική επιγραφή. Σκοπός του Κληρ/τος ήταν να πεντρεύονται φτωχά κορίτσια. Δε γνωρίζουμε αν το Κλ/μα λειτούργησε μετά το δανεισμό των χρημάτων του από την κοινότητα Πρέβεζας και ποιό έργο παρουσίασε αν λειτούργησε και τι απέγινε το κεφάλαιό του. Ξέρουμε ότι απεφάσισε την Κοιν/τα της Πρέβεζας να πάρει τα χρήματα από το Θεοφάνεια ο κληροδότημα, κλείνοντας για μερικά χρόνια την Ελληνική Σχολή του (όχι και το Αλληλοδιδακτικό του σχολείο). Όμως αντέ-

βρασαν παράγοντες όπως ήταν δυντστηκε η κοινότητα από το Κλ/μα Θ.Βαρζέλη. Τα χρήματα εβαλάνησε σε δίκες που έκανε στα Γιάννινα, Ιωαί και Κιαν/λη, όπως οι Τούρκοι ήλπιαν να στερήσουν αυτήν από τη κτηματική της (χωριά Μύτικα και Μιχαλίτι και τα λιβάδια στο Παλιόκαστρο - Νικόπολης, 1800 στρέμ. περίπου και στον κορύκο, 3000 στρέμα περίπου) που τους είχε διηρήσει ο Αλή Πασάς μετά την κατάληψη και καταστροφή απ' αυτόν της Πρέβεζας και είχαν ύστερα οι Τούρκοι αναγνωρίσατο την κυριότητά του σ' αυτή (1822 - 23). Η Κοινότητα για να εξοφλήσει όλα ή μέρος από τα χρήματα του κλ. Βαρζέλη υποχρέωσε να καταβάλουν από τα ανικλογικά σι εκκλησίες και τα παναγοτήρια της Πρέβεζας με επήμεις δόσεις.

18.- Οταν αγόρασαν οι Επίτροποι του Αγ. Κων/νου έναν ελατόνα από κάποιον Κερκυραίον Γ. Βεντζάνου γράφουν ότι αυτός ήταν προκύπ της γυναικός του, που της τα είχαν οι δύο γονείς της απέθαναν και έμεινε χωρίς κανένα



**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΩΡΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΤΟΥΣ  
1988**

1. Γεράσιμος Παπαδημητρίου ποσό 5.000 δρχ. στη μνήμη Ελευθερίας Μαζαρούτη.
2. Σπύρος Σταμουλάκης ποσό 5.000 δρχ. για οικονομική ενίσχυση της Βιβλιοθήκης.
3. Παναγιώτης Ακρίδας ποσό 4.000 δρχ. στη μνήμη Μαρίας Αμέραντου - Κανιώρου.
4. Έφη και Τάσος Δημητρίου ποσό 2.000 δρχ. στη μνήμη Χρήστου Ιωάννου.
5. Σπύρος Καλότος ποσό 2.500 δρχ. στη μνήμη Χρήστου Ιωάννου.
6. Τζόρος Γεώργιος ποσό 13.150 δρχ. για την οικονομική ενίσχυση της Βιβλιοθήκης.
7. Σπύρος Σταμουλάκης ποσό 5.000 δρχ. στη μνήμη Γεωργίου Ροντήρη.
8. Λάμπρος Τσόκας ποσό 5.000 δρχ. στη μνήμη Κοσμά Μαρκή.
9. Παναγιώτης Ακρίδας ποσό 3.000 δρχ. στη μνήμη Χρήστου Ταπρατζή.
10. Κων/νος και Δανάη Τσιαντή ποσό 5.000 δρχ. στη μνήμη Χρήστου Ταπρατζή.
11. Τζόρος Γεώργιος ποσό 5.930 δρχ. για οικονομική ενίσχυση της Βιβλιοθήκης.
12. Δημήτριος Δήμας ποσό 2.000 δρχ. στη μνήμη Ανέστη Μλακιρτζόγλου
13. Παναγιώτης Βαγγέλης ποσό 3.000 δρχ. στη μνήμη Μαρίας Ρούσου.
14. Λεσβία χρόνη ποσό 2.000 δρχ. για οικονομική ενίσχυση της Βιβλιοθήκης.
15. Φώτιος Τρούγκος ποσό 10.000 δρχ. στη μνήμη Διονυσίου Ανωγιάτη.
16. Νίκος Γιαννούλης ποσό 2.000 δρχ. στη μνήμη Διονυσίου Ανωγιάτη.
17. Χαρίκλεια Ανωγιάτη - Θάνος Ανωγιάτης ποσό 20.000 δρχ στη μνήμη Διονυσίου Ανωγιάτη.
18. Παναγιώτης Μπαχλάβας ποσό 5.000 δρχ. στη μνήμη Παναγιώτας Κουκούροζου.
19. Παντελής Αναγιάτης ποσό 2.000 δρχ. στη μνήμη Πηνελόπης Λελόβα.
20. Αδελφοί Γάτσιου ποσό 3.000 δρχ. στη μνήμη Καλλιόπης Παπουτσή.

**ΒΙΒΛΙΑ**

1. Όλγα Ντούσια Ιατρική Εγκυκλοπαίδεια 65 τόμοι.
2. Οικογένεια Βασίλη Μουστάκη Έργα Βασίλη Μουστάκη 55 τόμοι.
3. Σπύρος Φονταράς 5 τόμοι.
4. Αγλαΐα Φώτογλου 3 τόμοι.
5. Δ. Γερογιάννης Εγκυκλοπαίδεια Δρανδάκη 28 τόμοι.
6. Ελένη Μαλέσκου 4 τόμοι.
7. Μποζένα Τσουμάνη 6 τόμοι.
8. Αγγελική Δωριάκη 2 τόμοι.

9. Χριστόφορος Καραγιώργος	22 τόμοι.
10. Τράπεζα Πιστεως	30 τόμοι.
11. Εθνική Τράπεζα	47 τόμοι.
12. Κώστας Παπαμιχαήλ	30 τόμοι.

**Θερμή Παράκληση**

Παρακαλούνται όλοι οι συνδρομητές που χρωστάνε τη συνδρομή τους να τη στείλουν, γιατί η καθυστέρησή της μας δημιουργεί μεγάλο οικονομικό πρόβλημα και όχι μόνο δυσκολεύει την έκδοσή του περιοδικού, αλλά απειλεί και την συνέχισή της στο μέλλον.





ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΝΟΝΑΡΧΙΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ  
ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ  
ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΧΟΥ

### ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Για το νέο φορολογικό Νομοσχέδιο - το τμήμα που αφορά τα έσοδα των Ο.Τ.Α., για την ίδρυση Κάμπινκ, για την αγορά ή ενοικίαση του κιν/φου «ΟΑ.ΣΗ», την προμελέτη που αφορά τη «Διαισιόρφωση της περιοχής Κυανής Ακτής και των φυλακών Παντοκράτορα» και την οριστική μελέτη τμήματος του Κηφεύτερου, για την ενίσχυση της υδροδότησης του Υδραγωγείου Πρέβεζας από τις πηγές Αγίου Γεωργίου καθώς και θέματα δημοτών συζήτησε στη συνδριαστή του το Δ.Σ. στις 16 - 11 - 88.

1. Στο νέο φορολογικό νομοσχέδιο που ψηφίστηκε πρόσφατα στη Βουλή γίνεται αναφορά σε νέες διατάξεις για τον τρόπο και τις πηγές διάρθρωσης των νέων εσόδων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Με το νέο νομοσχέδιο τα έσοδα των Ο.Τ.Α. διαιμορφώνονται ως εξής:

α) Θα διαιτηθεί στην Τ.Α. το 20% της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων.

β) Το 50% από τα τέλη κυκλοφορίας αυτικινήτων θα αποτελεί επίσης πόρο των Ο.Τ.Α. όπως επίσης,

γ) ο φόρος Ακίνητος Περιουσίας.

Με την ισχύ των παραπάνω διατάξεων καταργούνται η τακτική οικονομική ενίσχυση της Τ.Α. από τον ετήσιο κρατικό προϋπολογισμό καθώς και οι επιχορηγήσεις από τα προγράμματα δημοσίων επενδύσεων.

Η επιδίωξη της οικονομικής αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α. αποτελεί τη φιλοσοφία του νέου νομοσχέδιου.

Και η οικονομική αυτοτέλεια αποτελεί ένα πάγιο αίτημα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης προκειμένου να προχωρήσει και η ανεξαρτησία της από την

Κεντρική εξουσία. Η αυτοχρηματοδότησή της δύναται εξασφαλίζεται με κάποιες διατάξεις και μάλιστα στην κατάσταση που θεωρείται σήμερα η Τ.Α. κατώ από το ισχύον θεσμικό καθεστώς και κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο.

Η Τ.Α. στην Ελλάδα σήμερα για να λειτουργήσει χρειάζεται σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που της έχουν δοθεί (να συστήνει και να συντηρεί Νομικό Πρόσωπο, η συντήρηση και οι επισκευές των σχολείων κ.λ.π.) να της παραχωρήσουν και οι ανάλογοι πόροι.

Μπορούν λοιπόν οι πόροι, που με το νέο νομοσχέδιο ορίζονται να καλύψουν τα λειτουργικά της έσοδα και να της εξασφαλίσουν την οικονομική αυτοτέλεια;

Τα έσοδα του κράτους από την άμεση φορολογία παρουσιάζουν μια πτωτική τάση σε σχέση με τα έσοδα από τους ίδιους ύφους (Φ.Π.Α.).

Η απόδοση του φόρου Ακίνητης Περιουσίας παρουσιάζει πολλές δυσκολίες στην εφαρμογή του και είναι αμφιβολής οικονομικής αποδοτικότητας για μικρούς σε μέγεθος Ο.Τ.Α. που οι δημότες τους δεν διαθέτουν μεγάλες ιδιοκτησίες. Εξ, άλλου η Τ.Α. δεν διαθέτει τους εισπρακτικούς και άλλους μηχανισμούς για να μπορέσει να εφαρμόσει και φορολογική πολιτική.

Στο συνέδριο της ΚΕΔΚΕ που έγινε τον Οκτώβρη στη Μυτιλήνη εκφράστηκαν πολλές επιφυλάξεις για το νέο νομοσχέδιο που αφορά τα έσοδα των Ο.Τ.Α., όπως υπήρξε καθοδική και η απαίτηση για έκτακτη οικονομική ενίσχυση για το '88 10 δισεκ. δρχ.

Το Δ.Σ. της Πρέβεζας εκφράζει τον προβληματισμό και τις ανησυχίες του για τη λειτουργία των Ο.Τ.Α. με το νέο νομοσχέδιο και ζητάει: α) Να μην καταργηθούν οι επιχορηγήσεις της Τ.Α. από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και τον κρατικό προϋπολογισμό. β) Να συντηρεί η Τ.Α. με τον πλέον δυναμικό φόρο που είναι ο Φ.Π.Α. γ) Διπλασιασμό των εσόδων της για το 1989.

2. Η Δημοτική Επιχείρηση Τουριστικής Ανάπτυξης, μετά τη δρομολόγηση των διαδικασιών για την κατασκευή F/B, μπαίνει δυναμικά έκταση στο Καλαμίτσι. Στο Δ.Σ. της 16 - 11 - 88 αποφασίστηκε η εκπόνηση για το σκοπό αυτό τεχνικο-οικονομικής μελέτης.

3. Από το Δημοτικό Συμβούλιο αποφασίστηκε η ενοικίαση του κιν/φου «ΟΑ.ΣΗ», του τελευταίου κινηματογράφου που έχει απομείνει στην πόλη μας και του μοναδικού χώρου επικοινωνίας εν τέλει. Η πρόταση για την αγορά του επεδή δεν έγινε ομόφωνα αποδεκτή, απορρίφθηκε ως ζημιούντα οικονομικά για το Δ.Σ. μο - σύμφωνα με το άρθρο 222 Π.Δ. 76/85 για την αγορά κάποιου ακινήτου απαιτείται η ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου. Στην περίπτωση της αγοράς του κιν/φου «ΟΑ.ΣΗ» η απόφαση του Δ.Σ. δεν ήταν ομόφωνη γι' αυτό και απορρίφθηκε.

Η πόλη μας δύναται με τη στέρηση ενός τέτοιου χώρου επικοινωνίας γίνεται πιο φτωχή, αφού τόσο ο κινηματογράφος, όσο και το θέατρο, οι νουσικές και άλλες εκδηλώσεις θα είναι αδύνατο να πραγματοποιηθούν.

4. Σε τελικό στάδιο βρίσκεται η μελέτη για τη «διαμόρφωση για την περιοχή Κυανής Ακτής και των Φυλακών Παντοκράτορα» όπου προβλέπεται να γίνουν αθλητικές και πολιτιστικές εγκαταστάσεις εις, εγκαταστάσεις αναψυχής και θα κάνουν την περιοχή έναν οργανωμένο χώρο πολιτιστικής, αθλητικής δραστηριότητας και αναψυχής.

5. Ενδιαφέρουσες επισημάνσεις παρουσιάζει η έκθεση του μελετητή του έργου Υδροδότησης της Πρέβεζας από τις πηγές Αγίου Γεωργίου, η οποία πρόσφατα κατατέθηκε στο Δήμο και επικεντρώνονται στα εξής:

1. Ο Σχεδιασμός και η λειτουργία του υδραγωγείου της Πρέβεζας ως προς τις καταναλώσεις κρίνεται σήμερα συντηρητική.

2. Για μια προσπτική το 2010 οι πληθυσμιακές προβλέψεις για το σύνολο της περιοχής είναι πολύ μικρές δεδομένου ότι στη μελέτη του έργου έχη ληφθεί ελάχιστος αριθμός τουριστών και επισκεπτών ενώ η σημερινή κατάσταση απεικονίζει το αντίθετο.

3. Δεν τηρείται στην πρᾶξη ο περιορισμός των ποσοτήτων νερού μόνο για λόση με αποτέλεσμα λόγω της κατανάλωσης νερού σε άρδευση από κοινότητες, να φθάνουν μικρότερες ποσότητες νερού στη δεξαμενή της Πρέβεζας.

4. Υπήρχαν αλλαγές και προσθήκες στους οικισμούς που προβλέπονταν να εξυπηρετηθούν, οι οποίες επηρέασαν αρνητικά τις παροχές στη δεξαμενή της Πρέβεζας.

Για να μην παρουσιαστούν λοιπόν και πάλι τα προβλήματα ύδρευσης που αντιμετώπισε η πόλη μας το περασμένο καλοκαίρι χρειάζεται ο Σύνθεσμος Ύδρευσης να προχωρήσει σε σύντομες ενέργειες που έγκεινται στην ανάθεση σε μελετητή για επικαιροποίηση της μελέτης και στις απαραίτητες κατασκευές.

Από το Γραφείο Τίτου

## ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Ευαισθητοποιούνται οι κρατικές υπηρεσίες μετά τη διαμαρτυρία του Δήμου Πρέβεζας για την εγκατάσταση υποθαλάσσιων αγωγών της ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ Α.Ε. στην περιοχή του Αγ. Θωμά.

Η Διεύθυνση Χωροταξίας του Υπουργείου Περιβάλλοντας Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων σε έγγραφο της προς το Δήμο Πρέβεζας αναφέρει ότι «άποψη της Διεύθυνσης μας είναι ότι πρόκειται για ευαίσθητη από περιβαλλοντική άποψη περιοχή και δεν μπορεί να δεχθεί βιομηχανική χρήση».

Η Κοινή Επιτροπή που συστάθηκε από την Προγραμματική Σύμβαση για την Ανάπτυξη του Αιγαίου Κόλπου και έχει δώσει αδεια στην ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ Α.Ε. να εγκαταστήσει υποθαλάσσιους αγώνες στον Κόλπο χρειάζεται να επενδετάσει το θέμα και να λάβει πολύ σοβαρά υπόψη της τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εγκατάστασης των αγωγών στον Κόλπο. Ας σημειωθεί ότι η α-

δεια στην ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ Α.Ε. ΔΟΘΗΚΕ χωρίς να υπάρχει περιβαλλοντική άποψη από επιστημονικό φορέα, παρά σπρέχτηκε σε διαβεβαίωσης της Επιτροπίας ότι η τοποθέτηση και η χρήση των αγωγών δεν θα προσβάλλουν το περιβάλλον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΧΩΔΕ  
Δ/ΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ τον Δήμο Πρέβεζας  
KOIN, 1. Δ/νση Πολεοδομικού Σχεδιασμού  
2. Δ/νση Περιβ/ καύ Σχεδιασμού

ΘΕΜΑ: Εγκατάσταση Ευρωπαϊκού Κέντρου Ναυτικών δραστηριοτήτων προσκόπων και υποθαλάσσιου αγωγού της ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ Α.Ε.

ΣΧΕΤ: 6249/29.8.88 έγγραφό σας.

Αναφορικά με το παραπάνω σχετικό σας γνωρίζουμε ότι:

1. Σ' ότι αφορά το θέμα εγκατάστασης του Ευρωπαϊκού Κέντρου Ναυτικών δραστηριοτήτων προσκόπων στο οικόπεδο του διαγράμματος που μας αποστέλλεται στη θέση «Ψαθάκι» η Δ/νση μας συμφωνεί.  
Σας πληροφορούμε όμως ότι ο εκπρόσωπος του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων κ. Τσαντίλης, σε τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε, μας γνώρισε ότι για την υλοποίηση του προγράμματος απαιτούνται τουλάχιστον 300 στρ. όπότε το γηπέδο του κ. Παπανικολάου δεν τους εξυπηρετεί.

2. Για το θέμα της εγκατάστασης υποθαλάσσιων αγωγών της ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ Α.Ε. στην περιοχή του Αγ. Θωμά, άποψη της Δ/νσης μας είναι ότι πρόκειται για ευαίσθητη από περιβαλλοντική άποψη περιοχή και δεν μπορεί να δεχθεί βιομηχανική χρήση.

Οι Δ/νσεις Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού, στις οποίες κοινοποιείται το παρόν, παρακαλούνται να εξατάσουν το θέμα στο πλευράς αρμοδιότητάς του (περιβάλλον, προτάσεις ΖΟΕ Πρέβεζας κ.λ.π.).

ΣΥΝΗΜΜΕΝΑ: στις κοινοποιήσεις

- αντίγραφα του σχετικού εγγράφου
- αντίγραφα τηλεγραφήματα Γρ. τύπου
- αντίγραφα Δήμου Πρέβεζας
- αντίγραφα εγγράφου 5880/10.8.88 Δ. Πρέβεζας

Η Δ/νση  
Α.Λ. ΒΑΙΝΑ  
Αρχ/ των με Α.Β.  
91

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ  
Ο Προιστάμ. του Τμ. Γραμ. α.  
Ι. ΡΑΛΛΗΣ Τ.Σ.

## ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Μία αλογευματινή συνεδρία του Συμπόσιου που είχε θέμα «Η πρόσληψη και η ανάπτυξη των ιδεών, του κ. MARX στην Ελλάδα» έγινε στην Πρέβεζα το Σάββατο 5 Νοεμβρίου, ώρα 18.00 μ.μ. στο Ξενοδοχείο «ΖΗΚΑΣ».

Το Συμπόσιο οργανώθηκε από τον τομέα φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σε συνεργασία με τον Δήμο της Πρέβεζας και Ιωαννίνων και τελούσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών.

Το πρόγραμμα της συνδρίας που έγινε στην πόλη μας είχε ως εξής:

Ώρα έναρξης 18.00 μ.μ.

Ομιλητές θα είναι: Ο Ευτύχης Μπιτσάκης, Ζ. Σιφλέκης, Γ. Δάλλας, Ε. Ντάτον - Δάλλα και Κ. Σταμάτης.

Τα θέματα της συνδρίας στρέφονται γύρω από το βασικό άξονα: Ο Μαρξισμός στην τέχνη, στη λαογραφία, την ιστορία και την φιλοσοφία των επιστημών. Συγκεκριμένα το πρόγραμμα έχει ως εξής:

Χ. Σιφλέκης: Η προλεταρική τέχνη ως πρωτοκορία και ο υπερρεαλισμός Η περίπτωση του Ν. Ράντου.

Γ. Δάλλας: Καταβολές του μαρξισμού στα έργα της ποιητικής ακμής του Κ. Βάρναλη.

Ε. Ντάτον - Δάλλα: Οι αρχές του μαρξισμού και η ελληνική λαογραφία.

Κ. Σταμάτης: Στοιχεία μαρξιστικής θεωρίας του δικαίου στο έργο του Γ. Κορδάτου.

Ε. Μπιτσάκης: Μαρξιστική φιλοσοφία των επιστημών: Η περίπτωση Ν. Κίτοκη.

Πρότυπη Δημοτική Συνεταιριστική Αλιευτική Επιχείρηση με την επωνυμία «ΠΡΕΒΕΖΑ Α.Ε.», ιδρύθηκε από το Δήμο της Πρέβεζας, το Αλιευτικό Συν/μό, την Ενωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Πρέβεζας και την Ανάπτυξιακή Εταιρεία «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.».

Η ίδρυση της Εταιρείας αποτελεί μια πρωτοπόρα πρωτοβουλία των κοινωνικών (Ο.Τ.Α.) και παραγωγικών (συνεταιριμού) φορέων της Πρέβεζας που σκοπό έχει την δημιουργία μονάδων εκτροφής αλιευμάτων στην ευρήτερη περιοχή του Δήμου Πρέβεζας την μεταποίηση και εμπορία τους.

Αποτελεί μια αποφασιστική παρέμβαση στο κύκλωμα παραγωγής - μεταποίησης - διακίνησης αλιευμάτων με συνέπειες στην αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων. Εδώ η έννοια της «κοινωνικοποίησης» παίρνει σάρκα και οστά. Η αλιευτική ανάπτυξη του Αιμβρακικού που περικλίνεται στα όρια του Νομού Πρέβεζας περνάει στα χέρια της τοπικής κοινωνίας προς όφελος της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της περιοχής και της προστασίας του οικοσυστήματος του Αιμβρακικού Κόλπου.

Η προσλήψεια αυτή του Δήμου της Πρέβεζας, του Αλιευτικού Συν/μού, της Ενωσης Γεωργικών Συν/μών Πρέβεζας με τη συμπαράσταση της «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.» στέκεται αντιμέτωπη στον χείμαρο των ιδιωτικών επενδύσεων ιχθυοκαλλιέργειας στον Αιμβρακικό που χρηματοδοτούνται με δεκάδες εκατομμύριαν από κρατικά προγράμματα και μάλιστα χωρίς να έχουν οριοθετηθεί ζωνές χρήσης στον Κόλπο, χωρίς να υπάρχει μελέτη για τις ποσότητες ψαρών που μπορούν να εκτραφούν για να μην επέλθει μεγαλύτερη επιβάρυνση στο ήδη διωταραγμένο οικοσύστημα του Αιμβρακικού.

Εργο της «Εταιρείας Προστασίας και Αλιευτικής Λέικοποίησης του Αιμβρακικού Κόλπου» είναι:

1) Η ορθολογική ανάπτυξη μορφών αλιείας, λιμνοθαλασσών, κόλπου, για ημικυντατικές και εντατικές μορφές υδατοκαλλιέργειών με ιχθυοκλειδώματα και κάθε είδους εγκαταστάσεων για εκτροφή ευρύσλιων ψαρών (λαυράκι, τοιχούρα, γαρίδα, χέλι, στρατακοειδή κ.α. είδη).

2) Η απόκτηση σύγχρονων εγκαταστάσεων, αλιευτικών εροδίων και κάθε μέσου απαραίτητου για την άσκηση της αλιευτικής δραστηριότητας.

3) Η ανάληψη κάθε πρωτοβουλίας και έργου μελετητικού ή κατακευαστικού για την ορθολογική προστασία και αλιευτική αξιοποίηση του Αιμβρακικού στην περιοχή του Δήμου Πρέβεζας, σε συνεργασία με συναρμόδιες Υπηρεσίες, Τοπικούς φορείς, ΟΤΑ, Εταιρεία Ανάπτυξης Αιμβρακικού (ΕΤΑΝΑΜ), Εταιρεία Αγροτικής Ανάπτυξης «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.».

4) Η εφαρμογή - αξιοποίηση κάθε προγράμματος επιστημονικής - οικονομικής συνεργασίας της χώρας μας με την ΕΟΚ και τρίτες χώρες, σε δέματα προστασίας και αλιευτικής αξιοποίησης υδατών πάρου.

5) Η συνεργασία με τοπικούς φορείς, ΟΤΑ, Συν/κές Οργανώσεις και φυσικά πρόσωπα, με τα θεσμοθετημένα δργανα περιφερειακής ανάπτυξης, Νομαρχιακό, Περιφερειακό Συμβούλιο κ.λ.π., στα πλαίσια του δημοκρατικού προγραμματισμού, με επιδίωξη πολύπλευρης συμβολής στην προστασία και αλιευτική αξιοποίηση του Αιμβρακικού κόλπου.

Η διάρκεια της Εταιρείας θα είναι 50 χρόνα και έδρα της η πόλη της Πρέβεζας.

Το αρχικό κεφάλαιο της Εταιρείας είναι δέκα εκατομμύρια (10.000.000) δρχ, από το οποίο ο Δήμος Πρέβεζας μετέχει με ποσοστά 40% του μετοχικού κεφαλαίου, ο Αλιευτικός Συνεταιρισμός με 40% εκίσης, η Ενωση Γεωργικών Συν/μών Πρέβεζας με 15% και η Εταιρεία Αγροτικής Ανάπτυξης «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.» με ποσοστό 5% του μετοχικού κεφαλαίου.

Η Δημοτικο-συνεταιριστική Αλιευτική Επιχείρηση «ΠΡΕΒΕΖΑ Α.Ε.» ανέλαβε και θα είναι φορέας υλοποίησης των «Προγραμμάτων πλάτων για την Ανάπτυξη του Αιμβρακικού του Υπουργείου Γεωργίας», που αφορούν την ίδρυση μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας τοπούρας και λαυρακιού σε πλωτούς κλωβούς,

την μαδοκαλλιέργεια, την γαριδοκαλλιέργεια και την χελοκαλλιέργεια.

Από το υποπρόγραμμα «Άλικια - μαδοκαλλιέργειες» των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων για την Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησο για το Νομό Πρέβεζας προβλέπονται επενδύσεις ύψους 253 εκατομ. δραχμών στα Ιχθυοτροφεία του Βαθύ, της Πιωκονίτσας, στα Τσοπέλι και το Μάζαμα.

Επενδύσεις που θα βελτιώσουν τη λειτουργία και την απόδοση των ιχθυοτροφείων.

Η μερική κάλυψη του ελλείμματος αλιευτικών προϊόντων, η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας και η δημιουργία νέων ευκαιριών αποσχόλησης είναι μερικά από τα αποτελέσματα που αναμένεται να φέρουν σι ενέργειες της Δημοτικο-Συνεταιριστικής Αλιευτικής Επιχείρησης «ΠΡΕΒΕΖΑ Α.Ε.».

Σημαντική επίσης θα είναι η συμβολή της στην πραγματοποίηση των στόχων του ΜΟΠ.

## ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

### ΠΡΟΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΤΟΥΡΝΟΥΑ ΣΚΑΚΙΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ

Έληξε το δεκάμερο Προολυμπιακό Πρωτάθλημα σκακιού γυναικών που έγινε στην Πρέβεζα από τις 15 έως τις 25 Οκτωβρίου.

Στο τουρνουά συμμετείχε η Ελληνική μας ομάδα γυναικών, ομάδα από τη Γιουγκοσλαβία, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία.

Η διοργάνωση των αγώνων έγινε από την Ελληνική Σκακιστική Ομοσπονδία (Ε.Σ.Ο.), το Νομικό Πρόσωπο του Δήμου «Αθλητισμός και Σπόρο» και το γυμναστικό σύλλογο «ΝΙΚΟΠΟΛΗ». Το πρωτάθλημα Σκακιού Γυναικών που έγινε στην πρέβεζα σε αίθουσα του Ξενοδοχείου «Μαργαρώνα Ρουαγιάλ» αποτέλεσε και την προετοιμασία της Εθνικής μας ομάδας για την 28η Ολυμπιάδα Σκακιού που θα γίνει στη Θεσσαλονίκη τον ερχόμενο Νοέμβρη.

Τα τελικά αποτελέσματα του τουρνουά έχουν ως εξής:

Την πρώτη θέση κατέλαβε η Γιουγκοσλάβα Μάριτς Μιριάνα που συγκέντρωσε 7 βαθμούς και πήρε τον τίτλο της MAITRE. Τη δεύτερη θέση πήρε η Ελληνίδα Μαρίνα Μακροπούλου.

Την τρίτη θέση πήρε η Γιουγκοσλάβα Μάριτς Αλίσια.

Μεταξύ των Ελληνίδων πρώτη ήταν Μαρίνα Μπότσαρη.

Η Βουλγάρα Γκόσεβα Ρουμιάνα, η Ελληνίδα Εύα Κοντού, η Λαζάρεβιτς Μάλονκα από τη Γιουγκοσλαβία, η Ουγγαρέζα Τζίβα Ερίκα καθώς και η Γκιοντζή Ασκασία και Μιχαήλιδης Κική κατέλαβαν τις επόμενες θέσεις.

### ΨΗΦΙΣΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΝΑ ΤΙΝΕΙ ΕΞΥΓΕΙΑΝΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΒΙΟΥ

Το τελευταίο διάστημα η Χώρα μας διέρχεται μια σοφιρή, πολιτική κρίση, κρίση που έχει επιπτώσεις σ' όλους τους τομείς της κοινωνίας μας και τη δημόσια ζωή. Κύρια αφορμή για το ξέσπασμα της κρίσης στάθηκε η εμφάνιση του σκανδάλου Κοσκετά, το οποίο αποτελεί την κορυφή του παγόβουνου ενός συστήματος που παράγει τέτοια φαινόμενα.

Οι πολιτικοί θεσμοί, η λειτουργία της ίδιας δημοκρατίας τίθεται σε δοκιμασία.

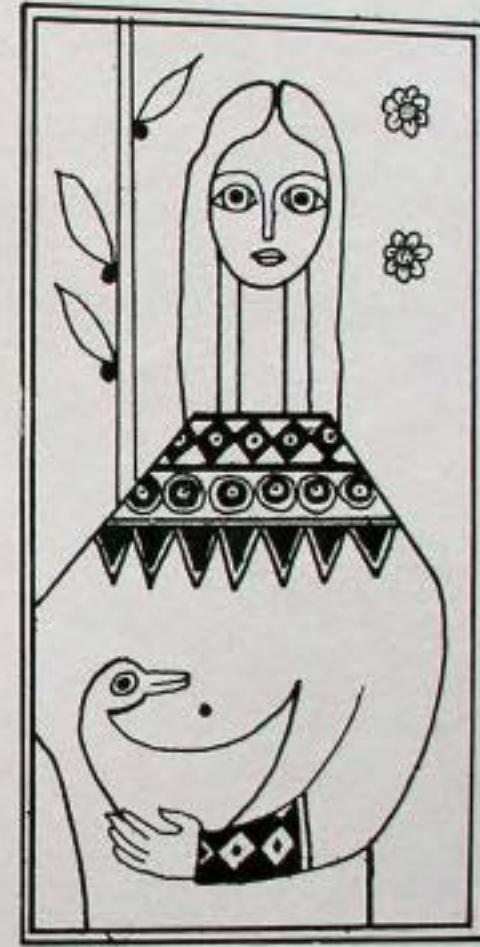
Βαρείες είναι οι ευθύνες που βαρύνουν την Κυβέρνηση και δεν μπορεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι φορείς, ο λαός να μένει αμέτοχος σ' αυτή την κατάσταση.

Το Δημοτικό Συμβούλιο της Πρέβεζας με ομόφωνη απόφαση του στις 30/11/88 εκφράζει τη διαμαρτυρία του και την αποδοκιμασία του για την επιχειρούμενη συγκάλυψη του μεγάλου σκανδάλου που συγκλόνισε το πανελλήνιο.

Πιστεύει ότι η μόνη λύση για ν' απεγκλωβιστεί η Χώρα μας από την κρίση είναι η καθιέρωση της απλής αναλογικής και η προσφυγή σε άμεσες εκλογές διου θα φέρουν στην εξουσία μια Κυβέρνηση αντιπροσωπευτική του λαού, που θα έχει την εμπιστοσύνη του, θα επιφέρει την πολυπόθητη ΚΛΘΑΡΣΗ και θα βγάλει τη Χώρα μας από το αδιέξοδο στο οποίο έχει βρεθεί.

Ο Πρόεδρος του Δημ. Συμβουλίου  
Αλέξανδρος Κατσάνος





ΝΙΚΟΥ Δ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΑ

340

No: 110.24.1988

Date:

# **ΕΝΩΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝ)ΜΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ**

## **Συνεταιριστική Οργάνωση στην υπηρεσία του γεωργοκτηνοτρόφου**

**Για δυγκεντρωδη - Για επεξεργασία - Για προμήθεια**

**Διακίνηση**

- βαμβακιού
- καλαμποκιού
- κριθαριού
- σιταριού
- βρωσίμων ελιών
- λαδιού
- φασολιών

- σύσπορου βαμ-  
βακιού
- ξήρανση καλα-  
μποκιού
- συσκευασία
- βρώσιμων ελιών
- συσκευασία ξη-  
ρών φασολιών

- Γεωργικών εφο-  
δίων
- Γεωργικών μηχα-  
νημάτων
- φαρμάκων
- ζωοτροφών
- ειδών οικιακής  
χρήσης
- τροφίμων

**Διαθέτει δύγχρονες εγκαταστάσεις - εργοστάσια -  
SILO - αποθήκες - ελαιοδεξαμενές και καταστήματα.**

**Εξυπρετεί** από τις κεντρικές υπηρεσίες στην Πρέβεζα και τα  
αποκεντρωμένα παραρτήματα στο Καναλάκι, στο Λούρο και Θε-  
σπρωτικό.

**Συμφέρει** γιατί είναι οργάνωση όλων των αγροτών

**ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: Λ. ΕΙΡΗΝΗΣ 13**

**ΤΗΛ. 22227 - 28693 - 28457**

**ΠΡΕΒΕΖΑ**